

Divadlo v 7 a půl. Předplatitel časopisu Neon.

KAUZA

Jak se dělá časopis

Poslední kauza je pohledem do zákulisí vydávání jednoho českého kulturního periodika. V rozsáhlém Kalendáriu lze nalézt útržky procesů a jednání, která předcházela vlastnímu vydávání časopisu, a v poměrně jednoduché, ale snad přesvědčivé matematické úloze odhalujeme před čtenáři (historicky možná jako vůbec první) i ekonomické pozadí...

JIŘÍ POMETLO

Bůh v záplavě kostelů

V návaznosti na text Karla Reclíka v minulém čísle mapuje mladý kunsthistorik Jiří Pometlo sakrální architekturu XX. století v Čechách a na Moravě. Cesta vede od architektonické moderny Husových sborů z 20. let století přes Senetářov (jeden ze tří kostelů postavených v době komunistického režimu) až k pestré a hektické stavební aktivitě let devadesátých.

Obsah 2

Kauza: Jak se dělá časopis

Kalendárium 6

Martin Pluháček, Martina Novotná:

Čísla, čísla... o sebe kříska 12

(ekonomická rozborka a sborka)

Jan Jiříček:

Třeba se najde ten správněj Indián 14

(rozhovor s Martinem Pluháčkem-Reinerem)

Kolektiv Neonu:

Red Meat 18

Komiks v akci Zet aneb Urob si sám.

Stanislav Komárek:

Neonové pohasnutí

aneb O vznikání a zanikání 20

Esej známého filosofa přírodních věd o riziku bytí a přirozenosti zániku.

Dichtung und Wahrheit Speciál 22

Tentokrát zaručené zprávy o konci Neonu a o těžkých starostech finského pilota Formule 1.

Martin Reiner:

Knihy... od Svana 24

Knížní novinky z léta 2000 komentuje redaktor časopisu Neon.

Bohdan Holomíček:

Fotografie 27

Alexander Poznaňskij:

Smrt P. I. Čajkovského

– mýtus a skutečnost 28

Rozsáhlá ukázka z chystané knihy o životě a smrti významného hudebního skladatele, jehož homosexualita a záhadná smrt byly v sovětském Rusku dlouhodobě předměty velkého tajemí a mlčení.

Miláčkové Zuzany Navarové d. T. 36

V posledním dvojbloku o Věře „Kal“ a Bílé a páru Marek Eben, Markéta Fišerová.

Černé na bílém 38

Neznámá báseň Františka Hrubína věnovaná 21. září 1948 Josefu Palivcovi.

Ano, ne a proč? 39

Ptáme se zajímavých lidí, co je potěšilo a co zklamalo v kultuře poslední doby.

Jiří Pometlo:

Bůh v záplavě kostelů 40

JAKUB RUCKÝ

Literáti jsou většinou vyplašení králíčky

Rozhovor se spisovatelem Zdeňkem Zapletalem, kterému v druhé polovině 80. let vyšel román *Půlnoční běžci* – a stal se bestsellerem. Nyní vychází stejnému spisovateli kniha *Půlnoční pěšci*, která přivádí na scénu znovu známé hrdiny – spolu se svým autorem jsou ovšem o patnáct let starší. Jak své stárnutí nesou? Dozvíte se v našem rozhovoru.

HELENA WERNISCHOVÁ

S Josefem Palivcem

Známa výtvarnice a první žena básníka Ivana Wernische píše vzpomínkovou knihu, v níž se promítne osud poslední výrazné básnické generace u nás. Nejsou to však pouze jména jako Pavel Šrut, Zbyněk Hejda, Zeno Kaprál, Jiří Gruša nebo Míla Topinka, která v chystané knize ožívají. Svědčí o tom nakonec i naše ukáзка.

Michal Viewegh:

Švédské stoly aneb Jací jsme 50

Peroutkovské téma pojednané s vieweghovským humorem: Dvě ukázky z knihy fejetonů, která vychází začátkem října.

Jakub Rucký:

Literáti jsou většinou vyplašení králíčky 52

Zdeněk Zapletal:

Půlnoční pěšci 58

Ukázka z románu.

The Smoking Gun

Kalhoty na míru 64

Jak je možné zastrčit si ruce do kapes u kalhot, aniž tam kapsy jsou? Americkému soudu to musel v roce 1970 velmi důkladně vysvětlit Jim Morrison, zpěvák rockové skupiny Doors.

Bohdan Holomíček:

Fotografie 67

Jan Nejedlý:

Soukromá kultura 68

Sovětská Odvážná školačka s knírkem Adolfa Hitlera. Postup skládání vojenského spacího pytle. Anonymní verš „Racek racku posral pracku“. Co to má všechno znamenat? Dozvíte se v zábavném textu o kultuře, která nemíří na věčnost.

Neon... na drátě

S kulturními aktualitami se hlásí naši zpravodajové

Miro Kollar: **Slovensko** 74

Nora Obrtelová: **Francie** 75

Jan Špaček: **Anglie** 76

Wilfredo Lam:

Zasnoubená Kiriwinovi 77

Odillo Stradický ze Strdic:

Tu dlouho s nimi pracovali 78

Poslední z výletů kontroverzního spisovatele mířil k poutnímu místu do jihočeských Klokot, kde roku 1421 upálil Jan Žižka čtyřicet adamitů.

Helena Wernischová

S Josefem Palivcem 80

Benefiční kalendář 2001 86

Chcete podpořit vydávání původní české literatury? Objednejte si náš netradiční kalendář.

Bohdan Kaminský:

Zapadlo slunce za dnem, který nebyl 88

Kauza: Jak se dělá časopis

časopis o kultuře – září 1999 – nultý ročník – cena 100 Kč

Neon -3

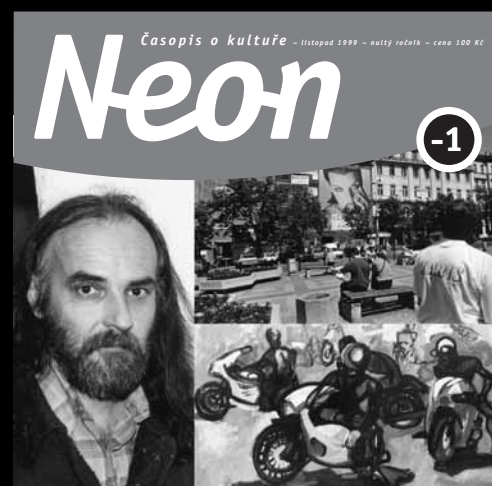
Kauza: Tušení konce (Rok 2000 se blíží!)
 Philip Roth v Čechách
 Michal Viewegh: Příruční slovníček pro začínající autory
 Cathy Newman: Říše divů Lewise Carolla

časopis o kultuře – říjen 1999 – nultý ročník – cena 100 Kč

Neon -2

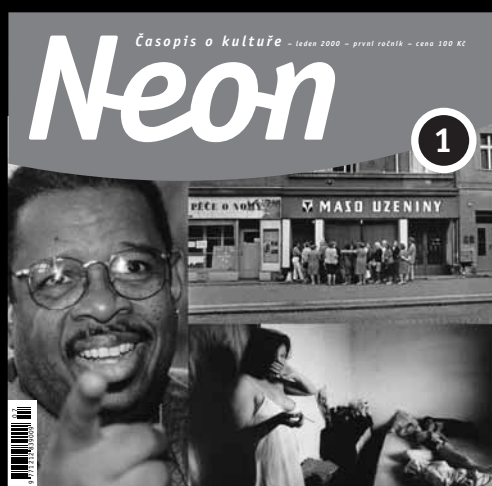
Kauza: Omamné látky trochu jinak
 Nasraný chlap (rozhovor s Bohuslavem Vaňkem-Úvalským)
 Hasiči emulze babího léta (Bítov '99)
 Rostislav Švácha: Adolf Loos v síti kultury

časopis o kultuře – listopad 1999 – nultý ročník – cena 100 Kč

Neon -1

Kauza: Prostituce, I. díl
 Detektivní praxe Mariana Pally (rozhovor, texty)
 Čeští umělci a mobilní technika (anketa)
 Vladimír Mišík: Už ani slovo dál...?

časopis o kultuře – leden 2000 – první ročník – cena 100 Kč

Neon 1

Kauza: Prostituce, II. díl
 Muž za Mužem na měsíci (rozhovor s M. Formanem)
 To přece není možný! (funková hvězda v Černošicích)
 Truman Capote: La Côte Basque

časopis o kultuře – únor 2000 – první ročník – cena 100 Kč

Neon 2

Kauza: Na prahu nové renesance...
 Od pornografie k holocaustu (Comics v Česku)
 Norbert Holub: Přilíš jasná smrt Bohumila Hrabala
 Navarová z Nerezu (rozhovor o jednom konci)

časopis o kultuře – březen 2000 – první ročník – cena 100 Kč

Neon 3

Kauza: Záběry z druhé strany (filmování v Čechách)
 Vraťte zpátky Radeckého pomník!
 Poetika homosexuality v české literatuře, I. díl
 „Vím, jakou odpověď čekáš...“ (rozhovor s P. Rutem)

časopis o kultuře – duben 2000 – první ročník – cena 100 Kč

Neon 4

Kauza: Cikáni, Romové
 Poetika homosexuality v české literatuře, II. díl
 Tetování – historie a současnost
 Temná láska (ukázka z nové knihy a rozhovor s A. Berkovou)

časopis o kultuře – květen 2000 – první ročník – cena 100 Kč

Neon 5

Kauza: Hradý, zámky, kasteláni
 F. Ch. Delius: Neděle, kdy jsem se stal mistrem světa
 Karel Růžička jr.: Dopis z New Yorku...
 Společnost byla šokována (rozhovor s Františkem Skálou)

časopis o kultuře – červen 2000 – první ročník – cena 100 Kč

Neon 6

Kauza: Stvoření sluncem (Co je a co není normální?)
 Vanda Oaklandová: Se smrtí v patách...
 „Když nehoří, tak maluju!“ (rozhovor s Pavlem Čechem)
 Karel Rechlík: Cesty moderních kostelů

Byl bych samozřejmě nerad, kdybychom se loučili kauzou příliš „samožernou“, protože věru nebyla motivována známým heslem „když vás nepochválí jiní, pochvalte se sami“.

Proto jsme do materiálu Jak se dělá časopis nezařadili žádné pochvalné citáty z dopisů čtenářů ani z recenzí (s jedinou výjimkou, která funkčně potvrzuje pravidlo), proto jsme si rádi odpustili sugestivní anketu na téma „Co pro vás znamená Neon?“ a podobné snadné přihrávky na vlastní hokejky.

Nejrozsáhlejší část kauzy – Kalendárium – jsme zařadili v domnění, že není zcela bez zajímavosti dozvědět se něco zejména o tom, co předchází vlastnímu vydání prvního čísla takového měsíčníku, jakým byl Neon.

Dalším pohledem do zákulisí jsou Čísla, čísla... která o sebe skutečně tak trochu křísila. Není žádným hrdinstvím prošustrovat dva miliony za cokoli – a následující rozhovor Vás snad přesvědčí, že si to nemyslí přinejmenším ten, z jehož (firemní) peněženky se takové peníze během jednoho „čínorodého“ roku odpařily. Zároveň ta čísla uvádíme i proto, aby bylo zřejmé, že další pokračování už by bylo čirým hazardérstvím... Jestliže zhruba jeden a půl milionu z celkového deficitu si mohl Petrov (částečně přes Kulturní nadaci M. P.) dovolit dát ze svého potenciálního zisku, zbývá ještě pěkně kulatá částka, kterou bude nutno vydělat a zaplatit, především Michalu Vieweghovi a našemu grafikovi.

Celý rok 2000 probíhal již ve znamení úsporných opatření, bez nichž by byl deficit ještě hlubší. Bohužel, šetřit v oblasti propagace, případně na redaktorech je proces zhoubný a v důsledcích kontraproduktivní. Zde někde se přímka vývoje zpravidla obrací a brzy zacykluje. Šetří se, aby časopis mohl vůbec vycházet, jeho renomé a po čase i kvalita však začne v důsledku úsporných opatření nutně upadat.

Netvrdím, že Neon končí na vrcholu svých možností a sil. Končí ale dříve, nežli se ocitl za zenitem. A s tímto spíše pozitivním konstatováním Vám nabízíme ještě jednou snad příjemné a občas i zábavné čtení.

(MaRe)

Kalendárium

1996-1998

Občasné pře se známými z Literárek, Hosta a Tvaru o tom, jak by mělo vypadat moderní kulturní periodikum, v nichž Pluháček zastává stále vyhraněnější a kritičtější názory, až začíná být zřejmé, že dalším argumentem v debatě může být už pouze čin...

22. září 1998

Na Pražském hradě zahajuje oficiálně svou činnost Kulturní nadace Martina Pluháčka, která si – mimo chodem – jako jeden z úkolů „do nejbližší budoucnosti“ klade „sponzorství některého stávajícího, případně nového literárního časopisu“.

říjen 1998

Jednoho dne jde Pluháček po náměstí Svobody, zvoní mobil. Volá Přemysl Rut, tehdejší předseda Společnosti pro literární noviny, a – neznaje program výše zmíněné nadace – nabízí Pluháčkovi vydávání literárních novin, které se již několik let potýkají s velkými – dle vlastního mínění především ekonomickými – obtížemi. Dlouhá diskuse, Pluháčkovi mrznou prsty, neboť podvečer je mimořádně sychravý, nakonec však (přestože se nahlas domnívá, že na současných [rozuměj tehdejších] literárních novinách je cenná pouze značka a množství abonentů) přislíbí, že o věci bude vážně uvažovat a že se rychle rozhodne.

17. listopadu 1998

Pod tímto datem je v Pluháčkově počítači uložen soubor časopis1.sam, v němž je poprvé zřetelně formulovaná představa o tom, jak by měl vypadat „jiný“ časopis. Jde o pracovní návrh toho, co by se mělo a muselo změnit, pokud by začal literární noviny vydávat.

Milý Přemku, ad. Literární noviny.

Aby nenastaly problémy ze strany dosud zainteresovaných:

1) Zachovat kontinuitu v některých jménech: možnosti: Přemysl Rut, Jiří Cieslar, Michal Ženíšek v redakční radě.

2) Převzít některé dosavadní rubriky: V úvahu

padá: Knihovnička, Kronika, recenzní rešerše z jiných tisků, které dělával Dušan Karpatský, knihy, které zbyly.

3) Důležité: Prověřím copyright názvu. Lze očekávat, že ho nikdo nevládní – to bylo v minulosti typické.

Koho a jak nově zainteresovat:

Rád bych dělal LN do budoucna na principu osobnostním, tj. rád bych ponechal pravidelně určitý prostor víceméně volně vybraným spolupracovníkům: Mohu jistě již nyní počítat s Jiřím Kratochvílem, velmi pravděpodobně v Michalem Vieweghem, pro můj dříve plánovaný časopis to přislíbí i Ivan Wernisch, rád bych se domluvil i s Martinem Putnou...

Spolupracovala by řada inteligentních a schopných lidí z okruhu Petrova: Petr Ulrych (nějakou dobu redaktor polistopadového Mladého světa), Petr Kořátko, Petr Stančík, Jirka Olič...

Jak nové literárky dělat:

1) Měsíční kulturní revue: rozsah 90-120 stran, formát: upravená A 4, barevná obálka, časem možná i něco uvnitř; zhruba polovina věnovaná literatuře, zbytek rozdělen mezi film a televizi, hudbu, divadlo, výtvarné umění – i zde by bylo ideální, kdybychom pro pravidelnou spolupráci získali známé lidi z jednotlivých oborů...

2) Redakce by byla v Brně: důležité! Princip mezistátních fotbalových zápasů, na které v Praze nikdo nechodí, zatímco v Teplících je na ně nabito: Brno (magistrát) již nyní deklarovalo chuť podílet se na vydávání nových Literárek: Na rok 1999 bychom téměř určitě dostali alespoň prostory pro redakci (snad zadarmo, nebo za zvýhodněnou cenu = důležitá úspora, další roky by se patrně dalo počítat i s finanční pomocí).

3) Peníze by dostávala Kulturní nadace M. P., která by zřídila svou účelovou organizaci (patrně s. r. o.) určenou výhradně k vydávání časopisu – konzultováno s daňovým poradcem. Daňově i účetně výhodná varianta!

4) Vzhledem k tomu, že jsem sám již podepsán pod velkým množstvím aktivit, někdy poněkud kontroverzních (viz Neoklasicismus), byl bych rád spíše v pozadí celého dění, tedy určitě ne v redakci, ale ani v redakční radě. Tím se ovšem

nezdávám vlivu na celou věc. Jak řečeno výše, chtěl bych mít pod rukou peníze a jinak bych rád uplatňoval svůj vliv (právě díky tomu) spíše nepřímo, tedy zejména volbou spolupracovníků, což považují dlouhodobě za nejdůležitější.

5) **Co nového by se v Literárních objevilo:** To je samozřejmě v tuto chvíli méně podstatné, ale díky mým předcházejícím úvahám o podobě nového časopisu, již určitou představu mám... dále bych ji doladil při diskusích se zvolenými partnery. Rád bych, aby vedle vážných rubrik stála kupříkladu pravidelná Pavlač: drby z českého a moravskoslezského literárního světa. Dále: Vždy jsou atraktivní Anketky a Rozhovory: Pro rozhovory bych rád získal lidi jako je Láďa Verecký, kupř.: úspěch jednání lze předpokládat. Atd... Jestliže v současných Literárních vycházely zejména překlady a zprávy o zahr. literatuře nešťastným, zcela bezprizorným způsobem, představuji si, že v těch nových by typy na novou překladovou literaturu dávali zejména v současnosti známí a uznávaní překladatelé, jako je Pavel Dominik, ale také známí překladatelé v obráceném gradu jako jsou např. Rainer Kunze, či Kathrin Liedtke ad. Součástí edičního záměru by mohla být i předem dohodnutá „válka“ s Tvarem, možná i dalšími časopisy – je to ten nejlepší způsob vzájemné propagace – ostatně, když před časem v Itálii zanikla stará komunistická strana, pravice okamžitě začala financovat vznik i masivní reklamní kampaň nové radikálně levicové strany, aby mohla ve volbách uspět!

Rozhodně musí existovat (nejraději hned od počátku) také atraktivní internetová verze Literárních novin!

A jakmile by byla celá věc trochu zaběhnutá, domluvil bych ihned paralelní televizní pořad Literární noviny, kde by se konečně literatura prezentovala tak, jak to TV potřebuje; pořad by jednou měsíčně předcházel vydání časopisu.

6) **Fungování redakce:** v Praze by byl sám (s pevným platem, ale jinak ve funkci libera) Honza Šulc, který má v Praze velmi dobré jméno a navíc by nebyl při práci zatěžován redakčním provozem. V Brně by byla redakce dvou, max. tříčlenná na práce sekretářské a částečně technické – samotná výroba se dá dělat v podstatě celá externě. Platili by se především příspěvatelé, řada z nich ovšem pevnou sazbou, viz vlastní rubriky...

7) **Co ještě, co ještě?!** Jo. Kantůrková mě nemá ráda – a já se jí ani nedivím. Což by nám mohlo být jedno, kdyby nebyla právě šéfkou důležitého odboru na MK ČR a kdyby neměla nezanedbatel-

ný vliv na „svého kamaráda“, ministra Dostála. Takže tady POZOR! (Jinak jsem samozřejmě schopen velmi konstruktivního a věcného jednání i se samotným Satanášem, čili s Kantůrkovou jakbysmet.)

8) **Praktická stránka „převzetí“ Literárních novin.** Myslím si, že staré Literárky by měly oficiálně ohlásit vlastní konec a samozřejmě by bylo ideální, kdyby vyslovily podporu novým Literárním. Jinak si myslím, že nemůže uškodit malá pauza mezi koncem starých a začátkem nových – mohlo by to být i několik měsíců, které bychom využili nejen k intenzivní přípravě, ale také k reklamní kampani. Mimochodem: Kulturní nadace M. P. má domluvenou s MF Dnes pravidelnou vlastní čtvrtstranu v kultuře, kde by mohla nově vznikající Literárky náležitě zpropagovat.

9) **Financování:** Pro počátek je podpora MK ČR naprosto nezbytná, ale časem bychom měli přejít skutečně i na nestátní sponzorování. K tomu ostatně má Kulturní nadace M. P. sloužit – a myslím, že dobrým příkladem, jak to dělat, je např. jeden chorvatský literární časopis, který se prodává za velmi nízkou cenu (ostatně příjmy z přímého prodeje jsou pro fungování Literárky irelevantní) a dosahuje tak velmi slušných nákladů, zajímavých následně pro sponzory.

10) **Čili předpokládané další kroky:** nejdřív avizované jednání s Putnou a Šulcem. Mně osobně by stačil Honza Šulc, protože čím méně lidí, tzn. názorů jak, kdy, s kým a proč, se v takto hektickém počátku vyskytne, tím lépe bude. Jinak bych samozřejmě s Putnovou těsnou spoluprací do budoucna počítal.

Coda:
Pokud by se realizovalo řekněme 80% z toho, o čem zde mluvím – a nemožné to není – věci samotné by to velmi prospělo, což si přeješ. Zároveň je jasné, že by v tom případě šlo o natolik rychlý pohyb vpřed, že si hodně lidí brzy uvědomí, že už moc „nemůžou na nohy“ a že ani nestačí s dechem, totiž přesněji: Ti lidé si to uvědomují už teď, ale zatím to nikdo moc neví, není na to vidět. Jenže takové nové Literární noviny budou světlem dosti neúprosným. Řada lidí, kteří mají ještě dnes určitý vliv, velmi rychle pochopí, že boj proti novým Literárním je nezbytný a budou bojovat tvrdě, neboť půjde o jejich bytí a nebytí!

prosinec 1998

Přemysl Rut představuje koncepci „nových“ Literárních novin na sezení členů Společnosti pro LtN.

Kauza: Jak se dělá časopis

Totální fiasko, které se asi dalo očekávat.

Následuje Pluháčkovo definitivní rozhodnutí vydávat vlastní časopis. V počítačovém souboru časopis2.sam (27. 12.) se objevuje první varianta složení redakce a redakční rady...

leden 1999

V debatách s lidmi z okruhu nakladatelství Petrov krystalizuje budoucí podoba časopisu, redakční rady a přispěvatelského okruhu. (Viz kupř. e-maily vyměněné v té době s Petrem Kofátkem.) Barbora Sládečková se dozvídá, že Bogdan Trojak (básník a vydavatel časopisu Weles) hodlá předčasně opustit studium práv a uvažuje o náhradní vojenské službě ve nakladatelství Host. Následuje schůzka Pluháček vs. Trojak v brněnském Design centru. Na schůzce následující (Café Fischer, asi 16. 1.) dohodnuta spolupráce: Trojak přijímá nabídku stát se šéfredaktorem nového časopisu, kterému se pracovně začne říkat „Kultura“.

únor 1999

Prvotní vize, vyjádřená poměrně zřetelně už v „desateru“ pro Literární noviny, se promění ve zcela konkrétní představu multimediálního projektu s výstupy v tištěné, internetové, rozhlasové i televizní verzi. Třináctistránkový materiál nazvaný „Multimediální projekt Kultura“ je uveden citátem z Karla Teigehe: „Kultura se děje, je v ustáveném vývoji plném zvratů a metamorfóz, nezná klidné spočinutí, musí stoupat a nestoupá-li, začíná klesat; nikdy však nepřeslupuje na témže místě a na témže stupni.“ Lze v něm nalézt „komerční“ hesla jako „ven z ghetta“, „nový provoz“, „mediální propojení jednotlivých složek“, „patronáty osobností“ nebo „moderní způsob financování“.

11. března 1999

První schůzka redakční rady v dejvické vile Lanna. Z rodinných důvodů se omlouvá PhDr. Jan Šulc, který později ze stejných důvodů rezignuje i na svou účast v redakční radě. Jinak je už sestava kompletní: Ivan Wernisch, Přemysl Rut, Petr Kofátek, Petr Odillo Stradický ze Strdic, Martin Pluháček-Reiner a Bogdan Trojak.

Nad prvním návrhem rubrik se diskutuje o obsahu časopisu – a samozřejmě o jeho názvu, poté, co pracovní „Kultura“ je takřka jednomyslně shledána nepřipustnou.

Následuje více než měsíční intenzivní komunikace mezi účastníky historické schůzky, jejíž výsledky jsou shrnuty v následujícím dopise:

17. dubna 1999

Milí přátelé,

místo zápisu z redakční rady Vám posílám tento dopis, který by měl shrnout i to, co se událo v měsíci následujícím po našem setkání ve vile Lanna. V úvodu se ale k té schůzi ještě vrátím, vycházejí přitom z podkladů, které mi přinesl Bogdan Trojak, a dále z toho, co mi neupřela paměť.

1) Sešli jsme se v sestavě téměř úplné; chyběl pouze Honza Šulc (omluven), který se nicméně na přípravě projektu chce podílet též, a tak posílám tento zápis i jemu.

2) Vycházím vstříc vznesenému požadavku, zde jsou kontakty na jednotlivé členy redakční rady: ...

3) Název

Ukazuje se jako zcela iluzorní, že bychom se shodli na jediném, zaručeně pravém a dokonalém názvu. Ledva jsme si tak trochu vybrali na poradě Stůl, už všem vířily hlavou názvy „lepší“. Přichází ovšem chvíle, kdy je třeba rozhodnout, protože grafík už chystá obálku – a graficky pojednaný název bude mít charakter loga, proto nelze pracovat s variantou, je nutno dát mu název definitivní. Někdo nakonec rozhodnout musí – a budu to asi já, co naplat. Nicméně, proběhněť ještě předtím druhé kolo hlasování: Dávám k dispozici zúžený počet názvů a byl bych Vám vděčen, kdybyste mi mohli nejpozději do středy 28. dubna zavolat, zamaailovat, zafaxovat, zkrátka doručit svou favorizovanou trojku, samozřejmě v jasném pořadí – zdůvodnění Vašeho příklonu k tomu či onomu názvu uvítám, přestože není nezbytně nutné:

1) Stůl, 2) Trans..., 3) Kruh, 4) Devadesát stran, 5) Pásmo, 6) Kra

Sám favorizuji název Trans..., protože:

– není příliš doslovný ve vztahu k obsahu časopisu

– není příliš zavádějící ve vztahu k obsahu časopisu

– jde o slovo mezinárodně srozumitelné a přitom u nás zaužívané

– obsahuje nejméně dva možné výklady, z nichž oba jsou vcelku jasné

– ve výkladu přes, napříč přesně a lapidárně vystihuje to, co chceme v řadě ohledů dělat

– je krátký a dá se skloňovat beze změny kmenové samohlásky

– je razantnější a modernější než Kruh, Tvar, Host...

– je razantnější a modernější než Kruh, Tvar, Host...

– je razantnější a modernější než Kruh, Tvar, Host...

– je razantnější a modernější než Kruh, Tvar, Host...

– je razantnější a modernější než Kruh, Tvar, Host...

4) Grafická podoba časopisu

Prohlédli jsme s Bedřichem Vémolou pár zahraničních kulturních časopisů, rozparcelovali jsme ten náš na jednotlivé rubriky (které přikládám) a teď se chystá modelové číslo. To všichni uvidíme na příští schůzce redakční rady. Domnívám se, že tentokrát by nám dvě, max. tři hodiny opravdu mohly stačit – a že už budeme moci být daleko konkrétnější v přípravě prvního čísla a v doplňování nějakého stálejšího příspěvatele ského okruhu.

5) Rubriky

Na téma rubriky posílám třístránkovou přílohu a sem vpisuji obecné poznámky:

– přestože celou dobu zvažuji, zda devadesát stran není příliš mnoho, nakonec jsem počítal s tímto rozsahem

– dělení časopisu takto působí dost schematicky, ale jako první krok je asi nezbytné; ostatně nebude navenek tolik patrné třeba i proto, že pouze některé rubriky budou mít své názvy: v příloze jsou označeny tučně

– pořadí rubrik není nahodilé, záměrně jsem se snažil prostřídat statictější a dynamičtější útvary

– počet stran není „rubrikami“ zcela naplněn; jednak si myslím, že provoz vždy přinese materiály vymykající se zařazení do jakékoli rubriky, jednak je to prostor pro Vaše další nápady

– ve stránkovém rozpětí jednotlivých rubrik je prostor nejen pro odlišný rozsah příspěvků, ale i pro odlišnou typografii, počet a velikost fotografií – zároveň jsou zde schovány i stránky pro reklamu a propagaci

– počítá se s tím, že podoba časopisu se bude ještě zpřesňovat – nápomocna při tom může být do značné míry internetová verze časopisu, která bude obsahovat statistiku navštěvovanosti jednotlivých stránek

– v jisté fázi (někde u Ano, ne a proč) se obsah časopisu pozvolna přesouvá od literatury k dalším kulturním oborům

– drť bude – jak jsme si řekli – rozhozena po celé ploše časopisu

6) Financování projektu

Prozatím žádné uspokojivé zprávy. Je naplánováno několik dalších jednání, ale konkrétní výstupy dosud nejsou.

7) Propagace:

a) večery v Brně, Praze, příp. dalších městech

b) Neonový vlak aneb Časopis na kolejích (dále Mirek Zelinský)

c) rozesílání výtisků zdarma

8) Ještě poznámky k časopisu:

Platí nadále, že první číslo by mělo vyjít někdy

v půli září. Myslím si, že verze countdownu, čili odpočítávání prvních tří záporných čísel, není špatná, takže by v září, říjnu a v listopadu měla vyjít čísla -3, -2, -1 a v prosinci buď číslo 0, nebo pauza (to raději!) – a potom od ledna 2000 celý řádný ročník.

Tisknout budeme prozatím černobílý vnitřek a barevnou obálku, ale na kvalitní papír royal, který, ač není drahý, unese i příp. barevné re-produkce, ať už by se dostaly do časopisu jako výtvarná příloha, nebo jako nositelky reklamy.

9) Nakonec ještě k dalším složkám projektu.

Jednání o rozhlasovém pořadu pokročilo do té míry, že brněnská redakce jej podpořila (hodinový pořad jednou za čtrnáct dní) unisono trojicí nejkompentnějších osob. Nyní věc leží u pí. Stárkové na Vltavě; do naší příští porady by mělo být rozhodnuto.

Internet: proběhlo jednání s firmou Inec, u které bychom měli mít vlastní doménu, příští týden budeme (Petr Stančík a já) jednat s předním českým webmasterem o grafické podobě časopisu. Zároveň předpokládáme, že internetová verze časopisu bude spuštěna dříve než verze tištěná. Jednak proto, že zde bude potřeba trocha času, než se věc v praxi vyladí – což lze navíc dělat ještě před zveřejněním adresy, takže vcelku nenápadně, jednak proto, že provozně je to daleko levnější než vydávání časopisu tištěného, takže je možné pustit se do toho prakticky hned.

Televize prozatím nic.

Zdravím z Brna a běžím na poštu, ať to máte co nejdřív.

26. dubna 1999

V reakci na výše uvedený dopis vykristalizovalo následující pořadí názvů: Trans..., Devadesát stran, Kra. Vyšším počtem hlasů vítězí Trans... Pochyby však přetrvávají: Lákový dvojsmysl latinského „přes“ a transu co vytržení kalí nově přijatá pravidla českého pravopisu, která kážou psát druhý výklad názvu jako „tranz“. Nadto Rut a Šulc promptně upozorňují, že časopis stejného názvu (zaměřený na světovou literaturu) krátce vycházel v Praze počátkem 90. let.

29. dubna 1999

Poprvé se v návrhu Bogdana Trojaka objeví název Neon. Další diskuse vyčerpaných účastníků sporu prakticky nepadá v úva. Neon vítězí, protože v kolonce „proti“ se nalézá nejméně položek.

Kauza: Jak se dělá časopis

Jednou z nich je identický název jedné z edičních řad nakladatelství Hynek, jehož majitelé (p. Sacherovi) posíláme 2. srpna 1999 vysvětlující dopis.

květen 1999

Vémola, Pluháček a Trojak intenzivně pracují na modelovém čísle, průběžně probíhá řada jednání kvůli budoucímu financování časopisu. Pro zajímavost jedna z rubrik (i s technickým komentářem), která se do časopisu neprosadila především z provozních důvodů: Short story – přesně definovaný žánr, původní příspěvky renomovaných autorů, vítěz soutěže získá 50.000 Kč (komise složená z lidí, kteří nebudou z okruhu časopisu) – soubor short stories vyjde nakonec jako kniha.

červen 1999

V karvinské tiskárně KarTis (kde se nakonec bude Neon po celou dobu vyrábět) vychází v nákladu 50 ks čtyřicetistránková maketa časopisu.

11. června registrujeme na Úřadu průmyslového vlastnictví název Neon.

prázdniny 1999

Práce na prvním čísle časopisu *Neon*, další jednání s reklamními agenturami a dalšími subjekty, od nichž doufáme (jak se ukáže, marně) získat peníze na náš projekt. Koncem srpna se ovšem šťastnou shodou okolností vejdem do rozpočtu právě startující kampaně na nový, luxusní Ford Mondeo! Dočasně zavládne optimismus.

7. září 1999

Vzniká občanské sdružení „Společnost na podporu realizace multimediálního projektu Neon“. Zakládající členové: Martin Pluháček (který je i statutárním zástupcem Společnosti), Petr Odillo Stradičický ze Strdic a Bogdan Trojak.

15. září 1999

Pod rukama webmastera Josefa Habra vzniká první verze internetového *Neonu*.

24. září 1999

Vychází první číslo tištěného *Neonu*. Rozesíláme zdarma asi 5 300 výtisků časopisu na vybrané adresy ve snaze získat do konce roku co nejvíce předplatitelů. (Těch je ke dni, kdy *Neon* zaniká, 373.)

Koncem září jsme také zařazeni do Media Data Systemu a je dokončen profesionálně připravený materiál pro reklamní a mediální agentury.

11.-15. října 1999

Neon na kolech: Nepříliš zvládnutá – byť dlouho připravovaná a poměrně nákladná – propagační akce, během které projede skupina Viewegh, Trojak, Pluháček a Palla se starým anglickým double-deckerem devět českých a moravských měst, aby na zdejších náměstích a rycích šířila „zvěst“ *Neonu*. Nečekaným efektem této akce je pak to, že spisovatel Zdeněk Zapletal – zaujatý rozpoutaným humbukem – nabídne o půl roku později nakladatelství Petrov (rozuměj Pluháčkovi) nový, atraktivní titul v naději, že se dočká podobně „cirkusové“ jiskřivé propagace.

Celý podzim 1999 je ostatně ve znamení propagace *Neonu*: Pluháček i Trojak poskytnou řadu rozhovorů novinám, rozhlasu i televizi, v prvním čísle píše všechny významnější české noviny. V řadě českých a moravských měst probíhají Večery časopisu *Neon*, jejichž obětavou hvězdou je zpravidla Michal Viewegh.

Na přelomu října a listopadu přichází redaktorka Jana Kostelecká a stěhujeme se do větší kanceláře.

15. listopadu 1999

Pod názvem souboru finance.sam uložen v Pluháčkově počítači jednostránkový text nazvaný sarkasticky „Zajímavý přehled současné finanční situace Martina Pluháčka“. Plyne z něj, že neonový deficit bude do konce roku 1999 činit zhruba 1,200.000 Kč. Odhad se ukázal jako pozoruhodně přesný.

19. listopadu 1999

Výňatek ze soukromého dopisu M. P.:

„Uvědomuju si, že posledního půl roku dělám přesně to, co jsem dělal v roce 1990. Ničím si soukromý život, vztah, na kterém mi hrozně záleží, protože jsem fascinován prací, kterou dělám... Uvědomuju si i to, že sám jsem v nejhorší situaci, v největším časovém i finančním presu za posledních šest let. A že mi hrozně záleží na tom pitomým časopise...“

22. listopadu 1999

Vychází „nejpokleslejší“ číslo *Neonu*, provázené reklamou v celostátním vydání MF Dnes. Propuká velká „kuloárová“ diskuse na téma Karel Gott. Publikované kopie policejních zápisů svědčících

o Gottově mladistvém exhibicionismu spolu s kauzou o historii prostitute způsobí mimo jiné to, že s časopisem přestane „vnitřně souznít“ šéfredaktor Bogdan Trojak a redaktorka Hana Machálková, kteří koncem roku odcházejí. Slibná jednání s Nedělním Bleskem o přetištění některých materiálů spojeném s propagací časopisu bohužel opět nedopadnou dobře.

---

prosinec 1999

Měsíc pauzy ve vydávání časopisu se snažíme využít k co nejintenzivnějšímu jednání se sponzory. Získáváme takřka stoprocentní příslib reklamy Philip Morris na příští rok. Velmi nadějně se jeví reklama od některého z provozovatelů mobilních telefonních sítí a recipoční reklama s MF Dnes.

Ve stejné době se schází Pluháček s vedoucí ministerského odboru literatury a knihoven Evou Kantůrkovou (kterou na počátku téhož roku veřejně kritizoval za počínání v nové funkci) a žádá ministerstvo kultury o bezúročnou půjčku pro časopis. (V minulosti taková možnost existovala.) Šťastnou shodou okolností se právě mezi několik vybraných časopisů rozdělují z finančních přebytků „grantové zálohy“ na rok 2000. *Neon* dostává 200.000 Kč.

V časopise začíná pracovat „redakční brigádník“ Jakub Bielecki.

---

leden 2000

Pokračování kauzy o prostituci přesvědčí definitivně naše odpůrce z řad vysoké kultury, že jsme „bulvár“, „kulturní Playboy“ či „literární Cosmopolitan“, jak soudí kupříkladu Michal Jareš v Tvaru. Ten navíc vtipně navrhuje, abychom časopis přejmenovali na Osram. Ve stejné době ovšem zkratka, za níž se ukrývá Tomáš Baldýnský, označuje v Reflexu *Neon* bez ironie za „český New Yorker“ – a dává ho za vzor všem vydavatelům kulturních periodik.

únor 2000

Četné finanční přísliby se zvolna mění v chiméry. Naplánovaná propagační akce s distributorem časopisu Navigator a reklamních pohlednic Bumerang zaměřená na mladší lidi se neuskuteční pro stále labilnější ekonomickou situaci *Neonu*.

---

březen 2000

Diskuse, či přesněji její absence při rozdělování grantů na ministerstvu kultury, kam nakonec *Neon*

koncem roku 1999 přece jen poslal žádost, dokládá, že deklamovaná snaha lišit se od „kulturních pijavek“, tedy časopisů, jejichž existence je přímo a jednoznačně závislá na státním příspěvku, byla drzostí, která se neodpouští. Takřka jednohlasný odsudek členů grantové komise kontrastující s lepší se pověstí *Neonu* dokonce i v kruzích, kde byl zpočátku zavrhován (Jakub Šofar v Tvaru: „První čísla Pluháčkova projektu Neon se tak trochu vytahovala, jak vesničtí kluci na tancovačce ..., ale dvojka je povedená.“) je toho dokladem. Nakonec dostává *Neon* formálních 200.000 Kč, které již byly vyplaceny koncem předešlého roku, fakticky jde o palec obrácený směrem k zemi.

---

duben-červen 2000

12. dubna říká někdejší šéfredaktor Bogdan Trojak v rozhovoru pro MF DNES: „Je to vždy otázka, jakou cílovou skupinu se snažíme oslovit. A tato otázka nebyla v případě *Neonu* jasně zodpovězena. ... V *Neonu* převládly převzaté materiály s tématy blízkými světu Martina Pluháčka, nikoli mně. Druhou věcí je nedostatek peněz na kvalitní kulturní měsíčník, který se také projevil. Potom je výsledkem časopis tvářící se exkluzivně jako Playboy, který ovšem vychází v nákladu tisíc kusů jako Host.“ Pozvolna skutečně vyhasínají poslední naděje na získání peněz potřebných k další existenci časopisu. Zároveň od únorového čísla *Neonu* postupně dochází ke stabilizaci všeho, co je potřebné pro dlouhodobé, úspěšné fungování časopisu: součinnost mezi redakcí a přispěvateli, zharmonizované vnitřní členění časopisu. Čím jasnější začíná být (prozatím pouze Pluháčkoví), že časopis bude muset skončit kvůli ekonomickým obtížím, tím častěji mu začínají i jeho někdejší kritici vysekávat poklony (nebo alespoň umlkají).

Koncem června oznamuje Pluháček všem nejbližším spolupracovníkům, že poslední číslo *Neonu* vyjde v září 2000.

---

3. září 2000

Spisovatel Pavel Řezníček píše Martinu Pluháčkoví: „Zdalipak víte, že pařížští surrealisté vydávali r. 1948 revue NEON, jejíž iniciály pocházely ze slov Naviguer, Eveiller, Occulter, což znamená Navigovat, Probudit se, Zastínit (zdroj světla). Ti ovšem stihli jenom pět čísel. Věřím, že vás pařížská surrealistická skupina nebude žalovat...“

P. S.: Nebyl váš bratr náhodou banjistou v orchestru P. Smetáčka?“

Připravil kolektiv Neonu

Čísla, čísla...

o sebe kříska

Připravil MARTIN PLUHÁČEK a MARTINA NOVOTNÁ

Několik poznámek na úvod:

- 1) Toto je přehled o pohybu peněz v souvislosti s vydáváním časopisu Neon. Přestože nejde o výsledky účetní uzávěrky, jde o přehled dosti přesný, kde se odchylka v konečném součtu může pohybovat nanejvýš v řádu dvou až tří desítek tisíc.
- 2) Předpokládané náklady na toto poslední číslo jsou zahrnuty do celkového součtu. Naopak k příjmům jsme nepřičetli oněch několik tisícovek, které ještě patrně stržíme jeho prodejem.
- 3) Některé náklady, které šly přes nakladatelství Petrov, jsou po odečtu DPH ve skutečnosti o 5% nižší, než uvádíme, ovšem pouze teoreticky: Sčítaly a odečítaly se se stovkami jiných položek.

Příjmy:

1) přímý prodej

a) stánky	32.735 Kč
<i>(Na distribuci se podílely tři nejvýznamnější české firmy: Transpress, Mediaprint Kappa a ÚDT.)</i>	
b) knihkupci	43.793 Kč
c) zlevněné knihy	41.341 Kč
<i>(Do výprodeje jsme dávali časopis s tříměsíčním zpožděním.)</i>	

2) reklama

a) Ford Mondeo	42.500 Kč
b) Euromedia, Encyklopedie Universum	40.000 Kč
c) Nakladatelství Academia	100.000 Kč
<i>(Reklamy pro MF Dnes či Popron byli tzv. reciproční; neplynuly nám z nich peníze, ale protislužby.)</i>	

3) dotace

a) město Brno	100.000 Kč
b) Ministerstvo kultury ČR	200.000 Kč

4) abonmá .....

289.600 Kč

Celkem ..... 889.969 Kč

Výdaje:

1) výroba

a) sazba + grafika (vč. makety a layoutu)	533.000 Kč
b) osvit	95.281 Kč
c) tisk + knihařské zpracování (vč. makety)	1, 264.829 Kč

2) doprava (převoz časopisu z tiskárny do distribuce) ..... 50.437 Kč

3) rozesílání časopisu abonentům (včetně propagačních výtisků zdarma) ..... 137.780 Kč

4) propagace ..... 35.000 Kč

5) honoráře přispěvatelů ..... 178.600 Kč

(Nárůst sumy vyplacené za honoráře v roce 2000 napovídá, že v roce 1999 byla řada honorářů vyplacena přes Petrov a dnes je již nelze přesně rozlišit. Celková částka je tudíž asi vyšší.)

6) mzdy zaměstnanců ..... 263.000 Kč

(Tzv. mzdy zaměstnanců jsou smluvní mzdy externistů, kteří vesměs pracují na vlastní živnostenský list, čímž se snižují náklady tohoto druhu o více než třetinu. Není započítána mzda Martina Pluháčka, kterého „živil“ Petrov, takže v Neonu žádnou nepobíral.)

7) nájem za kanceláře ..... 85.000 Kč

(Nájem za sklad pokrylo nakladatelství Petrov.)

8) provozní režie

a) benzín	100.000 Kč
b) kancelářské potřeby (vč. nového počítače + vybavení kanceláře)	60.000 Kč
c) telefony pevné v kanceláři (vč. internetu)	56.500 Kč
d) telefony ostatní (mobily, pevné domácí linky)	40.000 Kč
e) internet (pevné připojení od ledna 2000)	4.500 Kč

9) další výdaje

a) registrace názvu	4.000 Kč
b) registrace občanského sdružení na MK ČR	2.000 Kč
c) nákup CD ROM s adresami firem	2.900 Kč
d) NeOnline (internetová verze <i>Neonu</i>)	18.800 Kč
e) příležitostné tisky (složenký, letáky, pohlednice pro předplatitele, dopisní papíry ad.)	28.400 Kč
f) vrácení předplatného	96.000 Kč

Celkem ..... 3,053.127 Kč

Deficit ke dni 25. 9. 2000 ..... **2,163.158 Kč**

JAN JIŘÍČEK

Třeba se najde ten správněj Indián

(rozhovor s Martinem Pluháčkem-Reinerem)

Foto: Jarka Wágnerová

Neon tedy končí, přesně po roce činnosti. Vaše zklamání z krachu ambiciózního projektu musí být veliké.

Vůbec ne. Teď, když se bavíme a já už vnímám celou věc jako uzavřenou a mám ji vnitřně utříděnou a zrekapitulovanou, musel bych se hodně soustředit, abych dokázal pojmenovat celou škálu pocitů, které se člověka postupně zmocňovaly s vědomím blížícího se konce – ale zklamání tam nebylo ani na okamžik.

Měl bych to chápat tak, že jste předem věděl, že to takhle skončí?

Předem jsem věděl spoustu věcí. Třeba to, že nebude snadné – a za určitých okolností ani možné – utáhnout projekt ekonomicky. Zklamán ale nejsem proto, že se v dané konstelaci udělalo, co bylo v našich silách, taky proto, že – alespoň dle mého přesvědčení – se podařilo adekvátně k finančním podmínkám, v nichž *Neon* dospíval, přivést časopis velmi blízko mé původní – postupem času zpřesňované – představě.

Takže celkovou bilanci považujete za příznivou?

Jednoznačně. Víte, ne nadarmo se říká, že každá sranda něco stojí. Tahle stála hodně, ale taky mně hodně dala. Jednak už v průběhu toho roku a půl, co se na projektu pracovalo, a pak: Myslím, že si smím aspoň trochu dovolit cítit se s *Neonem* jako Nicholson v *Přeletu nad kukaččím hnízdem* s tou obrovskou potvorou v umývárce. Řečeno jeho slovy: „Aspoň sem to kurva zkusil,“ – a třeba přitom někde nedaleko stál ten správněj Indián, kterej to jednoho dne dokáže. Ta správná indiánská síla by dělala ročně tak okolo čtyř milionů – a jsem ještě pořád

přesvědčen, že kdyby měl projekt tři čtyři roky ekonomicky krytá záda a přitom bylo dost peněz na průběžnou propagaci, tak by si časem vystačil i s dalekou menší dotací.

Zkouším si představit, co může člověku dát projekt, který ho uvrhne do těžkých ekonomických obtíží a který kritici označují za literární Playboy nebo rovnou za kulturní pornografii...

Dobře, můžu být zcela konkrétní: Seznámil jsem se s několika novými, pozoruhodnými lidmi a tento fakt už jsem „zhodnotil“ i mimo *Neon*, příkladem budiž skvělý podíl Pavla Reisenauera na poslední Vieweghově knize a soubor esejů Standy Komárka, který vyšel nedávno v mém nakladatelství Petrov. *Neon* mi „dal“ Janu Kosteleckou, redaktorku, která teď přechází do Petrova – objevit dobrého pracovníka je také událost, která vás nepotká každý den. Především jsem si ale díky déle než rok trvajícím proměně v „pana Neona“ uvědomil několik velmi důležitých věcí.

Například?

Především, že nějak přirozeně dozrál čas k tomu, abych uzavřel „dekádu národní obrody“, jak jsem si sám ironicky pojmenoval svých deset polistopadových let, a obrátil se od projektů „pro jiné“, od projektů z velké části manažerských, k věcem povahou poněkud subtilnějším, jako je moje vlastní autorské psaní, jako je četba, což je pro mě spíš vzdělávání než odpočinek. Nemluvě o tom, že ve změněných podmínkách bych mohl případně alespoň zkusit něco, co by se dalo označit jako „normální život muže před čtyřicítkou“. Ty ostatní dojmy a poznatky, kterých je spousta, jsou tomuto základnímu většinou subsumovány.

Normální život muže před čtyřicítkou? To je nejspíš manželka, děti...

No to už jste to rozbalil pěkně „natvrdo“. Řekněme, že bych docela rád nyní dostal svůj život do takového polohy, aby se o něčem podobném dalo alespoň uvažovat.

To s koncem dekády národní obrody zanikne i nakladatelství?

Samozřejmě, že Petrov, který je pro mě mimo jiné zdrojem slušné obživy, bude pokračovat dál, dokonce snad v ještě „vylepšené“ podobě, pokračovat bude také nadace a koneckonců v poněkud pozměněné podobě bude fungovat i internetový *Neon*. Jde ve všech případech pře-

devším o míru a způsob mého osobního angažmá.

Internetový Neon – to vnuká otázku po Neonu, co původně ohlášeném multimediálním projektu.

Stručně lze říct, že původní představu se v tomto ohledu naplnit nepodařilo. Uspělo se tam, kde byly věci v rukou mých a v rukou dlouhá léta spřátelených a úzce spolupracujících lidí, tj. v tištěné verzi a v elektronické verzi. Rozhlas, který vypadal zpočátku hodně slibně, v podstatě krachl po příchodu Blanky Stárkové na post šéfredaktorky stanice Vltava. Pozice Brna, přes které jsme chtěli rozhlasový magazín celostátně vysílat, se ovšem za jejího účinkování zhoršila v řadě jiných ohledů – a známí lidé, jejichž nárek by byl důvodnější než můj... V České televizi jsme měli velmi slušnou nabídku od Jury Kavana, známého producenta řady úspěšných pořadů. Tady ovšem nastala potíž už vyloženě na naší straně: Jednoduše jsme – zavaleni poporodními starostmi s tištěnou verzí – nebyli už schopni zvládnout televizní *Neon* tak, aby z něj nebyl jen další standardně připravený a odvedený pořad. Takže jsme potichu vycovali.

Nemůžu si pomoci, ale zdá se mi, že okolo Neonu bylo přinejmenším zpočátku až příliš mnoho střelby od boku...

Snad chápu, co tím chcete říct, a tak odpovím: Ano, bylo. Opakem takové střelby od boku je počínání především zahraničních mediálních veličin, které u nás úspěšně investují. Mají své softwary, své tabulky, mají předem vytipovanou cílovou skupinu a vědí, čím přesně ji mají krmit, nechybí jim pár desítek milionů na představovací kampaň, mají předem zajištěné objemy reklamy a tak dál. Nakladatel Ivo Železný prý nedávno v nějakém rozhovoru označil ostatní, tzv. malé nakladatele za „hobbysty“, proti nimž je on jediný skutečný profesionál. Jakkoli je v tom výroku plno despektu, mně nevadí. Já totiž jsem hobbysta, u něhož je vždy nejpodstatnější prvotní idea, vize. A to platí plně i pro *Neon*. Navíc můžu naštěstí i teď na konci říct jednu důležitou věc: Já jsem hrál ten hazard za své peníze.

Máte trochu ponětí, kdo Neon četl?

Především mám jistotu, že *Neon* četlo mnohem víc lidí, než ho kupovalo. *Neon* byl časopisem pro převážně intelektuálskou vyšší střední vrstvu. Doktoři, architekti, středo- a vysokoškolští

učitelé, vědci... Uznávám, že důkaz, který *Neon* mimo jiné přinesl, totiž že taková vrstva je v Česku ekonomicky těžce deprivovaná, se zhruba rovná cimrmanovskému důkazu, že foukáním kouře do lavoru s vodou zlato nevzniká. Ano, všichni jsme to věděli. To ale nic nemění na tom, že *Neon* byl časopisem pro tyto lidi – a že právě ti patřili nejspíš k jeho reprezentativním čtenářům. Velmi příjemným překvapením pro mne byla řada dokladů, že *Neon* poměrně hodně četli vysokoškoláci i středoškoláci. Pochopitelně nejčastěji tím způsobem, že jeden výtisk oběhl celou třídu.

To, co říkáte, vede k jedinému závěru: Že totiž časopis měl být levnější.

Cena časopisu je zrovna jedna z věcí, které za chybu nepovažuji. Naše úvodní kampaň byla zaměřena především na abonenty a těch jsme taky skutečně ještě před startem prvního ročníku měli víc, než třeba Host po deseti letech činnosti. Navíc se nezměnil můj názor ani v tom ohledu, že pro typ časopisu jako je *Neon*, zvláště když nemáte peníze na skutečně masivní rozjezdovou kampaň, nebudou alespoň první rok hrát peníze utržené prodejem rozhodující roli. Tu měly sehrát peníze z reklamy.

Proč ji nesehrály?

Protože se nám potřebný objem reklamy nepodařilo sehnat. A neptejte se mě proč, protože odpověď by byla nutně spekulativní a její hodnota tudíž nepatrná.

Dobrá. Pojdme ještě znovu na začátek. Sám říkáte, že se vaše původní vize v průběhu vydávání zpřesňovala. To patrně souvisí i s personálními změnami, které start časopisu provázely...

Předpokládám, že ta otázka míří hlavně na Bogdana Trojaka, který spolu se mnou a z redakční rady především Ivanem Wernischem a Odilem Stradickým časopis připravoval, nakonec ale zůstal šéfredaktorem jen po první tři minusová čísla, která vyšla koncem loňského roku. Stručně se dá říct, že si Bogdan představoval svůj vliv na podobu časopisu jako větší. Já ostatně taky. Nakonec došlo k tomu, že on považoval můj vliv za přílišný – a já se ho zase důvodně nechtěl vzdát. Takže jsme si promluvili a od ledna jsem byl šéfredaktorem sám.

Ovlivnila tato personální změna nějak podobu časopisu?

Na to by nám asi nejlépe odpověděl někdo ze

Kauza: Jak se dělá časopis

čtenářů; já se ale domnívám, že časopis se v té době proměňoval bez ohledu na personální situaci, protože můj vliv na jeho podobu byl stejně po celou dobu rozhodující. K postupné – ovšem nijak radikální – změně časopisu tak docházelo především v závislosti na rostoucí „provozní“ zkušenosti, mé i týmu spolupracovníků. Mám dojem, že čísla 3, 4, 5 a 6 jsou už víceméně tím *Neonem*, jaký bych rád vydával dál.

Čili zlepšovat už nebylo co?

Samozřejmě že bylo! V lečtem by pomohly peníze, kdyby byly. Uměl bych si představit přímo, exkluzivní spolupráci v zahraničí žijících jednak Čechů, jako je třeba Miloš Forman nebo Jiří Kylián, abych zmínil alespoň ty, které už jsme měli v hledáčku, jednak přímo redaktorů prestižních německých, francouzských, amerických kulturních periodik. A také jsem chtěl, aby časopis jako první publikoval některé zásadní materiály, podněcující tu či onde viditelnější pohyb na naší kulturně-společenské scéně. K tomu asi časem mohlo dojít, kdybych si

dokázal trochu uvolnit ruce a pracovat na věcech s poněkud velkorysejším časovým plánem. To by bylo možné třeba za předpokladu, že by se podařilo zrealizovat jednu z předem naplánovaných věcí, totiž najmutí alespoň jednoho dalšího zkušeného redaktora působícího v Praze na celý úvazek. Takže zase peníze! A samozřejmě, že nezbytností – bohužel opět zanedbávanou především z nedostatku času a financí – je i neutuchající činnost směřující ke zvyšování prestiže značky. Dovedu si představit situaci, kdy se z *Neonu* stává kulturně-společenský fenomén přesahující rozměr a dopad „pouhého“ časopisu.

Peníze chyběly asi především proto, že hodně stála výroba *Neonu*. Stále si myslíte, že *Neon* nemohl vycházet v méně exkluzivní podobě?

Naprosto jednoznačně! Právě grafická úprava a způsob zpracování časopisu patří k věcem, o nichž jsem byl přesvědčen od počátku – a také pro mě obě bylo od počátku zdrojem radosti a potěšení. Slyšel jsem samozřejmě řeči o kul-

turním Playboyi a o tom, že inteligent chápe, co se mu říká, i bez stupidních, návodných obrázků. Jestliže jsem dosud vždy své stanovisko obhajoval, dovolím si to i teď pomocí příměru. Francouzští vědci se domnívají, že svou roli u poměrně častých „civilizačních“ potíží s trávením může hrát fakt, že člověk přestal jíst rukama, a tak se ochudil o jeden důležitý vjem, napomáhající stimulaci trávicího traktu. Dobrá, jezení rukama v restauracích už asi nezavedeme; nikomu ale nepřipadá zvrhlé, že se do jídla dává voňavé koření a že je talíř obložený barevnou zeleninou. Při „konzumaci“ kulturního, intelektuálního časopisu je ovšem asketismus nejhrubšího zrna – jak se zdá – povinností! Možná, že někteří z nejhlasnějších kritiků vizuální podoby *Neonu*, případně stylu (koření textu), jakým se zde psalo, opravdu doma žerou amarouny. No a co?! Mám to snad chápat jako skvělý příklad? Čert ale ví, jestli si i takový duchovní eremita a šebastián vysoké kultury doma rád pod stolem nezahýká a nezaslíná nad kýtkou Blesku nebo bůčkem *Cosmopolitanu*.

Vlevo malý chlapec, vpravo Bogdan Trojak.

Foto: Alena Jílková

Jako autor „tváře“ Neonu je v tiráži uveden kmenový grafik nakladatelství Petrov Bedřich Vémola. Vy ovšem říkáte, že o grafické podobě jste měl jasno od začátku, takže...?

Je naprosto nutné říct, že v případě výtvarného a grafického řešení padají všechny případné pochvaly na hlavu Bédi Vémoly. S mým podílem na podobě časopisu se to má asi tak: Zatímco obálky petrovských knih už dávno „schvaluji“ jaksi mimochodem, po letném nahlednutí, které mě vždy znovu přesvědčí o tom, že mám k dispozici jednoho z nejlepších knižních grafiků u nás, u nově se rodícího projektu, který byl svým způsobem premiérou i pro Bedřicha, jsem se snažil být co možná kvalifikovaným a občas docela rozhodným oponentem. Jistě! Ale nejdřív muselo být co oponovat. A to, že jsme potom skládali společně jednotlivé příspěvky? Už jsem to kdesi řekl, že právě tohle ladění posledních detailů, ten poslední týden u Bedřicha ve studiu před odevzdáním podkladů tiskárně, byla vždycky veliká rozkoš. Bylo by od chlapce zvěřské, kdyby mi nedopřál trochu přítom kecat i do grafické podoby některých příspěvků! Že by se bez toho Bedřich i *Neon* obešli – to je ovšem jasné.

Jste připraven postavit se stejně rozhodně i za některé kritizované rubriky? Mám na mysli především Černé na bílém, Dichtung und Wahrheit a The Smoking Gun.

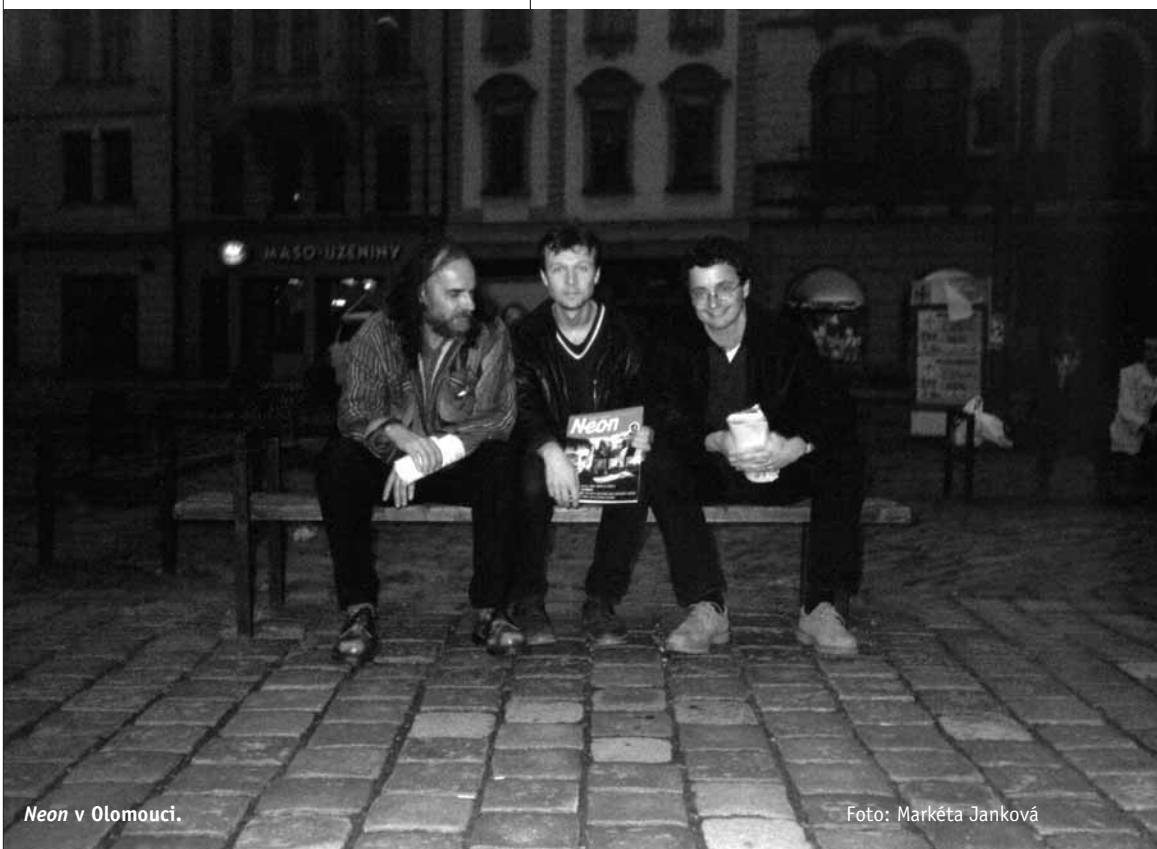
Skladba rubrik, která se v průběhu vydávání časopisu výrazně neproměnila, je výsledkem několikaměsíčního ladění a podílela se na ní celá redakční rada. První dvě z vámi jmenovaných „problematických“ rubrik mají výrazně wernischovský „duchovní“ rukopis, ta třetí je tipem od Tomáše Baldýnského. Kdybych mohl ve vydávání *Neonu* pokračovat, měly by své místo ve skladbě příspěvků i nadále jistě; časem by je zřejmě nahradily rubriky nové, jejichž charakter by ovšem musel být podobný. Víím, že se řada lidí domnívala, že tyhle rubriky úroveň *Neonu* snižují. Pro mě je ale téma relativity tzv. vysokého a tzv. nízkého dlouhodobě otevřený „filosofický“ problém – a týká se to i humoru. Do mého časopisu prostě takové rubriky patří. Jestli spatřuji v Černém na bílém a v *Dichtung und Wahrheit* nějaký problém, pak jedině ten, že se nám nepodařilo sehnat dodavatele drbů i z jiných branží, takže jsme nakonec téměř bez výjimky brázdili vody literární.

Se „světlou“ výjimkou kauzy Karel Gott ovšem. To byl zřejmě nejproblematičtější mate-

riál za celou existenci Neonu. Jak se na jeho uveřejnění díváte dnes?

Odpovím v bodech: 1) Bylo jasné, že Gottovi nemůže nijak ublížit – a taky se to potvrdilo. 2) Doufal jsem, že humbuk okolo publikace toho materiálu bude větší a že tak přitáhneme pozornost k novému časopisu. Některé dohodnu-

ních dvorků. Skupinkaření, které je mi protivné, se vyznačuje tím, že posty i duchovní prebendy se nezbytně dělí mezi úzkou skupinu lidí, které dala dohromady nějaká vnější okolnost. Nebavme se o tom, jestli je ta „moje“ skupinka početnější; podstatné na ní je, že se utvářela na základě odlišných kritérií. Myslím, že

Neon v Olomouci.

Foto: Markéta Janková

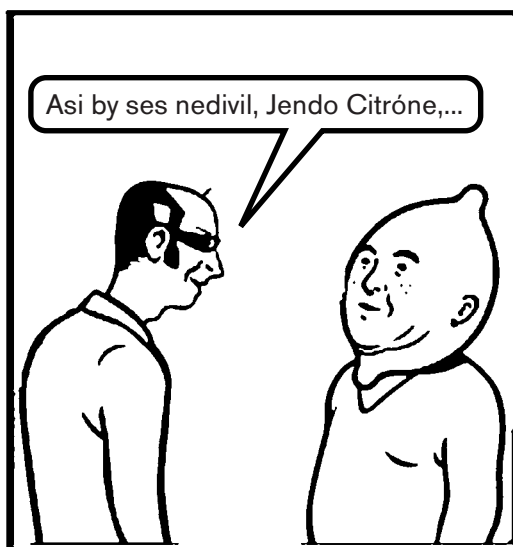
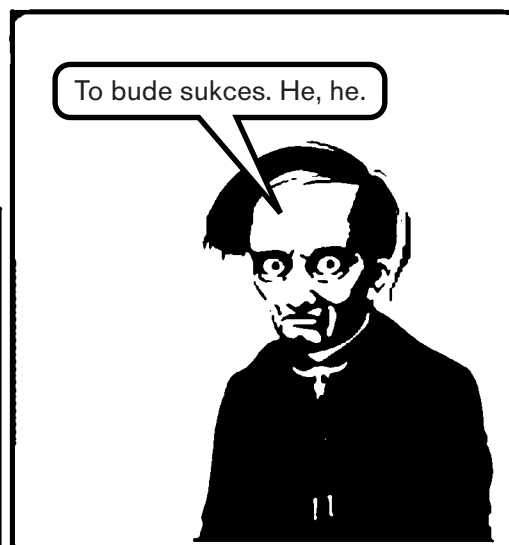
té věci ale nevyšly, což mě mrzí. 3) Publikování tohoto materiálu přispělo velkou měrou k odchodu Bogdana Trojaka a redaktorky Hany Machálkové z *Neonu*. 4) Jako součást propracovanější marketingové kampaně bych ho otiskl klidně znovu. Ten Karel Gott, kterého bylo tolika lidem tak líto, je virtuální postava, jejíž prokázaná vražda bude mít na národ zhruba ten dopad, jako zpráva, že se nechal vyfotit ve vaně s paní XY. Týden bude o čem mluvit.

No, nevím. Zeptám se ještě na poslední věc. Od začátku jste proklamoval, že Neon bude časopis doširoka otevřený, že bude pravým protikladem českého kulturního skupinkaření. Jste si jist, že jste nesdružil okolo Neonu jenom další partičku přísně zasvěcených?

Řeknu vám, čím jsem si jist. Především tím, že je rozdíl mezi goethovským „spřízněním volbou“ a českými přízněmi z undergroundu a fakult-

stačí vyjmenovat lidi, kteří dostali v *Neonu* prostor, a bude zřejmé, že skladba tak rozdílných jedinců (zkušenostmi, povahou, věkem, profesí a nevím čím ještě) se najde okolo málokterého kulturního periodika: novináři Verecký, Peňás, Baldýnský, Plch, Janíček, spisovatelé Viewegh, Berková, Gruša, Stradický ze Strdic, Wernisch, Kasal, Zapletal, Kratochvil, Holub, přírodovědci Havel (Ivan), Komárek, filozof Kořátko, historici Čornej, Třeštítk, Havel (Petr), Vévoda, hudebníci Navarová, Růžička, Holý, muzikolog Špaček, teoretik architektury Švácha, výtvarníci Skála, Čech, Wernischová, Rechlík, Štolfa, fotografové Noseková, Holomíček, Rysová, Cudlín, Hochová, literární vědci Putna, Trávníček, Engeling, Obrtelová, překladatelé Pellarovi, Hrubý – a mohl bych ještě chvíli pokračovat. Ale připomínám ještě jednou: Nejde tu o množství, ale o to, že většinu spolupracovníků *Neonu* spojuje vzájemně pouze jediná „okolnost“ – můj zájem o jejich vysoce kvalifikované služby. ■

Kolektiv Neonu: *Red Meat*

Kolektiv Neonu: *Red Meat*

K neonovému pohasnutí

aneb 0 vznikání a zanikání

MOTTO:

Z čeho je věcem vznik, to se jim stává i zánikem a tak si navzájem splácejí pokuty podle určení času.

ANAXIMANDROS Z MILÉTU,
(nejstarší dochovaný zlomek filosofického textu)

Novověká Evropa více nežli která jiná společnost akcentuje hodnotu individuálního uchovávání a trvání jednotlivého člověka i věcí, institucí a dalších jednotlivostí ve světě. Představa zániku jako hodnoty je tomuto myšlení do značné míry cizí a je v něm spatřováno spíše cosi jako nedopatření, kterému se přístě s větší obezřetností vyhneme. Přitom je pro nepředpoklatý pohled zřejmé, že hodnota zanikání je v zásadě stejná jako hodnota vznikání, už proto, že oba konce téhož páru polarit mají obdobný ontologický význam, a je příznakem naivity a dětinskosti si myslet, že jeden z nich je „dobrý“ a druhý „zlý“. Nanejvýš je ještě tak spatřována v zániku věcí a tvorů šance kynoucí jiným, kteří se tak konečně dostanou „k lizu“ či „na slunce“, asi tak, jako pádem starého stromu vzniká v lese malá světlina, kde se mohou klíčit semenačky těšit na svou příležitost. Tento aspekt světa dobře reflektuje všeobecně známá pohádka *Dobře tak, že je smrt na světě* o starém ševci, lapivším kmotru Zubatou na stoličku potřenou lepem a o rok později ji dobrovolně pouštějícím. Novodobá biologie zcela neúměrně akcentuje cenu přežívání a trvání (nepochybně se do toho nevědomě promítly i zážitky posledních dvou světových válek, měnící v děsivou karikaturu někdejší představy o „hrdinské smrti“ na „poli slávy a cti“). Ještě minulá století vidělo jako hodnotu a příklad k následování obětování sebe sama pro nějaký nadosobní ideál – představa Jana z Husi, který nějakou důmyslnou

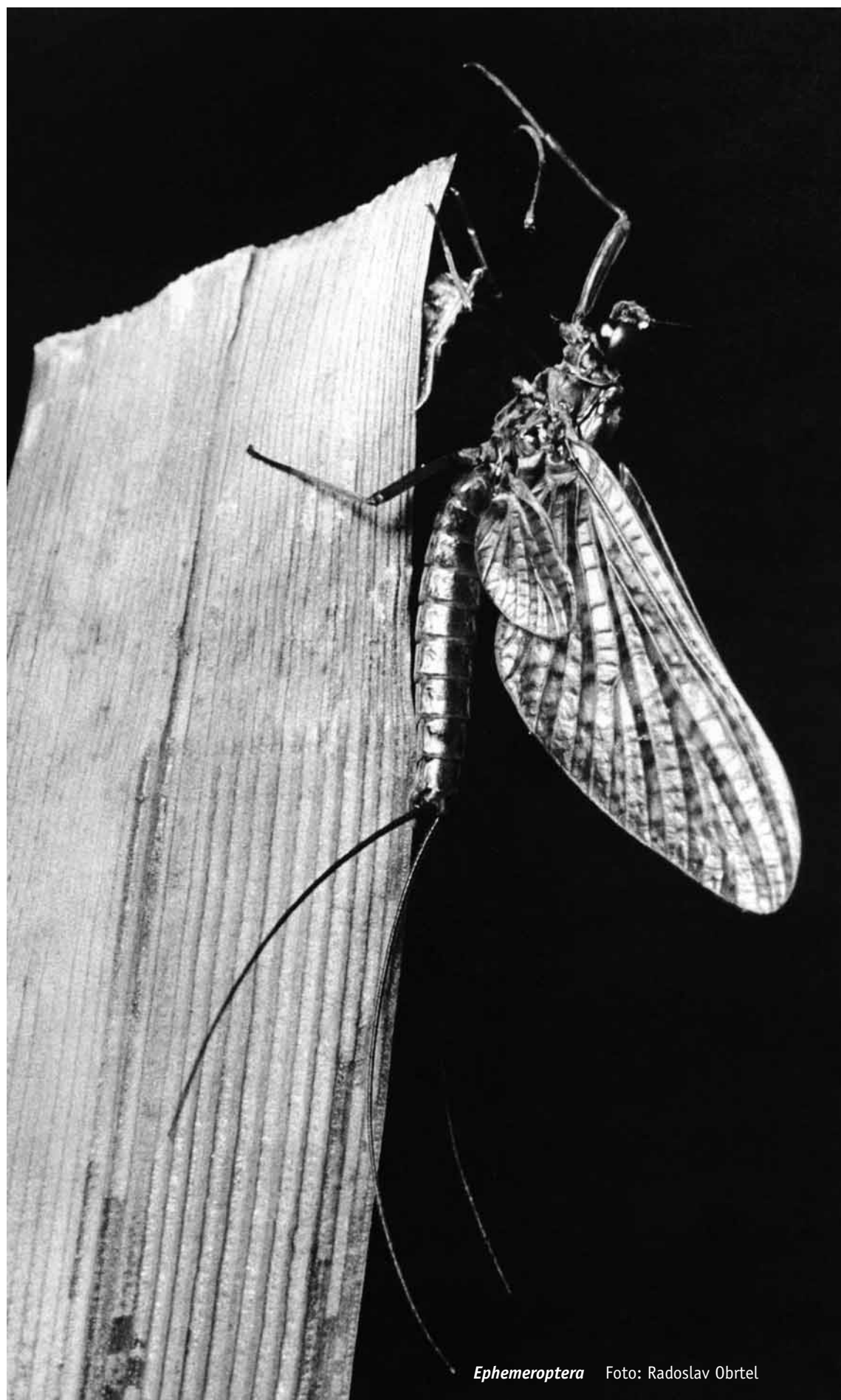
scholastickou klíčkou uklouzl kostnické koncilní mašinérii a pak si do devadesáti ve zdraví užíval univerzitních prebend, by naše předky plnila děsem a nevolí, zatímco po roce 1950 budí údiv a nevěřící pokyvování hlavou opak. Stejně tak v evoluci je spatřován jako „vítěz“ ten, kdo přežil všechny nástrahy osudu, nikoli ten, kdo uskutečnil všechny tvarové možnosti a potom vyhynul. Je dobrou otázkou, zda „vítězi“ evoluce snad nebyly právě ty organismy, které své tvarové potencionály rozvinuly naplno ve stylu obřích „irských“ jelenů rodu *Megaloceros*, rozmanitých šavlozubých tygrů, mastodontů a veleještěřů a zažily heroické „bytí v plnosti“, byť časově omezené. Někteří starší paleontologové a biologové (Cope, Osborn, Hingston) chápali smysl evoluce právě takto. Ty přeživší lze chápat i jako ty, kdo se musí dál plahočit časem a své „bytí v plnosti“ dosud nezažili. Teprve konec dvacátého století vidí jako rovnocenné bytí orla nad horskými propastmi, byť vystaveného výstřelům a žijícího jaksí riskantněji, a bytí plže, ploužícího se ve spadáném listí, a oceňuje toho druhého, jak účinnou má strategii přežívání (na jednoho orla připadá, jak známo, několik desítek tun plžů – ostatně, zkuste je vyhubit). Je to podobný názor jako obdivovat dobré „zajištění“ a početní hojnost kuřat ve velkochovech – ještě Alfréd de Vigny obdivoval pravidelně krměných servilních živočichů, lísačích se a vrtících ohony.

Není zajisté pochybnosti, že touha po přežívání a trvání je v živém světě velmi silná, ale její jednostranná akcentace moderní biologii neumožňuje vidět i opačný pól, směřování k zániku a zmizení, který není povahy trapného nedopatření a dosud neodstraněné konstrukční chyby, ale čímsi svébytným a živému světu imanentním. Z hlediska přeživacích a šířících strategií by „neměly“ být jiné rostliny než stromy a trvalky. Ideální nedřevnatá rostlina by vypadala zhruba jako pýr či jahoda – vytrvalá, tj.

prakticky nesmrtelná, šířící se jednak semeny, při jejichž vzniku dochází k rekombinačnímu procesu a tvorbě jedinců s novými kombinacemi vlastností, jednak vegetativně, neboť co se osvědčilo u mateřské rostliny, se pravděpodobně dobře osvědčí i o půl metru dále na tomtéž stanovišti. Dvouleté a jednoleté rostliny si počínají v zásadě hazardérsky, neboť svou smrtí dobrovolně vyklízejí pozici, jednou obsazenou (kde rostlina vyrostla, tam by se nepochybně mohla ještě nějaký ten rok udržet, problém obecně spočívá spíše v tom, že jen jedno z tisíců semen najde vhodné podmínky a novou rostlinu skutečně vytvoří). Strategie letniček by snad měla jakýsi smysl na pouštích, kde není bída o prostor či o živiny, ale o vodu, prší zřídka a nepravidelně – pak by bylo z hlediska „hokynářského koeficientu“ smysluplné investovat jen do množství semen. Potíž je v tom, že letničky i dvouletky jsou i ve vlhkých zónách, byť na procenta zastoupení méně. I stromy mají naprogramovanou svou přirozenou životnost v desítkách a stovkách let, ač by pomocí kořenových výmladků mohly být prakticky nesmrtelné a zaujímat své místo v lese „na věčné časy“ (ve skutečnosti to dělá jen několik málo druhů). Naopak některé tropické stromy kvetou jen jednou po několika desítkách let příprav a po této pompézní slavnosti odumírají – podobně si počínají i různé agáve, juky, kaktusy a další rostliny. Z „technického“ hlediska je asi skutečně možné, aby komplikovanější živočichové byli nesmrtelní (na rozdíl od rostlin – trs trávy či keř rybízu jsou prakticky „věčné“). Zdá se ale, že někteří jsou „programově krátkověcí“. Obecně vzato, žijí větší živočichové déle než malí, ale rozptýl je v podobné velikostní kategorii značný. Proč za dobrých podmínek žije slepice deset a krkavec osmdesát let, hraboš dva roky a netopýr dvacet, je víceméně nejasné – sama ptačí či savčí „konstrukce“ dovoluje život značně delší, než jaký je přisouzen většině reálných druhů (není zde zohledněno to,

že většina zvířat se maximální životní exppektance tak jako tak nedočká a padne za oběť nějakému predátorovi, úrazu či klimatické pohromě). Člověk se svými zhruba sedmdesáti lety je mezi savci víceméně rekordmanem. Celá řada hmyzů žije ve stadiu imága sotva déle než pověstná jepice a zažívá jen slavnost kopulace a kladení vajíček, krátkou, zato intenzivní (i hmyzové mohou žít ve stádiu dospělců léta, jako velcí střevlíci, královny včel či mravenců nebo i rybenky v naší koupelně). Zanikání je tedy stejně důležité jako vznikání, byť by se velmi „hodilo“, aby organismus vydržel ještě nějakou tu sezonu a dále se reprodukoval. I u lidí jako jednotlivců i kultur není tendence k maximálnímu přežívání tak silná, jak by se mohlo zdát – nikoli zcela nepodstatný zlomek populace spáchá sebevraždu, často ze zcela nicotných důvodů, a to nejen ve společnostech, které podobná chování schvalovaly a podporovaly (Japonsko, starý Řím), ale i v těch, které je odsuzovaly (křesťanské či islámské země). Ulpění na individualitě pak působí zcela ve stylu Buddhových náhledů utrpení, neboť při vši dovednosti medicíny i osobním štěstí nezadržitelně pomíjíme a mládí kolem nás už není mládí naše, byť ho třeba v celkovém kvantu nebylo. I zemřelá teta je z tohoto hlediska ztracena navždy (mytologické představy o věčném návratu, třeba v podobě reinkarnačních hypotéz, život značně usnadňovaly; není ovšem náhoda, že kýženým cílem tohoto procesu bylo vyvanutí, nebytí). Jediným lékem je naučit se nebrat sebe sama příliš vážně a se stejným zájmem, jako jsme přihlíželi své genezi a vzestupu, pak přihlížet i svému zanikání. To zajímavé v životě a světě je stejně krátké a pomíjivé, jako třeba divadelní představení či rozkvétání jabloní. I doby kulturních rozkvětů jsou krátké – vrchol antických Athén, z nichž žije svým způsobem západní civilizace podnes, trval sotva déle než jeden lidský věk. Dlouho vydrží nejspíše tak objekty typu balvanů či fosilií, květy kaktusů jsou často jen na jednu noc. Saint-Exupéryho Malý princ se i ve smrtelném ohrožení nadšeně obírá vzpomínkami na přátelství s „přítelkyní liškou“, které trvalo sotva několik dnů. Na věcech a událostech je krásné to, že byly a že byly v plnosti, ne to, že by měly být „navěky“. Jen dětinská a postpubertální pošetilost sní o lásce „až za hrob“, o přátelství s hliněnými kolosy „na věčné časy a nikdy jinak“. Ulpění na všem, co odchází, je záhubné a to, co nás chce opustit, je třeba propustit bez zdráhání. A proto jsem trochu navinule nostalgický a *Neonu* mi je i není líto. ■

Ephemeroptera Foto: Radoslav Obrtel

Dichtung und Wahrheit Speciál

Krátce před uzávěrkou čísla se potvrdily úplně všechny „zaručené“ zprávy, které stavějí nečekaný konec časopisu do poněkud jiného světla. Podezření, že údajné ekonomické problémy Neonu jsou pouze – žel zcela průsvitnou – rouškou, za kterou se chce vydavatel Pluháček skrýt na své cestě za lukrativnějším jobem, se potvrdilo v plném rozsahu.

První fotografie jednoznačně dokládá, že Pluháček-Reiner přijal nedávnou nabídku Václava Havla stát se po britském vzoru „dvorním“, v našem případě „hradním“ básníkem. Není žádným velkým tajemstvím, že hned první čtyřverší, které M. P.-R. prezidentské kanceláři zaslal holubí poštou jako vstupní prezentik, udělalo na hlavu státu velký dojem:

Náš pan Havel prezident,
jódly, jódly, jóóó
býval smělý dizident,
jódly, jódly, jóóó.

Díky tomuto razantnímu a přesvědčivému nástupu do funkce získal M. P.-R. obratem tříměsíční stipendium v Anglii, kde na břehu kanálu La Manche v hukotu chladných vln piluje veřejný přednes. Ostatně novoroční Havlův projev má prý být tentokrát ve verších. Takže se máme na co těšit!

Další fotografie potvrzuje nedávný únik informací z brněnské hospody U pionýra, podle kterého získal M. P.-R. za „celoživotní úsilí v oblastech kultury a jiných“ čestné místo u dvora valašského krále Bolka Polívky, které je automaticky spojeno s příležitostným angažmá ve folklorně-zábavném souboru Sekyra v zádech. Podle očitých svědků se Reiner velmi rychle a zcela spontánně obrátil k rodovým kořenům; v kroji prý chodí i ve všední den. Tři krasavice z dvorního harému mají údajně za úkol „trochu mu usnadnit přechod z městského na venkovský způsob života“.

Stejně pravdivá jako obě předchozí je ovšem i zpráva, že M. P.-R. podepsal koncem léta exklusivní smlouvu a už v říjnu by měl naskočit do naplno rozjetého župního přeboru jako nová brankářská akvizice celku FK Lutín. Reinerovo pózování s novým aerodynamickým střihem à la Barthez před začátkem nové sezony přilákalo fotografa až z okresního Hodonína!

Mika Häkkinen, dvojnásobný mistr světa ve Formuli 1, má po mimořádně špatném úvodu do sezony všechny důvody k radosti. Zázračně se vrátil do hry o letošní titul a nyní, v půli září, dokonce vede před Michaelem Schumacherem o dva body. Přesto se už několik týdnů nepodařilo zachytit Létajícího Fina s úsměvem na tváři. Teprve před několika dny Mlčenlivý Šampion konečně rozvázal a na mimořádné tiskové konferenci novinářům sdělil: „En osaa kuvitella, mitä tämän jälkeen tapahtuu... Mutta varma on ainoastaan tämä: jos Neon lopettaa, niin minäkin jätän hyvästi. Luopuisin heti kaikista maailmanmestaruksistani, jos Neon voisi ilmestyä edelleen!“

To, co vidíte, je obraz totálního zoufalství!

Odborový předák podniku Let Kunovice Jarek Hlavica, přezdívaný Hříděl, neopouští již druhý týden svou dílnu, ba co hůř ani polohu, v níž ho zachytil náš fotograf. Nepřijímá návštěvy ani potravu a z láhve svatovavříneckého upil zatím jen slabou půlku. V rozhlase si dokonce naladil stanici Vltava!

Zatímco celý pomalu krachující podnik se vzhledem k povinným dovoleným zaměstnanců prakticky vyliadnil, Hříděl odmítá slézt z divanu, dokud mu náměstek Hnilička neodpřísáhne, že předplatí i na příští rok všem zaměstnancům časopis Neon. Hniličkovy tvrzení, že Neon v září končí, považuje Hříděl za úhybný manévr...

Tak jako si na výlety po světě neberu fotoaparát, jist si tím, že paměť sama zachová (v té nejsprávnější podobě) vše podstatné, tak ani můj povinný čtenářský deník ze základní školy nebyl právě výstavní. Jen úplně zpočátku jsem se donutil přičinit pod každý titul povinnou dvou-, třívětou poznámku, brzy jsem se ale omezil na jméno autora a název titulu. Škoda, že ten deníček je po všech stěhováních v Pánu! Jsem si totiž jist, že z těch bezmála tří stovek knih, které jsem takto zaznamenal, bych ještě dnes – jen na základě připomenutého názvu – vytěžil ne jeden krásně nostalgický zážitek. Často totiž obsah knihy (jak by ne, když jsem bral vše, co mi přišlo v Mahenově knihovně pod ruku) stál za méně než okolnost jejího čtení, které mi celkem rozumně matka občas zakazovala. Četl jsem totiž pořád: o velké přestávce na parapetu průhledového okna široké školní chodby, odpoledne v slaměném „bunkru“ na vrcholku stohu, jenž každé léto pyramidovitě čněl kousek za fotbalovým hřištěm, a především večer pod peřinou, s lampičkou zakoupenou za nějakých 25 Kčs z tajných úspor. Ta lampička nebyla ledajaká: Vlezla se málem do dětské dlaně a žárovku dělil od peřiny – pod kterou jsem odplouval s plavčíky kapitána Bontekoa kamsi do dále – bílý plastický krunýřek, takže vypadala jako malá mořská želva. Skulinka mezi peřinou a prostěradlem – takový malý úsklebek nad okolitou noční realitou – byla právě tak široká, aby dovnitř prošly molekuly vzduchu, aby se však molekuly světla nedostaly ani za Boha ven.

A tak budíž tato „knihovnička“ tichým laudatiem těm časům, stejně jako měsíci strávenému tohoto léta v treboňských lázních, který mi umožnil zase po nějakých dvaceti letech číst stejně náruživě a nerušeně.

Kniha **Dandy & manekýna** od JOSEFA KROUTVORA (nakl. Vetus via) je – ve zmíněném nakladatelství tradičně – sličným souborem čtyř delších a jednoho krátkého eseje spojených obsahem, který z nich dělá poměrně jednotlivý celek. Čtyři „monografie“: – interiéru, dandysmu, manekýny a květomluvy – doplňuje coda nazvaná *Elixíry života*.

Josef Kroutvor napsal takové texty, jaké by asi sám rád četl. Jemně sentimentální, místy učitelsky upovídáné, ale i tak dost zajímavé souběhem různých informací. Já – o cosí mladší než autor knihy – jsem už výpěstkem téhle rychlé doby, s níž vede Kroutvor kultivovanou při nejen zvoleným tématem, ale dost možná právě i „pomalým“ způsobem psaní, a tak bych někte-

ré věci udělal jinak. Třeba v *Monografii interiéru* bych se asi nepokoušel přesvědčit čtenáře o správnosti mnou zvoleného úhlu pohledu poněkud unavujícím, mnohonásobným opakováním jen nepatrně variováných vět. Ne náhodou jsou nejzajímavější v tomto textu především exaktnější pasáže o architektuře, zatímco zrcadlo „dekadentní duše“, které dobovému interiéru nastavují Kroutvorem zvolení podivíni (jedno zda Poe, Huysmans či Baudelaire), do textu neodrazilo takřka nic silného a věrohodného.

Monografie dandysmu a *Monografie manekýny* by ovšem měly být součástí středoškolské výuky, aby současní duchovní potomci Jirky Brummella a Sárý Bernhardtové opečovávaní – takřka po celé planetě – časopisy *Esquire* a *Cosmopolitan* mohli alespoň něco z povinného školního penza použít také „v terénu“. I když mě hned napadá, že by Kroutvor mohl oba texty otisknout přímo ve zmíněných časopisech – a bylo by vystaráno. Ostatně, neudělal to už?

Ta otázka není bezúčelná: Je to hlavně namířená na vydavatele. Takřka doslovné opakování pasáží a vět v jednotlivých textech vede téměř bez rizika omylu k domněnce, že „monografie“ nevznikaly jako jeden knižní celek. Proto by asi opravdu bylo na místě uvést vždy datum jejich vzniku, popřípadě i to, kdy a kde již byly publikovány.

Ovšem na závěr přece jen třešinka jiskřivá; Kroutvorova dedikace knihy: *Supům! S žívou náklonností*.

I já smekám, milý pane.

Další dvě knihy jsem vybral nejen pro svůj zájem o historické drobnosti, jako tu Kroutvorovu, ale ještě z důvodu nanejvýš utilitárního. Po letech čekání se zdá být již na dosah okamžik, kdy se pustím do psaní románu o Ivanu Blatném. Proto bylo bezmála profesní povinností přečíst dva romány, jejichž „hrdiny“ jsou historické postavy: jednak poslední v Čechách dosud nevydanou knihu Američana JOSEPHA HELLERA **Nemalujte si to** (nakl. BB Art) a také knihu u nás prozatím méně známého amerického spisovatele IRVINA D. YALOMA **Když Nietzsche plakal** (nakl. Portál).

Nejdřív Heller, oblíbenec z největších (zemřel nedávno, 13. 12. 1999, po srdečním záchvatu).

Reklamní slogan knihu doporučuje těmito slovy: „Aristotelovo Řecko a Rembrandtovo Holandsko jako paralely neveselé současnosti ve vtipné historické fikci“. Sám Heller o stejné knize v interview s Ramonou Koval říká: „Je to román bez postav, bez zápletky a bez děje. A v podstatě taky bez čtenářů.“ Proč asi?

Foto: Roman Šenkýř

Martin Reiner (1964), redaktor.

Když jsem někdy v roce 1992, jako čerstvý šéfredaktor tehdy ještě lidoveckého Petrova, volal překladateli Hellerova románu *Bůh ví*, Antonínu Přidalovi, a chtěl jsem po něm tip, vzpomněl jako poslední Hellerův v Americe vydaný titul právě tuto knihu. A hned doplnil, že by ji nepřekládal nejen pro nedostatek času, ale taky proto, že to už není ten Heller, jakého znám z předchozích úspěšných knih.

Což je tedy fakt. V knize navíc nejde ani tak o „vtipnou historickou fikci“, jako spíše o „důmyslnou historickou montáž“. Ten, kdo rád zívá na intimní partie historie, však nepochybně ocení brilantní Hellerův styl a přelouskne 300 stránek o Rembrandtovi, Aristotelovi, Platonovi a Sokratovi klidně na jeden záťah, jako já.

Kniha končí dojemně Sokratovou smrtí před zraky nejbližších přátel.

Vzal jsem si k ruce Platonova *Faidona* (v překladu Františka Novotného z r. 1935):

„Rozumím, řekl Sokrates; ale pomodlit se k bohům, to smím i musím, aby to přestěhování odsud na onen svět bylo šťastné; za to se také modlím a nechť se tak stane!“

V Hellerově *Nemalujte si to* čteme (v překladu Miroslava Jindry z r. 1999):

„Chápu,“ vzal to Sokrates na vědomí. „V tom případě tedy pouze mohu, ba musím poprosit bohy, aby vyslyšeli mou modlitbu a drželi nade mnou na mé cestě z tohoto světa na ten druhý ochrannou ruku.“

Foto: Ondřej Slabý

Přestože se kniha čte skvěle, je v Hellerově bibliografii jednoznačně tou nejopomíjenější, a stojí za to ptát se, proč vůbec vznikla. Myslím, že odpověď je stejně snadná jako zajímavá.

Spisovatel onemocněl koncem roku 1981 vzácnou a nebezpečnou nemocí známou jako Gaullain-Barrého syndrom. Jen pár měsíců předtím zapomněl uhradit nedoplatek za zdravotní pojištění ve výši 132 dolarů a pojistka mu propadla. Ve stejné době se rozváděl. Jak sám spočítal v knize *Neveselá záležitost*, dělal jeho deficit za rok 1982 asi 250.000 dolarů.

Zatímco žádný z předchozích Hellerových románů od sebe nedělí méně než pět let, dokázal – poté, co se zotavil – dvě obsáhlé knihy napsat a vydat během pouhých dvou let. „Dokumentární román“ o průběhu nemoci a rekonvalescence, *Neveselá záležitost*, který napsal napůl s přítelem Speedem Voglem, vyšel v roce 1986, historická kompilace *Nemalujte si to* v roce 1988. Jméno Heller je naštěstí v Americe dobře zavedená značka a nakladatel jistě neváhal vplatit svému kmenovému autorovi slušnou zálohu. Ale to jen na okraj.

Yalomova kniha pracuje podobnými prostředky, a i motiv se zdá být podobně utilitární. Jeden z nejznámějších amerických psychologů napsal pod atraktivním titulem *Když Nietzsche plakal* třistastránkovou propagační brožuru psychoterapie. Co však naplat: Napsal ji skvěle. Kniha postavená především na rozsáhlých dialogích pracuje s vymyšlenou zápletkou, podle níž se ve Vídni setká zhrzenou láskou

k Lou Salomé otřesený Nietzsche s učitelem Sigmunda Freuda, a takto vlastně praotcem psychoanalýzy, Josefem Breuerem. K tomu sice nikdy nedošlo, jinak ale pracuje Yalom s historickými fakty pietně a zejména atraktivnější postava Nietzscheho je utkána takřka celá z autentických názorů a výroků německého filozofa. „Román o romantické posedlosti, osudu a lidské vůli“, jak je kniha uvedena, končí klasickým americkým happy endem, při němž nejdříve intuitivně objevenou psychoterapeutickou metodou vyřeší dr. Breuer vlastní psycho-sexuální problémy a vzápětí stejným způsobem pomůže i dosud zcela neproniknutelnému Nietzschemu, takže ten může hned poté odcestovat do Itálie a svou mysl zbavenou přízraku jménem Lou Salomé upřít – k *Zarathustrovi*. Ano, je to trochu komické. Kniha ale naštěstí uspokojí čtenáře netuctovým obsahem fiktivních debat obou mužů, takže se nikdo nemusí cítit takovou pointou uražen ani ponížen.

PAVLA ŠRUTA jsem poprvé „naživo“ potkal někdy v roce 1993 na Dnech české kultury v Grenobleu, kde jsme oba poněkud nesměle předváděli starším Francouzům, jak vypadají čeští básníci. Mimo scénu jsem ovšem byl mládenec chrabý, který se cítil pouhým faktem, že Šrutovy starší básnické sbírky četl a našel v nich i zalíbení, oprávněn k vyslovování přemoudřelých „domněnek“. Takže téměř první, co od do té doby zcela neznámého hochy musel Pavel Šrut vyslechnout, bylo asi toto: „Červotočivý světlo není špatný, ale ty věci ze 70. a 80. let považuju

za lepší.“ Milý Pavel zdvořile zamumlal něco, co se dalo chápat jako souhlas – a pak se se mnou pět let nebavil. (Trochu přeháním.)

Vše, co vám teď vyprávím, mi pochopitelně vytanulo na mysl ve chvíli, kdy v nakladatelství Torst vyšla kniha **Brožované básně**, kterou poskládal Honza Šulc a která je obsáhlým souborem patrně všeho, co Šrut napsal (a za publikováníhodně uznal) právě v oněch 70. a 80. letech. Díky přepečlivé ediční poznámce (která prorstla 45 knižních stran) už vím, že samizdatový svazek, který mám ve své knihovně asi dvanáct let, je první z variant knihy *Domů a samovar*, obsahující Šrutovy básně z let 1979-81 – ačkoli jeho brněnská verze „vyšla“ až v roce 1988.

Nebudu se samozřejmě vracet po starých stopách. Mám pocit, že s Pavlem jsme dopověděli někdejší Grenoble na předložském Bítově – a o jeho poezii vznikající v letech, kdy u nás patřil k těm nepovoleným, lze říct celkem bezpečně tolik: Oproti 60. letům zepičtěla, je výrazově transparentnější, přístupnější. Jako by se jí v normalizačním tichu zachtělo více komunikovat. Formálně i pojmovým aparátém je méně okázalá, zaobljuje se jakýmsi (velmistrovským?) klidem. *Brožované básně* jsou výborná, byť poněkud drahá kniha. Potěšil mě „bonus“ na straně 157.

Jako poslední přichází na řadu knížka FRANTIŠKA KOUKOLÍKA **Machiaveliánská inteligence** (nakl. Makropulos) s podtitulem *Eseje ze třetí kultury v roce 2000*.

Možná si někdo z vás vybaví únorové číslo *Neonu*, kde je pojem „třetí kultura“ osvětlen

v úvodní kauze. „Vynálezce“ pojmu, americký publicista John Brockman říká: „Pro myslícího jedince žijícího v 90. letech není vzdělání z 50. let, sestávající z myšlenek Marxe, Freuda a myšlenek modernistických, dostatečnou kvalifikací. Tradiční intelektuálové se v jistém smyslu stávají stále většími reakcionáři, kteří jsou dost často perverzně pyšní na to, že nemají ponětí o nejpodstatnějších myšlenkových ziscích současnosti. Jejich kultura odmítající vědu je často ne-empirická.“ Z jeho slov plyne, že typický představitel „třetí kultury“ je ten, kdo usiluje o novou jednotu vědění, ten, kdo chce přezkoumat, případně přetvořit kulturní, společenská, sociální schémata s přihlédnutím ke stávajícímu stupni dosaženého vědeckého poznání.

O to se Koukolík, profesí neuropatolog, evidentně snaží – a není to zdaleka poprvé, co předstupuje před českého čtenáře v brockmanovském hávu. Jak už to chodí, vysloužil si tím mimo jiné pohrdlivé úsměšky nejednoho „tvrdého“ vědce. Já ale soudím, že Koukolík dělá dobrou práci: Zajímavé a cenné na jeho počínání je zejména to, že systémy informací, které nacházíme v jeho knize (resp. knihách), čerpají ze zdrojů v Česku nepříliš známých a jsou postaveny na pojetí světa u nás spíše nezavedeném. Snad by bylo lépe považovat jej méně za popularizátora vědy (jak bývá občas titulován), ale spíše obecněji za propagátora kritického myšlení, v české kotlině tuze vzácného.

Ostatně, ne každý, komu by se zachtělo, může dělat koukolíka. A nejde zdaleka jen o vzdělání a schopnost číst anglicky. Koukolíkem nelze být bez příslušné soupravy „talentů“, jako je správná míra ambicióznosti, vhodný vzhled, verbální zdatnost a také – ve smyslu toho, co žádá žánr – schopnost dobře psát. Tu Koukolík osvědčuje i v této své prozatím poslední knize: Krátké kapitoly a převážně stručné věty volí jako správnou formální pomůcku v chápání poměrně obtížného předmětu pozorování.

Ještě názvy některých kapitol: *Pijavčí matematika*, *Jak to má mozek nejmenších dětí s čísly?*, *Sociální grooming*, *Teorie duševních stavů a vznik lidského vědomí*, *Kde se najednou, v jednom živočišném druhu, vzala tak výjimečná tvořivost?*, *Malé kotě s křemíkovým mozkiem* a *Poznávání je cesta*.

Někdy na shledanou.

Knihkupectví Svan najdete v Brně na Joštově ulici č. 6.

ČTYŘI ŽHAVÉ NOVINKY Z NAKLADATELSTVÍ PETROV!!

Jiří Kratochvíl

Truchlivý bůh

Michal Viewegh

Švédské stoly aneb Jací jsme (Fejetony z let 1993-2000)

Zdeněk Zapletal

Půlnoční pěšci

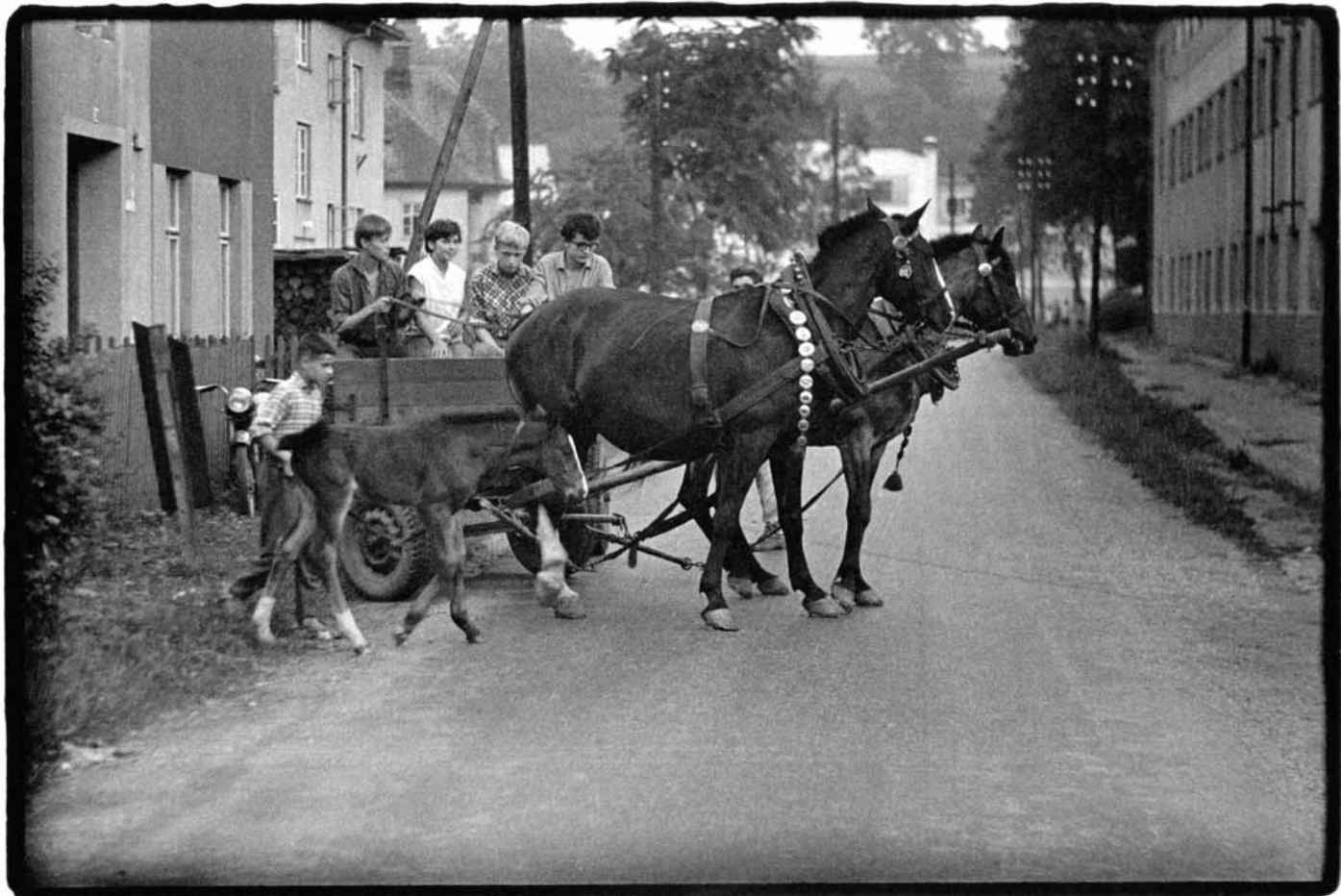

Petr Ulrych

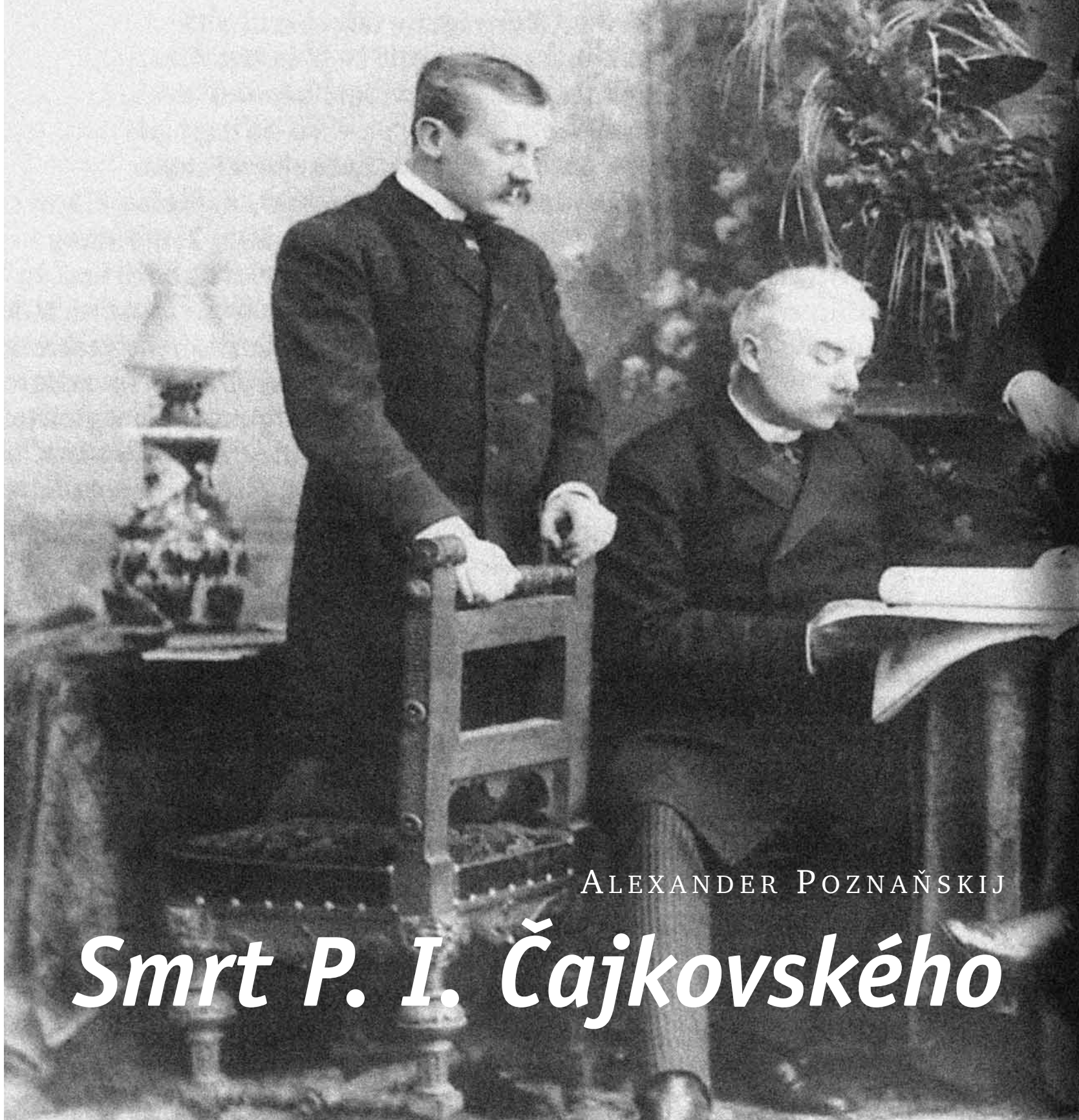
Srdce marionet

Krásné dárky pro Vaše nejbližší. Požadujte u svého knihkupce!

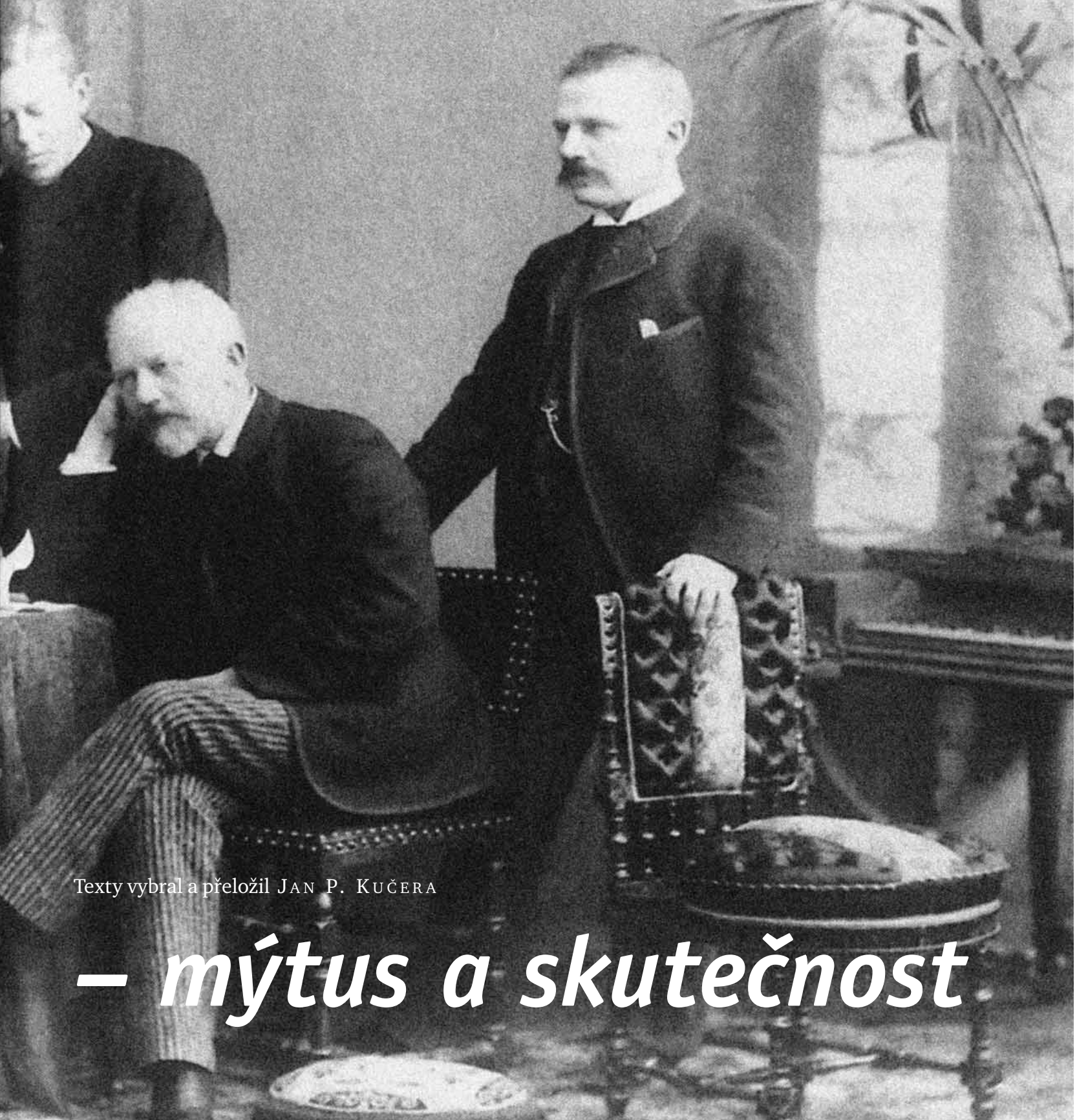
ALEXANDER POZNAŇSKIJ

Smrt P. I. Čajkovského

Petr Iljič Čajkovskij, jeden z největších skladatelů 19. století a dnes jeden z nejpobulárnějších a nejhranějších skladatelů na celém světě, žil v letech 1840-1893. V roce 1893 na jaře rychle naskicoval své vrcholné dílo, symfonii č. 6, zvanou Patetická, a už na konci srpna pod hotovou partituru napsal závěrečné „Sláva Hospodinu“. Příteli Slatinovi tehdy napsal: „...do žádné skladby jsem nevlozil tolik lásky a zápalu, cítím se výborně.“ Symfonie měla premiéru 28. října v Petrohradě, dirigoval sám skladatel. Dílo sice nebylo přijato nijak nadšeně, ale Čajkovskij si byl jist, jak napsal bratru Modestovi, že touto symfonií vytvořil „svou nejlepší skladbu“. Večer 1. listopadu údajně požádal v jedné restauraci o pohár vody z Něvy, ač ho přátelé varovali, že ve městě řádí cholera. Čajkovskij varování nedbal a už před spaním pocítil silné bolesti. Přivolání lékaři konstatovali cholera a skladatel osm dní po premiéře své nové symfonie zemřel.

Toto se můžeme o tragickém konci třiapadesátiletého skladatele dočíst v řadě příruček a životopisů. Konec přišel tak náhle, že se – jak už to v podobných případech bývá – začaly hledat nenormální příčiny smrti, šeptem se mluvilo i o sebevraždě nervově labilního, depresivního, samotářského umělce, který se měl cholerou

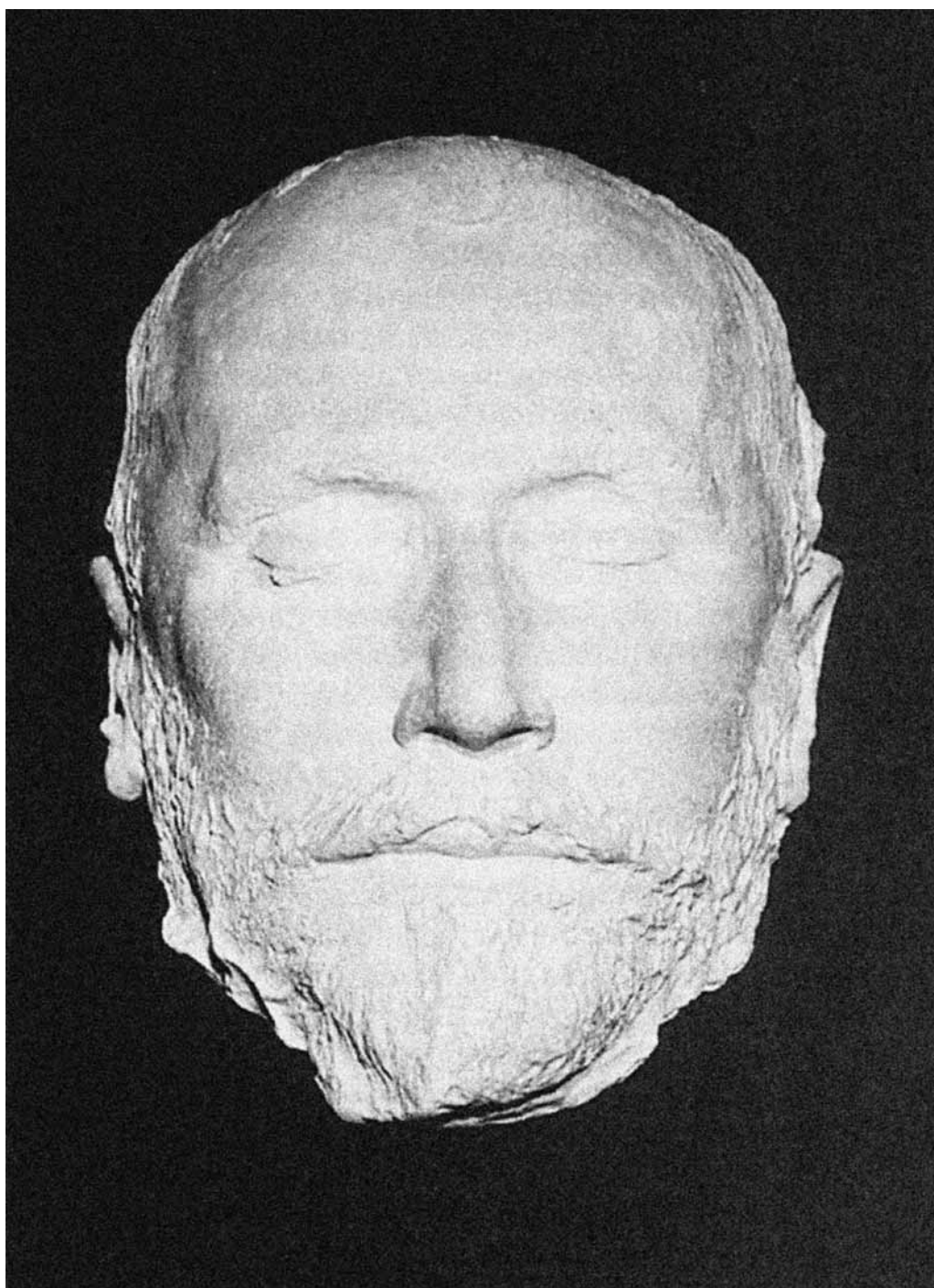

Texty vybral a přeložil JAN P. KUČERA

– mýtus a skutečnost

nakazit úmyslně; někteří mluvili dokonce o možné vraždě. V roce 1979 emigrovala do USA sovětská muzikoložka Alexandra Orlovová, která v odborných kruzích okamžitě „zpopulárněla“ vydáním monografie o Čajkovském (Oxford 1990), kde rozvinula teorii o jeho sebevraždě. Věcná záležitost měla bohužel politický podtext, jednak vzhledem k emigraci Orlovové, jednak v tom ohledu, že v SSSR bylo od roku 1940 zakázáno zabývat se jednou z intimních stránek národního skladatele, totiž jeho homosexualitou. Právě ta však měla být hlavním motivem údajné sebevraždy. Zároveň svět obletěla jakási neznámá fotografie Čajkovského, ukazující skladatele s cigaretou v ruce a s těžce depresivním výrazem. Byl to další důvod sporu – jde skutečně o fotografii Čajkovského, nebo nějakého jeho dvojníka? Rozplést pevně utažený uzel otázek bez nádechu bulvární senzačnosti se pokusil kulturní historik Alexander Poznaňskij (emigroval ze SSSR do USA v roce 1977, dnes přednáší na Yale University v USA). Jeho kniha, z níž vybíráme ukázkou a která vyjde v příštím roce v nakladatelství Paseka, vyšla už rusky, anglicky a německy.

Jed, nebo cholera?

Podíváme se na Čajkovského smrt z hlediska lékařského, které nám nabízí dilema „jed, nebo cholera?“ – a přihlédneme k jeho interpretaci Alexandrou Orlovovou. Přitom se však pokud možno vyhneme nějaké speciální medicínské argumentaci, které se budeme dovolávat skutečně jen pokud to bude nezbytné. Naše kritika míří v zásadě dvojím směrem: Za první chce odhalit logická protirečení a za druhé chce poukázat na nepřesnosti či chyby, vzniklé ať už vědomou či nevědomou manipulací s fakty. Proto se po řadě obecných poznámek ke zmíněnému dilematu a k představám, které o vzniku cholery, profylaktickým opatřením proti ní a způsobech léčby existovaly na začátku devadesátých let 19. století, pokusíme rekonstruovat průběh Čajkovského smrtelného onemocnění. Povšimneme si také událostí, které následovaly bezprostředně po skladatelově úmrtí, včetně rozpoutané tiskové kampaně. Vezmeme-li v úvahu zmatek v našich údajích včetně chronologických, pak taková rekonstrukce, pokud má být pečlivě založená jen na nesporných faktech, není nikterak jednoduchá. Avšak pokud dokážeme naše informace spolehlivě roztrždit a seřadit, není ani nemožná. Jejím výsledkem by mělo být odhalení nepřesností, které stále kolují dokonce i v odborné literatuře a nejen u Alexandry Orlovové, nýbrž také u jiných Čajkovského životopisců. Na závěr se alespoň krátce dotkneme důvodů, které vedly k této neutešené situaci.

Začneme otázkou jedu: Už tady narážíme na takřka neřešitelné protimluvy. Jaký jed to měl Čajkovskij – alespoň podle názorů Alexandry Orlovové – vlastně požit? Vždyť dokonce i ona se v této věci zdržuje domněnek. David Brown, jeden ze zastánců její teorie, se domnívá, že Čajkovskij s pravděpodobností hraničící s jistotou zemřel na otravu arsenem, protože příznaky otravou arsenem jsou podobné příznakům cholery. Ovšem s touto „diagnózou“ nesouhlasí Joel Spiegelman, další z příznivců Alexandry Orlovové. „Čajkovskij nemohl zemřít na otravu arsenem vzhledem k sice vysílenému, nicméně klidnému výrazu tváře, zachycenému na posmrtné masce, která byla sejmuta ihned po smrti.“ Výraz tváře je snad jakýsi argument, i když nijak zvlášť závažný; Alexandra Orlovová a jí názorově blízcí badatelé jej ovšem neberou v úvahu prakticky vůbec. Otevírají se tu ale ještě další otázky. Jed především obvykle působí rychle. Jenže Čajkovského onemocnění trvalo poměrně dlouho, čtyři dny. Samozřejmě existují výjimky, vzácné, exotické,

dlouho působící jedy, získané ze žláz afrických hadů nebo indických pavouků, které byly používány v dobách Borgiů a Medicejských. Umírání oběti mohlo trvat déle než týden či dokonce déle než měsíc. Lze si však těžko představit, že by nějaký takový prostředek měli „právní spiklenci“ k dispozici, aniž bychom se nedostali do sfér nějakého dobrodružného románu.

Ke stejnému závěru dospěl rovněž Malcolm Brown, který konzultoval záležitosti s toxikologem. Podle specialistova názoru by musel být jed, který u Čajkovského vyvolal takové symptomy, mimořádně vzácný. Čtyřdenní nemoc při akutní otravě arzenem či nějakým jiným, tehdy více či méně dostupným jedem, je vyloučena. Jak Brown dále správně upozorňuje, stejně tak je v tomto případě vyloučené pomalé dávkování jedu, které by umírání prodloužilo: Cožpak by bylo možné, aby Čajkovskij bral smrtelnou směs po malých dávkách pod starostlivým dohledem svého bratra a čtyř lékařů? Mohlo by se rozvrácenému skladateli podařit přimět čtyři lékaře, aby stojíce vedle něj přihlíželi, jak jejich pacient pomalu a v agonii umírá na otravu a zároveň vydávali falešná lékařská osvědčení, a tak riskovali svou profesionální pověst, aby se nakonec podepsali pod zfalšovanou úmrtní zprávu?

Ale i kdybychom s tezí Alexandry Orlovové souhlasili, vznikne v diskusi o jedu další dilema: Lékaři a Modest Iljič se nemuseli podílet jen na utajení pravdy o Čajkovského sebevraždě, nýbrž dokonce mohli skladatele přímo zavraždit, pokud by ovšem Modest Iljič „zapomněl“ na své zbožňování velkého bratra a lékaři zločinecky porušili Hippokratovu přísahu. Vraždu mohla rovněž spáchat nějaká nám neznámá neblahá osoba, nacházející se mezi bezbarvými „právními spiklenci“ – podobně jako profesor Moriarti nebo zločinná Číňanka Fu Man-ču, chystající se rozprostřít po Sankt-Petěrburgu smrtelnou asiatskou či afrikánskou síť, o níž nemají potuchy s největší pravděpodobností ani vědci a s níž pak vykonají „čestný soud“. Řešení takového dilematu ponechejme těm čtenářům, které podobná představa zajímá.

Nyní k choleře. Tato otázka vyžaduje vzhledem k úvahám Alexandry Orlovové podrobnější rozbor. Od začátku 19. století, kdy se nemoc v Evropě poprvé objevila, až do roku Čajkovského úmrtí (1893) se nashromáždilo hodně vědomostí o tom, jak proti asijské choleře bojovat. Rozhodující byl objev cholerového viru Robertem Kochem v roce 1883 a následné bádání

v oboru epidemiologie. Začalo být známo, že se cholera šíří především používáním nakaženého vody, zatímco přímé nakažení stykem s nemocnými při respektu k elementárním hygienickým zásadám hrozí jen nepatrně. Poznatky o choleře šířily tehdejší noviny, časopisy a encyklopedie. V jednom z článků v Brockhaus-Éfron čteme: „Pokud víme, jakým způsobem se infekce cholery přenáší, a pokud máme možnost řídit se přiměřenými hygienicko-dietetickými zásadami, pak se lze téměř jistě onemocnění cholero vyhnout. Hygienicko-dietetické předpisy se redukuje na vyhnout se všemu, co by mohlo choroboplodné zárodky cholery dostat do trávicího traktu, a také všemu, co by mohlo zvýšit individuální dispozice k onemocnění cholero.“ V srpnu 1892 epidemie cholery řádila v Hamburku, zatímco Altoně, což je bývalé předměstí Hamburku, v němž obyvatelé používali jinou vodu, se nákaza takřka úplně vyhl.

Taková pozorování postupně vedla k obecným poznatkům o šíření nemoci.

Otázka karantény nakažených cholero byla projednávána na 12. guberniálním sjezdu lékařů moskevského zemstva v březnu 1893, čili sedm měsíců před Čajkovského úmrtím. Sjezd lékařů uznal všeobecnou účinnost karantény při jistých typech nemocí, v případě nakažených cholero však dospěl k názoru, že karanténa není bezpodmínečně nutná, ba navíc prohlásil, že péči o nakaženého cholero je nejlépe svěřit příbuzným, neboť infekce se šíří jen infikovanou stravou a vodou. (Poznatek

(na předcházející dvoustraně)

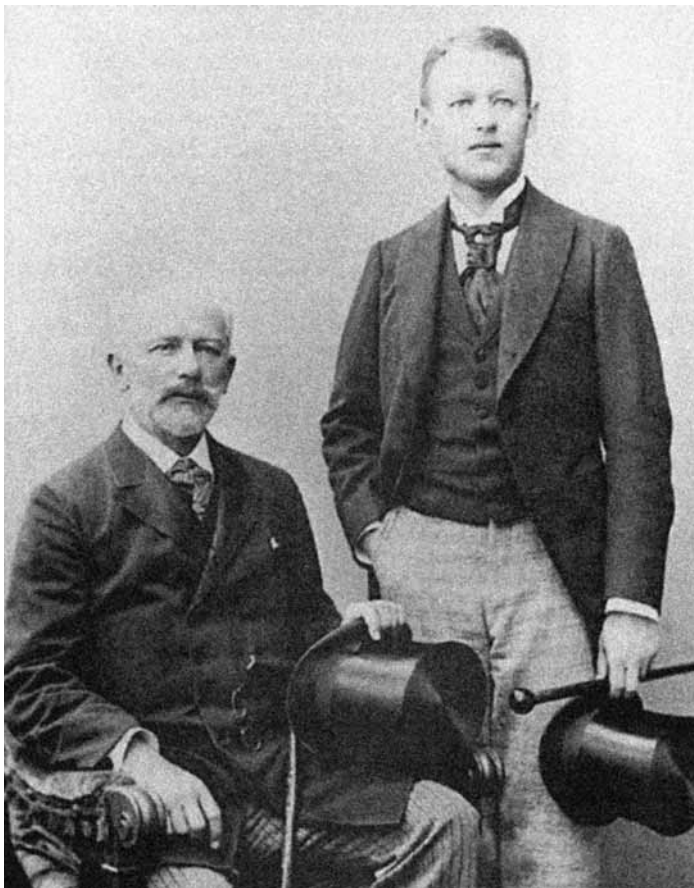
P. I. Čajkovskij se svými bratry: (zleva) Anatolij (1850-1915), Nikolaj (1837-1911), Ippolit (1843-1927) a Modest (1850-1916), Petrohrad 1890.

V ornátu čestného doktora univerzity v Cambridge, červen 1893.

(vlevo) P. I. Č. sotva osmnáctiletý (1858), před absolutoriem na petrohradské právnické škole.

(na protější straně) Posmrtná maska P. I. Č. sejmutá 25. října (podle ruského kalendáře) / 6. listopadu (podle západního kalendáře).

Lékař Lev B. Bertenson (1850-1929), který ošetřoval P. I. Č. od 2. listopadu 1893.

(nahore) P. I. Č. se svým oblíbencem – synovcem Vladimírem („Bobem“) L. Davydovem (1871-1906), podzim 1892.

o nejčastějším šíření cholery vodou se odrazil v historii, podle níž byla skladateli podána sklenice nepřevařené vody, kterou vypil.) Sjezd lékařů prohlásil, že pobývání s nemocným v jednom pokoji samo o sobě nebezpečné není.

Epidemiologové už dávno zjistili, že epidemie cholery – tak jako i některé jiné epidemie – vykazuje při svém vzniku a následném průběhu jisté zvláštnosti, které nelze přesně a úplně vysvětlit. V některých letech zasáhne během několika málo měsíců obrovské území, rozšíří se takřka všude a vyžádá si milióny obětí. Jindy však, ačkoliv podmínky zůstávají takřka stejné, se buď nerozšíří vůbec, nebo jen na nevelké území. Jednou lze během epidemie pozorovat v geogra-

ficky vzdálených místech zcela obdobný, jasně vymezený průběh, po druhé lze pozorovat průběh od začátku do konce sice spontánní, ale určit začátek a konec epidemie takřka nelze. Právě tento poznatek vedl k tomu, že karanténa nebyla doporučována, a tak byl její požadavek všemi státy včetně Ruska mezinárodní konferencí v Drážďanech na jaře 1893 zrušen.

Bylo rovněž konstatováno, že epidemie mívá různé vrcholy v různých průběhových časech. V některých periodách je znatelně silnější, v jiných slabší, ale nepodařilo se prokázat závislost tohoto kolísání na těch či oněch klimatických podmínkách, ročních obdobích či nějakých dílčích meteorologických faktorech. K zesílení epidemie mohlo dojít stejně tak v létě jako v zimě a to nakonec vedlo k závěrům, že žádnou závislost na jmenovaných faktorech prostě nelze prokázat. Jak zkušenosti ukázaly, může epidemie vzniknout a vyžádat si mnoho obětí i v rámci úplných sanitárních opatření, a na druhé straně i tam, kde tato opatření chybí, může nákaza sotva doutnat.

Toto všechno je třeba mít na zřeteli, chceme-li vyslovit o epidemii cholery nějaký soud. Právě to ovšem Alexandra Orlovová neudělala, stejně jako nevzala v úvahu, že během skutečně masové epidemie cholery, právě takové, jaká se

tehdy šířila Ruskem, nebyl před náhodným nakažením ochráněn nikdo; tedy ani ve značně nadprůměrných hygienických podmínkách žijící Čajkovskij. Aby vyvolala náležitý dojem o Čajkovského smrti na podzim roku 1893, píše Orlovová toto: „Už na první pohled bylo všechno podivné. (Onemocnění cholerou během silné epidemie?) V létě v Petrohradě vypukla epidemie cholery, se začátkem chladnějšího podzimního počasí však zeslábla, jakkoliv noviny stále ještě přinášely zprávy o jednotlivých úmrtích. Mezi 1. a 13. říjnem bylo zaregistrováno 200 případů, ale v období mezi 25. říjnem a 6. listopadem už jen 68, přičemž rapidně klesl i počet úmrtí. Čtyřicet hodin před polednem 25. října, resp. 6. listopadu (Čajkovského úmrtí den), byl registrován toliko jediný případ úmrtí.“

Jenže tato pasáž neodpovídá tak docela pravdě. Jakkoliv epidemie tehdy v Rusku skutečně slábla, byla přece jen stále dost silná. Když Čajkovskij někdy okolo 10. října přišel do města, platil Petrohrad stále ještě za místo, kde nebezpečí nákazou hrozilo zcela reálně. Bažinaté klima nebezpečí jen zvětšovalo, stejně jako početná vrstva nemajetných ubožáků, nehledě k naprosto nedostatečné vodní a kanalizační soustavě hlavního města. Toto všechno bylo obecně známo, a jakkoliv v zemi počet onemocněných skutečně rychle klesal, pro Petrohrad výše uvedená statistická čísla neplatila. Jen během roku 1893 bylo kvůli onemocnění cholerou dezinfikováno 2 353 bytů. Jak dosvědčují denní „Zprávy o pohybu cholery“, po celém podzim a celou zimu epidemie takřka periodicky sílila a slábla, například od 2. září do 2. října stále sílila (bylo zaregistrováno 310 případů), během října pozvolna ustupovala (k 1. říjnu 212 případů, k 10. říjnu 163, k 20. říjnu [v době onemocnění Čajkovského] 103 případů). Když tedy Alexandra Orlovová hovoří o tom, že v Čajkovského úmrtí den byl hlášen pouze jeden případ úmrtí, tak to neodpovídá ani prostému aritmetickému úkonu, neboť v průměru dekady vychází na den číslo 10,3. Oficiální „Zprávy“ (Vedomosti) uvádějí na tento den (i když bez pevného ohraničení čtyřiceti hodin) 68 případů onemocnění a 8 úmrtí, v době průběhu Čajkovského nemoci (od 20. do 25. října) zemřelo 37 lidí. Vedle těchto údajů je třeba poukázat na skutečnost, že nejen Čajkovskij tehdy zemřel v soukromém bytě majetného člověka. „Vedomosti“ přinášejí 5. listopadu zprávu také o jiných úmrtích v „lepší“ čtvrtích, obdobných případu skladatelovu, z čehož zřetelně

vyplývá, že epidemie nezasáhla jen chudé vrstvy petrohradského obyvatelstva. K polovině listopadu epidemie sice znatelně zeslábla, ale v posledních dnech měsíce zase nabyla na síle a během prosince počet obětí den ode dne narůstal, takže Petrohrad vykazoval větší počet obětí, než řada gubernií ruské říše. Od 23. prosince do 12. ledna příštího roku bylo registrováno 395 případů nemocných, 188 nakažených zemřelo.

Zároveň s těmito čísly je ovšem nutno připomenout, že na začátku 90. let už cholera přece jen nebyla tak osudovým onemocněním, jak se obvykle předpokládá. Pokud byla diagnóza stanovena správně a léčba začala včas, nemocní se obvykle uzdravili. Je například známo, že skladatel A. P. Borodin onemocněním cholerou šťastně přestál. Během jediného roku (od září 1892 do září 1893) klesl počet úmrtí o 10 %, ze 49,6 % na 39,1 %. Během onemocnění P. I. Čajkovského se v Petrohradu ze 68 nemocných 31 opět uzdravilo. To znamená, že téměř polovina nakažených původně neléčitelnou nemoc přežila. Přirozeně se vnučuje otázka, proč se nevyléčil skladatel, který ve svém bytě žil v nesrovnatelně lepších podmínkách, než většina ostat-

ních nakažených, odkázaných na zvláštní nemocnice pro chudé. Jako hořká ironie vyznívají dvě zprávy (v novinách *Novoje vremja* 6. listopadu), kterých se pochopitelně dovolává Orlovová a v nichž se píše toto: „Protože nakažených cholerou ubývá, byl poněkud omezen počet míst v městských nemocnicích.“ A vedle toho stála zpráva: „Známý skladatel P. I. Čajkovskij ve čtvrtek onemocněl cholerou. (...) Mezi 3. a 4. hodinou dnešní noci P. I. zemřel.“

Nepřesný, a dokonce zcela chybný způsob, jakým skladatelovy poslední dny a události bezprostředně po jeho smrti interpretuje Alexandra Orlovová, lze napravit pouze jejich přesnou rekonstrukcí. Především je nutno zdůraznit jeden metodologický princip a to, že také k tomuto případu je nutno přistupovat analogicky právníké zásadě presumpce neviny. Obtíže se shromážděním dostačujících argumentů mají ležet na obžalobě, nikoliv na obhajobě, což musí platit i v případě obhajoby dávno zemřelého doktora Lva Bertensona, obžalovaného z „komplotu s úmyslem zatajit zločin“. Jak oba bratři Bertensonové, Vasilij a Lev, kteří o Čajkovského pečovali, tak asistenti druhého jmenovaného A. L. Zander a N. N. Mamonov,

(vlevo) P. I. Č. s básníkem A. N. Apuhtinem (1840-1893, v pozadí), A. A. Žedrinským (vlevo) a se společným přítelem G. P. Karcovem, Petrohrad 1884.

V tomto domě v petrohradské ulici Malaja Morskaja bydlel Modest I. Čajkovskij. V jeho bytě strávil P. I. Č. posledních patnáct dní svého života.

Poslední dochovaná fotografie, Londýn červen 1893

(vpravo dole) P. I. Č. s jedním ze svých prvních žáků, houslistou Josifem I. Kotkem (1855-1885), Moskva 1877.

(na protější straně vlevo) P. I. Č. na úmrtním loži, fotografie ze 6. listopadu 1893.

(na protější straně vpravo) Tato fotografie, vydávaná v některých novějších biografiích za skladatelův autentický portrét z roku 1893 a zároveň za doklad jeho duševního stavu před domnělou sebevraždou, nezachycuje ve skutečnosti Čajkovského. Při podrobném bádání v Čajkovského pozůstalosti v domě v Klinu se nepodařilo zobrazenou osobu identifikovat.

Fotografie jsou převzaty z knihy A. Poznaňského: *Tschaikowskys Tod. Geschichte und Revision einer Legende*. Mainz 1998.

měli výbornou pověst. Bertensonové byli dobře známí lékaři, starší z nich pracoval jako osobní lékař u dvora cara Alexandra III. a léčil se u něj „celý umělecký svět hlavního města“. Jak ještě uvidíme, až pedanticky si zakládal na své odborné prestiži a velmi si bral k srdci nejen jakékoliv insinuace, nýbrž i zcela nevinné zlehčující poznámky, které by mohly podle jeho názoru jeho pověst poškodit.

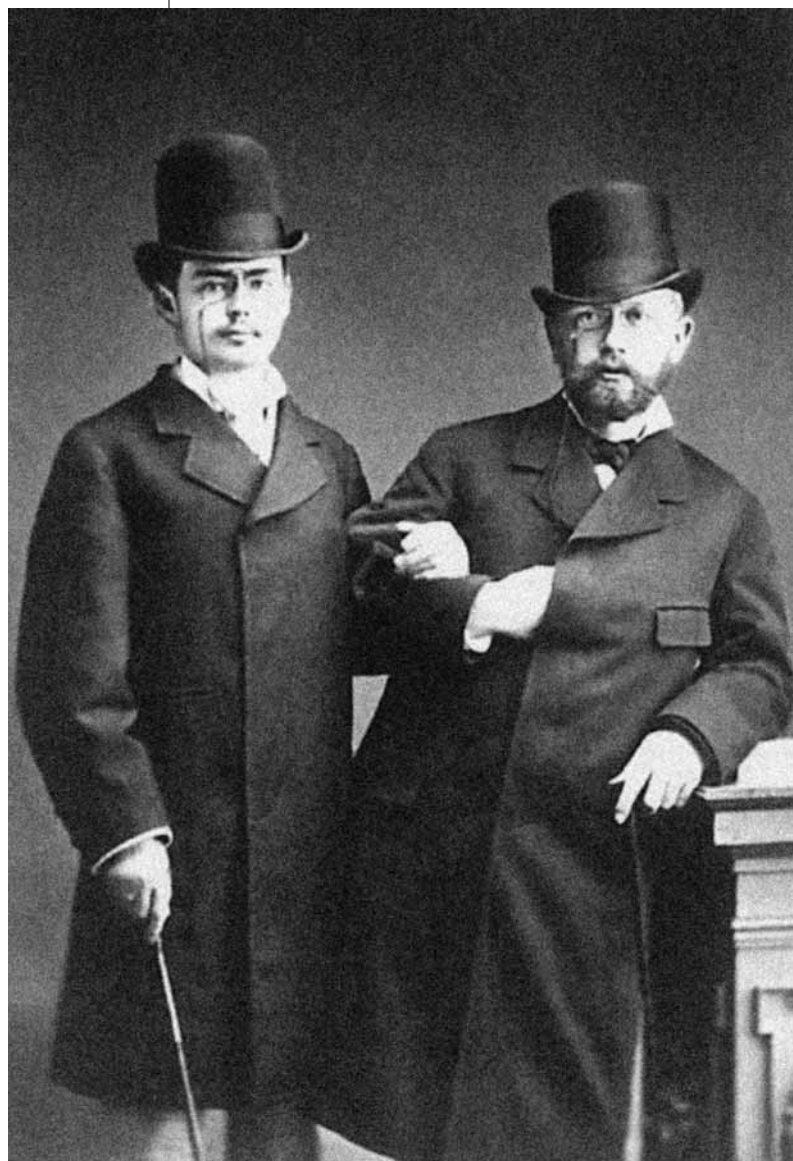
Je pravděpodobné, že by se takový člověk dal zavléct do více než pochybného dobrodružství, ke zřejmé nezákonnosti a hrubému zpronevěření se lékařské cti, nadto za okolností, kdy pravda mohla vyjít každým okamžikem najevo? Není logičtější předpokládat, že i kdyby u něj skutečně došlo k nějakému osobnímu selhání, přesto by přímou spoluúčast na něčem takovém odmítl a k vražednému spiknutí spíš doporučil veřejnosti méně známého lékaře, který by nabídku přijal třeba z finanční nouze? To, co Alexandra Orlovová u Bertensonů předpokládá, by bylo ve zjevném rozporu s jeho zájmy a odporovalo by to i prostému selskému rozumu. Na obvyklý dotaz vyšetřovatele či soudce nějakého porušení zákona: „cui bono?“ je třeba rozhodně odpovědět, že Bertensonovi nikoliv. Riziko, které by mu hrozilo, bylo příliš velké, nehledě na to, že by musel zcela potlačit soucit, který by nutně měl jak s P. I. Čajkovským, tak s jeho bratrem.

Začneme tedy otázkou, kdy a za jakých okolností se skladatel cholerou nakazil. Zde ovšem panuje zmatek, který má příčiny jak psychologické, tak reálně faktické, přičemž jednou z nich je už sama smutná skutečnost, že Čajkovského se nepodařilo zachránit. Podstatu věci částečně odráží obsažná poznámka Modesta Iljiče o jeho vlastní reakci na první příznaky onemocnění jeho bratra: „Nebyl jsem nijak zvlášť znepokojený, protože podobně rozmrzelý býval často.“ Dále Modest Iljič vypráví, jak se skladatel zprvu zpěchoval zavolat lékaře: „Netrval jsem

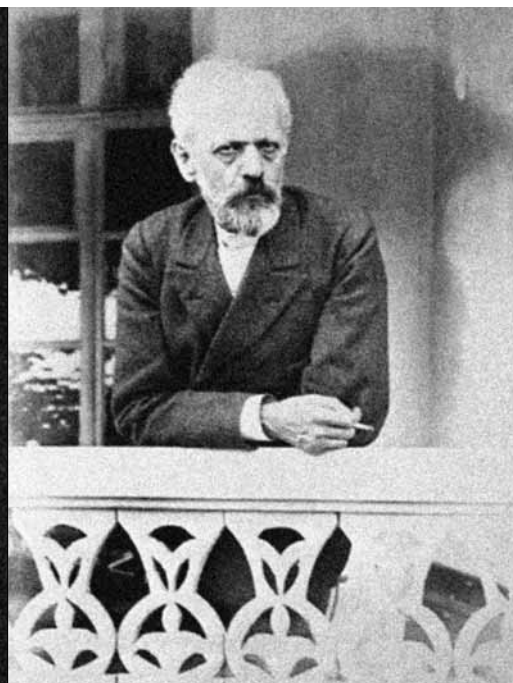
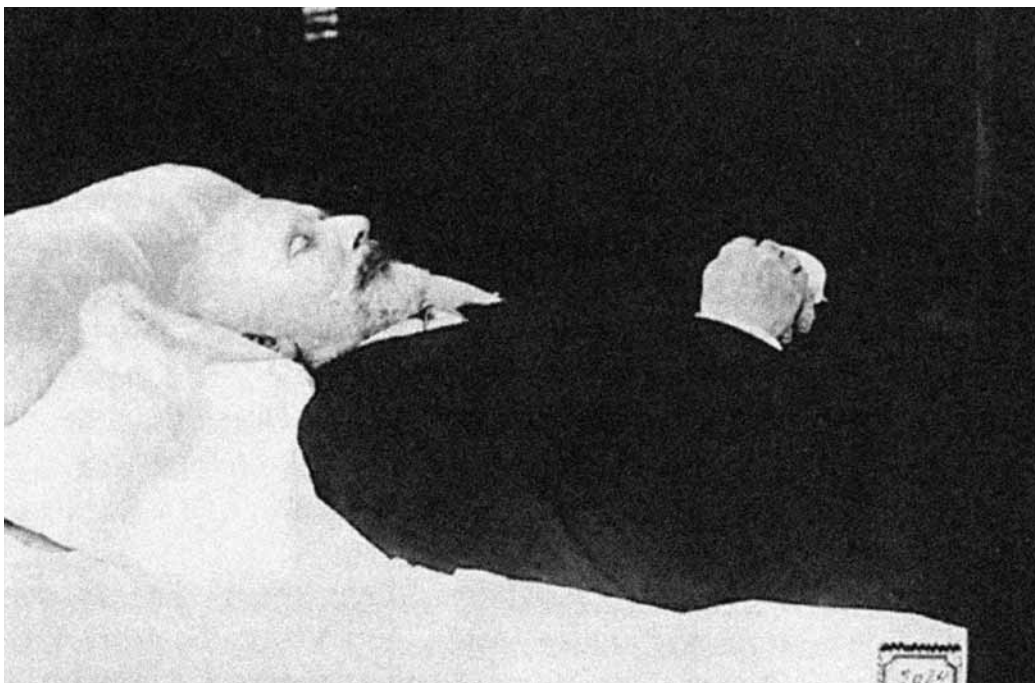
na tom, protože jsem věděl, že je na podobné stavy zvyklý a že přecházejí bez číkoliv pomoci. Obvykle mu v takových případech pomáhal ricinový olej. Byl jsem přesvědčen, že stejným způsobem si pomůže i tentokrát a že, v nehorším případě, mu to neuškodí. Proto mě jeho stav nechával klidným, zabýval jsem se vlastními věcmi a až do jedné v noci jsem ho neviděl.“

Co Modest Iljič píše, je zcela logické. Neměl důvod se znepokojovat, když věděl, že jeho bratr trpí takřka celý život žaludečními nevolnostmi, které byly částečně nervového původu – dostatečně to dokládají jeho deníky i korespondence.

Obratme však pozornost na zřetelně obranný tón citovaných poznámek. Není pochopitelně náhodný, nýbrž odráží zřejmě výčitky svědomí. Nepozornost Modesta Iljiče totiž měla závažné následky, neboť byl ztracen drahocenný čas nejen pro účinnou, spásnou léčbu, nýbrž

také pro stanovení správné diagnózy. To je důvod Modestovy ať už vědomé, či nevědomé snahy stále ospravedlňovat své jednání. Jenže jak uvidíme, právě tato snaha nám jen zkomplikovala obraz, vyplývající z jeho poznámek.

Zmatek je i kolem známé verze o sklenici nevařené nakažené vody, kterou Čajkovskij údajně vypil. Podle Modesta Iljiče vypil skladatel sklenici po snídani 2. listopadu: „Myslím, že právě tato snídaně měla osudové následky. Nalil si ji a vypil právě během rozhovoru o léčích, které bral. Voda byla nepřevařená. Všichni jsme se zděsili, ale on zůstal lhostejný a uklidňoval nás. Ze všech nemocí se cholery bál nejméně.“ Modestův pokus nahlédát „osudnost“, čili počátek onemocnění, je ovšem z lékařského hlediska neudržitelný. Také ve verzi o sklenici vody je třeba vidět Modestův pokus uklidnit vlastní svědomí kvůli bezstarostnosti, s níž vzal na vědomí bratrův zdravotní stav v noci z 1. na 2. listopadu. Jestliže totiž jeho bratr vypil sklenici až ráno, pak k žádnému prodlení při stanovení diagnózy a začátku léčby nedošlo. Jinými slovy, příznaky nemoci Čajkovskij začal pocítovat ještě před vypitím osudné sklenice: „Ráno, ve čtvrtek 2. listopadu, když jsem vyšel ze své ložnice, můj bratr neseděl v přijímacím pokoji u čaje, jak bývalo jeho zvykem, nýbrž byl ve svém pokoji. Stěžoval si, že měl kvůli žaludku špatnou noc.“ První příznaky onemocnění cholery skutečně začínají náhle a ve většině případů v prvních nočních hodinách, rovněž průjem při choleře se objevuje v noci. Pacient uléhá jako zcela zdravý, avšak probudí se s kru-

čením v břiše a silným nutkáním na stolicí. (Srovnej Modestovu poznámku ke skladatelovu stavu v předvečer propuknutí onemocnění: „Můj bratr byl zcela zdrav a klidný.“)

Medicínská data tedy odporují Modestovu názoru o „osudné povaze“ sklenice, kterou Čajkovskij vypil ve čtvrtek ráno po snídani. Alexandra Orlovová ve své poslední publikaci Modesta obviňuje z vědomého falšování událostí onoho osudného dne. Ve svém obvinění poukazuje na epizodu, o níž nás zpravuje Čajkovského praneteř Galina von Mekk (té byly v roce skladatelova úmrtí dva roky). Galina vypráví jen to, co jí řekl skladatelův synovec Alexander Link, který byl údajně přítomen tomu, co se stalo. Čajkovskij se prý v den svého onemocnění domů vrátil krajně rozrušen a vrazil do kuchyně, kde vypil sklenici nepřevařené vody. Orlovová z tohoto „svědectví“ vyvozuje dalekosáhlé, ale ničím jiným nepodložené závěry: Čajkovskij prý v tomto okamžiku už věděl, že byl odsouzen k smrti a dokonce už dostal jed, takže mu bylo docela jedno, jestli pije vodu syrovou, či převařenou. Badatelka se vůbec nezajímá o další možné alternativy vysvětlení, což je samozřejmě metodická chyba. Je přece možné – pokud je zmíněné svědectví vůbec věrohodné – epizodu vykládat tak, že se Čajkovskij, který tenkrát šel k dirigentovi Eduardu Nápravníkovi, v půli cesty obrátil, protože dostal žaludeční potíže, a také právě z tohoto důvodu byl rozrušený. Ve spěchu před průjmem člověk nemá čas přemýšlet o tom, jakou vodu pije. Existuje však i další verze o pověstné sklenici vody,

kteřá se z lékařského hlediska zdá být pravděpodobnější a kterou Modest Iljič kupodivu vůbec nezmiňuje. Podle ní Čajkovskij vypil nepřevařenou vodu už ve středu večer, při večeři v restauraci (1. listopadu). Jenže tato všeobecně známá verze, která už vstoupila do literatury, se opírá jen o sdělení lidí, kteří tenkrát v restauraci nebyli přítomni a o vypité sklenici vody věděli jen z druhé ruky (J. L. Davydov, J. M. Jurjev, V. V. Jastrebecv). Navíc je pochybná i z lékařského hlediska. Inkubační doba při choleře se pohybuje mezi minimálně dvanácti hodinami a maximálně třemi dny. Z toho vyplývá, že Čajkovskij by se musel nakazit v rozmezí mezi pondělním ránem 30. října a polednem 1. listopadu. Z lékařského hlediska tudíž ani jedna, ani druhá verze není přijatelná. Můžeme proto vyvozovat: Podle vyprávění Modesta Iljiče se jeho bratr vůbec nebál, že by se mohl choleroou nakazit. Když pak ráno 2. listopadu bez váhání vypil nepřevařenou vodu, bylo to v době, kdy už se necítil dobře. Mohl tedy „osudnou sklenici“ vypít kdykoliv během vypočítaných tří dnů inkubační doby. Petrohradský vodovodní systém nebyl před nálezem bezpečný, ostatně bacil cholery byl objeven dokonce i v rozvodu Zimního paláce. Také speciální vyšetřování v restauraci, kde skladatel večeřel, prováděné po jeho smrti vedlo k smutnému poznání, že tam míchali vodu převařenou se studenou nepřevařenou a tu podávali na stoly hostů. Tím vším se vlastně otázka po pravdivosti verze o vypití vody v restauraci stává bezpředmětnou... ■

7) Věra Bílá

Většina mých romských přátel, na rozdíl ode mne, nemá ráda moldavský film *Cikáni jdou do nebe*. Věra Bílá zvaná Kal'i (romsky „Černá“) ho doslova nesnáší. Proč? Zřejmě z podobných důvodů, z jakých se ošívám já, když se o Česích hovoří v souvislosti se Švejkem. Nevím, jestli Věra odcházela z kina, ale přiznám se, že já jsem Švejka nikdy nedočela. A přestože jsem zmiňovaný film viděla dvanáctkrát (v dobách dospívání působil totiž na mou zjištěnou touhu jako pravý balzám), život mě naučil; a mohu tedy říci, že rozhodně nepatřím k vyznavačům romantizujících představ o všeobecné romské hudebnosti, osudové vášni či příslovečné touze po svobodě. Věru jsem poprvé slyšela zpívat z rádia někdy v roce 1969. Možná to bylo o rok později, ale určitě jsem byla ještě malá holka, a Věra tedy mohla být jen o něco málo větší. Zpívala s cimbálovou muzikou svého tatínka, zatímco já jsem stála u kamen v kuchyni našeho starého bytu v Hradci Králové a dost možná, že pod námi v tmavé přízemní místnosti, jež měla být původně prádelnou, právě dodusala pravá nefalšovaná romská veselice, při jaké bývalo zavdáváno nejedné příčině ke sporům mezi panem Mikulou a mojí maminkou. To ovšem Věra zvaná Kal'i nemohla tušit a klidně si zpívala svým zastřeným a jakoby lehce nachlazeným hlasem dětských kuřáků. A já jsem věděla, že to je ono, že právě tak ochraptěle a dospěle zpívají děcka na Kavčím plácku, a i můj tatínek souhlasně mručel, a protože byl pro mne tou největší muzikantskou autoritou, řekla jsem si, že Věřino jméno si zapamatuju. No, a za nějakých necelých dvacet let jsme seděly s kamarádkou Hanouskovou na romské zábavě v Náchodě a k těm flaškám vína a obloženým mísám s uzeným, které pro nás v obrovských taškách propašovaly starostlivé manželky a matky našich kamarádů, nám sametově temně vyzpěvovala Věra Bílá z Rokycan. Její kapela se ještě nejmenovala Kale, ale moje kapela už se jmenovala Nerez, a tak jsem paní Bílé nabídla účast na Týdnu nočních koncertů v klubu v Pařížské ulici (festival pro naši kapelu šikovně vynalezl Zdeněk Vřešťál) a paní Bílá přijala nabídku s úsměvem a zdvořilou důstojností. Pak prudce zvažněla, podala mi své střevíce (na barvu si nevzpomínám) a se slovy: „Podrž to,“ bosa odplula kamsi na druhý konec sálu, kde tušila kasičku nebo alespoň pokladníka. „Věra šla pro peníze,“ dostalo se mi lakonického vysvětlení od jejího kolegy. Zřejmě se mi nepodařilo skrýt rozpaky

z nezvyklé situace; opravdu, cizí botky držívám v ruce málokdy, a taky jsem se trochu bála, jestli se nejedná o nějaký zvláštní obyčej, na nějž nebudu schopna správně zareagovat, a maně se mi vybavilo popíjení šampaňského z dámských střevíčků při petrohradských plesech ve starém dobrém carském Rusku. Věra se naštěstí brzy vrátila, osvobodila mě od křusek a zase jsme si kultivovaně vykaly. No, a za nějakých necelých deset let se Věra Bílá zvaná Kal'i společně se svými milými kolegy z kapely Kale prozpívala přes půlku Evropy až do Ameriky. Už si tykáme, pravda, ale jinak se toho mnoho nezměnilo. Pořád si chodí pro peníze bosa, a když zpívá, sly-

ším prokouřeně hlásky dítek z Kavčího plácku a takových, jak známo, jest království nebeské.

Teče voda

Věra Kal'i Bílá

Teče voda městem
je to voda, kde Zdena pláče
Vezmi, Belo, hrníček a naber tu vodu
je to voda, kde Zdena pláče

(Z romštiny převedla Milena Hübschmannová)

Foto: Ondřej Slabý

8) Markéta a Marek

Porty bývaly velkolepé. Bývaly tak velkolepé, až jsme chvílemi slastně zapomínali, že se tato mamutí (původně výlučně tramská) hudební setkání tetelí v náruči ÚV SSM jaksi lekavě. A v tom zapomnění mezi třiceti tisíci maskáči jsem se v černém koženém kabátě promenádovála já, urputně neotřesitelná, nekompromisní a přežitky pohrdající zpěvačka skupiny Nerez, jejíž hudba měla k tramské písni právě tak daleko jako kavárna Slávie k táborovému ohni. A v tom zapomnění jsme se s ostatními muzikanty potkávali a mýjeli a zase potkávali a mýje-

li zmámeni tušeným úspěchem, horkem i pivem. A tak jsme se potkávali i mýjeli v prostorách za pódium jednoho plzeňského amfiteátru i s Kryštofem Ebenem, Davidem Ebenem i s Markem Ebenem a Markétou Fišerovou. Markéta byla milá, zdvořilá a jemná a nabídla mi, abych si od ní lokla rumu. A já jsem byla v černém kabátě, neotřesitelná, nekompromisní a pohrdající a rum jsem jí téměř celý vypila. A sešel se rok s rokem a Marek přijel na Portu bez Markéty a zpíval, že by ho potěšilo, kdyby se usmála alespoň maličko, a mně plavala před očima ta nedopitá láhev rumu a děsilo mě nezvratitelné vědomí, že je oba čeká zkouška, možná ta nej-

větší v životě. A uplynula od té chvíle spousta let a já jsem potkala Markétu a Marka v jedné pražské pizzerii, seděli jsme u jednoho stolu, bylo léto a Markéta loudila na svém manželovi červené víno... No jo. Tak já Vám dnes oběma, Markétu i Marku, posílám básničku, kterou jsem Vám napsala tenkrát cestou z Plzně do Prahy, tenkrát, když jsem se neuměla pomodlit a když Porty bývaly tak velkolepé.

Podívej se do mě

(Zuzana Navarová d. T.)

Podívej se do mě
co tam na dně vidíš?
Dvě hluboký studny –
– dechem vodu čeříš
Na hladinách měsíc
leskne se a bledne
leskne se a bledne
pak se vítr zvedne

Podívej se do mě
co tam na dně vidíš?
Dvě stříbrné ryby –
– jestli na ně věříš
A v těch rybách prsten
leskne se a bledne
leskne se a bledne
pak se vítr zvedne

Podívej se do mě
co tam ještě vidíš?
Čtyři mořský koně –
– ty si v sedle sedíš
Na opasku kámen
leskne se a bledne
leskne se a bledne
pak se vítr zvedne

Podívej se do mě
co tam na dně vidíš?
Dvě stříbrný ryby –
– jestli na ně věříš
A v těch rybách srdce
leká se a bije
leká se a bije
a tak za nás žije

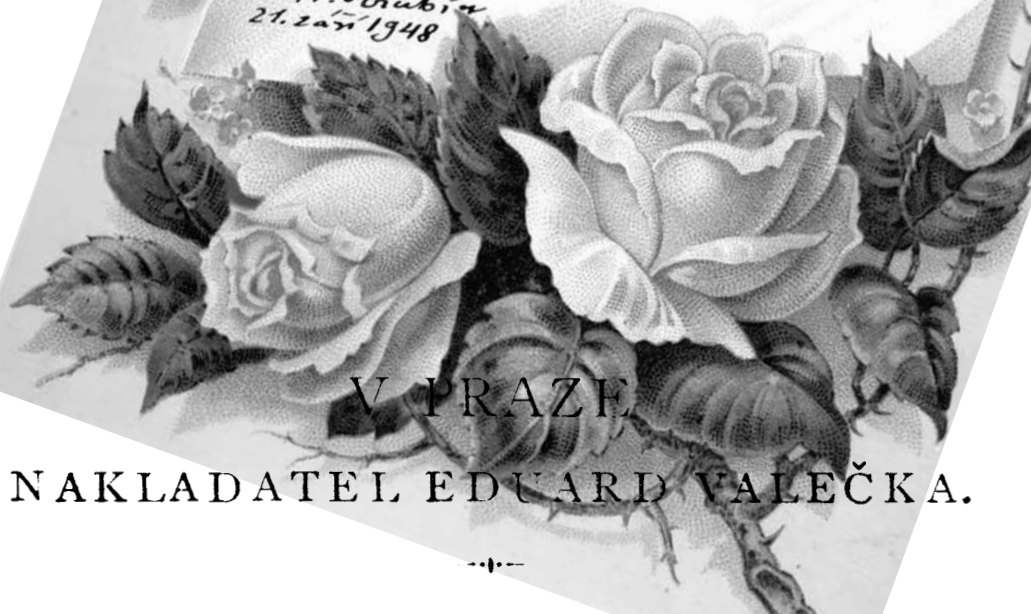

ČESKÉ KVĚTY

VÝBOR

N A Š Í L Y R I K Y

Neznámá báseň Františka Hrubína vepsaná
do výboru staré české lyriky České květy
– dárku Josefu Palivcovi.

Snažil jsem se často povědnout hlas v dově
slostanu se za to možná do Výboru.
Jako dnes ti zní ta jména, skleslý byt,
(Drahoňovský, Dunovský, či Klácel)
tak i jednou moje jméno bude zmít
neb jsem nenalezal, ale zato ztrácel.
Ktoje žití, ty mé žití překrásně,
živou ztraceného jména se pak zacel,
až to pod ním navždy vyhasne!

×
Drahému příteli Josefu Palivcovi
v upomínku na naše hovory
jeho
Fr. Hrubín
21. září 1948

V PRAZE

NAKLADATEL EDUARD VALEČKA.

Ano, ne a proč?

Ptáme se zajímavých lidí, co je zaujalo, nebo naopak otrávil v kultuře poslední doby...

Dan Bárta, zpěvák

Slyšel jsem teď nedávno koncertní nahrávku kytaristy Johna Abercrombieho, kde hrál bubeník Peter Erskine a basák Marc Johnson, tak to bylo skvělé. A ještě brazilskou zpěvačku Bebel Gilberto... Líbí se mi, jak je to udělaný, a ani nemůžu přes-

ně říct proč, ale je to prostě dobrá muzika.

Taky jsem četl nový Klemповy texty pro J.A.R., který se mi líbily moc. Je na nich vidět, že se to pořád někým posouvá. A ještě jsem četl Jorge Luis Borgese – Nesmrtelnost, taky výborný.

V kině jsem viděl naposledy Vše o mé matce, to se mi líbilo... a to je tak asi všechno, protože jinak jsem teď pořád zavřenej ve studiu, kde finišujeme s mou první sólovou deskou. Do konce září by to mělo být hotový a koncem října snad vyjde.

Hana Bělohradská, spisovatelka

Jako titul léta jsem si letos vychutnávala knihu Jiřího Honzíkova Dvě století ruské literatury. Je až neuvěřitelné, že taková míra odborných poznatků a jejich interpretace může být sepsaná tak zábavně. Potud tedy potěšení.

Druhý silný zážitek je

naopak mrazivý: pořad prvního programu ČT Hitlerovi muži. Šok mi ale nepůsobili protagonisté jednotlivých příběhů, tedy ti notoricky známí velcí váleční zločinci, jejichž osudy příslušník mé generace alespoň zhruba zná, ale svědci, kteří o nich vypovídali – Hitlerova sekretářka, Eichmannův přítel atp. Tedy ti spolupojovníci, ti spolupachatelé, kteří klidně a sebevědomě,

eventuelně s úsměvem, vystupují na obrazovce. V mých představách to byla monstra, která – pokud ještě žije – úpí někde v ústraní a v opovržení pod opožděnými výčitkami svědomí. Ale je to jinak. Pohled světa jim nevadí, zatímco mne pohled na ně hluboce zkráší. A nejen pohled, ale i vědomí, jak samozřejmě se podobná monstra mohou pohybovat mezi námi.

Zdeněk Macháček, sochař

Už téměř třicet let žiju v maličké osadě nedaleko hradu Pernštejna.

Je nás tu čtrnáct obyvatel, mizerná, leč romantická silnička končí v lese a k nejbližší hromadné dopravě je to šest kilometrů.

Kdo by si však myslel, že kultura v tak zapadlém hnízdě spočívá v přeha-

zování hnoje a sečení trávy, velice by se mylil. Díky Galerii z ruky, patřící mé ženě, je tu často až moc živo. Při každé autorské vernisáži, kterých je tu čtyři až pět za sezonu, se zde konají hodinové koncerty špičkových muzikantů, zážitek sluchový i vizuální! V posledních letech se zde konají i literární podvečery. Třeba Lubora Tokoše – velmi oblíbené. Opravdu silným zážitkem bylo letos vystoupení Jitky Molavcové, Alfréda Střečka a Štěpána Raka v literárně hudebním pořadu V meditaci o naději a fragmentu představení Oráč a smrt. Bylo to nádherné představení, umocněné krásou okolní přírody. Kdyby ta Smrtka byla opravdu taková, tak bych to bral... Všechny 450 diváků se mnou jistě souhlasí. Jak vidíte, kulturních zážitků mám v poslední době požehnaně. Trošku zlobí počasí, staříčky Sv. Petr, sužovaný prostatou, si občas ucvrkně, ale zatím to nebylo tak hrozné.

Samozřejmě sestoupím občas z našich kopců a vydám se za kulturou do světa. Naposled to byla pražská výstava Toyen, která zastínila i útrapy velkoměstské autoturistiky (Pantáta Bezoušek po letech opět v Praze). Tím by byla první otázka vyčerpána. A ta druhá? Jediné, co mě na významnějších kulturních podnikcích otrávuje, je to, že jsou trochu „z ruky“.

Bohdan Holomíček, fotograf

Hamlet, na závěr festivalu regionálních divadel v Hradci Králové.

Děti Davida Černého na věži žižkovského vysílače.

Vernisáž výstavy Václava Fialy v Mánusu a pak plavba lodí Šumava na oslavu deseti let tiskárny Dragon Press z Klatov.

Samotáři a Buena Vista

Social Club v kině v Jánských Lázních.

Noční návštěva mého přítele Jana Nebeského v Nebovicích u Kolína – mnoho nových obrázků, co namaloval o prázdninách a co bych chtěl mít...

Městské divadlo v Karlových Varech, zkouška Dostojevského hry Něžná. Moje první práce pro Vladimíra Morávka.

Igor Bareš, herec

K první otázce bych uvedl knížku od Vladimíra Körnera, spisovatele a scenáristy, který se podílel na spoustě filmů – Údolí včel, například. Je to trilogie, jmenuje se Post bellum 1866 a vydala ji olomoucká Votobia v roce 1997. Koupil jsem si ji asi před dvěma měsíci a zrovna ji dočítám.

Jsou to tři baladické příběhy o lidech, kteří se jakýmkoliv způsobem účastnili prusko-rakouské války, vlastně té základní bitvy u Hradce Králové v roce 1866. První příběh se odehrává před vlastní válkou, druhý v průběhu války a třetí se týká osudů lidí po válce, jak se vyrovnávali se svým svědomím, s tím, jak se chovali během války – je tam otevřeně nastolená otázka zrádovství atd. Autor má, jak já si myslím, velice filmové vidění, soudím tak i podle filmů jako je Zánik samoty Berhof apod. Ta knížka ve mně evokuje velice živé obrazy, nepovažuji to za suchou literaturu, protože příběhy vidím. Je to pro mě spíš taková poezie v próze. To si myslím, že je dobrý počin, který bych jednoznačně doporučil. A co mě otrávil? To vám takhle říct nemůžu. Nejsem člověk, kterého by něco přímo hned otrávil.

Foto: Monika Tomášková

JIŘÍ POMETLO

Bůh v záplavě kostelů

(aneb O sakrální architektuře 20. století v českých zemích)

MOTTO:

„Na tento chrám se kdysi nadávalo velmi urputně, neboť jej stavěl hýsek, který měl dosti drzosti, aby pozměnil půdorys proti pravidlu...

Jakže, děl starý pán, tento kostel je pochyben a proti předpisům dobrého stavitelství? A tuto věc jsem zpozoroval až dnes!

Zpozoroval jste ji velmi správně, pravila dáma, avšak uhodnete, že tento můj klobouk sloužil devatero sezon jako výstřední bouřlivák? Ach, můj milý, on i basilika se vžili a jejich provinění se stala řádem světa....“

Vladislav Vančura: Rozmarné léto

Kostel sv. Václava a sv. Anežky České v Hustopečích. Foto: Vladimír Hyhlík

Na konci 19. století se zdál vývoj sakrální architektury ukončen. V minulém století církve definitivně ztrácejí své dosud neotřesitelné společenské postavení – dříve pevné propojení státu a církve se pod vlivem osvícenství a na něj navazujících myšlenkových proudů postupně stále více rozklížuje. Hledání adekvátní reflexe nových společenských vztahů se přirozeně nemohlo neprojevit v architektuře.

Podobně jako v jiných oblastech stavitelství i církevní architektura minulého století čerpá z bohaté pokladnice historických slohů. Architekti při projektování sakrálních staveb preferují nejčastěji gotické vzory, neboť gotika je romanticky a poněkud zjednodušeně vykládána jako období nejvroucnější a „nejčistší“ zbožnosti. Kolem přelomu století se po dominantní neogotice a neorenesanci vystřídají v rychlém sledu prakticky všechny historické slohy.

Architektům se nepodařilo nalézt jediný způsob uměleckého ztvárnění sakrální architektury – snad s výjimkou synagog, u kterých převládá tzv. „byzantijsko-maurský“ sloh jako vzpomínka na poklidnou koexistenci židovského etnika s jejich muslimskými vládci na Pyrenejském poloostrově – v židovských dějinách bohužel zřídka kdy vídanou.

Výsledky stavitelství 19. století, nesouznějící s novým fetišem originality a bohužel náležitě oceňované až v soudobé umělecké historiografii, vedly na počátku následujícího století k obecně rozšířené skepsi ohledně budoucnosti sakrální architektury, dokud mnoho zdařilých funkcionalistických církevních staveb, a zvláště pak vývoj po druhé světové válce (v těch zemích, kde téma kostela nebylo z „politicko-ideologických“ důvodů potíráno) jasně neprokázal, že sakrální architektura je stále prvořadým uměleckým tématem¹.

Sakrální architektura v meziválečném období

„Stále to mám jako silo a ne kapli. Na dvojici trámů jsem položil strop, obezdil krásnými cihlami, vydláždil mramorem a hotovo!“

(Bohuslav Fuchs)

Prakticky ihned po vzniku samostatného československého státu, který vždy trval na své sekulárnosti, nastávají zásadní proměny ve společenském postavení církvi.

Především to byly silné protikatolické nálady, které zachvátily značnou část populace,

symbolicky vyjádřené politováníhodnými událostmi spojenými se stržením mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. Zmiňované „antikatolické“ napětí bylo reakcí na úzké vztahy římskokatolické církve s bývalou Rakousko-Uherskou monarchií. Toto veskrze účelové podřízení římskokatolické církve potřebám rakouské státnosti zahájil svými reformami Josef II. – za vlády císaře Františka Josefa již ovlivňovalo prakticky všechny stránky společenského života. Na konci dvacátých let napětí mezi římskokatolickou církví a novým státem pominulo, především díky navázání korektních diplomatických styků mezi Československou republikou a Vatikánem.

Pro římskokatolickou církev byla též důležitá snaha vyrovnat se s idejemi modernismu, reprezentovanými „Jednotou katolického duchovenstva“, která byla po mnoha peripetiích v roce 1920 zrušena.

Modernisticky orientovaní teologové v čele s Dr. Karlem Farským zakládají novou „národní“ Československou církev a vyvolají tak tzv. „přestupové hnutí“. Církev (v roce 1971 přejmenovaná na Československou církev husitskou) programově navazující na husitské a cyrilometodějské tradice se stává pod Farského vedením velmi liberální, a to i vzhledem k reformovaným církvím. V rámci Církve československé vykristalizovalo „moravské“ křídlo, které pod vlivem silné cyrilometodějské tradice dospívá až k pravoslaví.

Nejpočetnější z našich reformovaných církví – Českobratrská církev evangelická vzniká de iure sloučením dříve pouze „tolerovaných“ evangelických sborů na jejich generálním sněmu v roce 1918. U většiny sborů se setkáváme s převahou kalvínské orientace (luteránské sbory mají převahu především na severovýchodní Moravě, a ve Slezsku – viz samostatná Slezská církev evangelická augsburského vyznání).

Českoslovenští občané německé národnosti si zakládají vlastní „Deutsche evangelische Kirche“. Ta však zaniká v průběhu pohnutých událostí roku 1945 a zdecimované zbytky německých evangelických sborů se začleňují do Českobratrské církve evangelické.

Římskokatolické chrámy vystavěné v nevelikém časovém odstupu v průběhu dvacátých let jakoby symbolicky ilustrovaly jednotlivé přístupy k architektuře kostela. U příležitosti svatováclavského milénia byla v roce 1929 vysvěcena dostavba Svatovítské katedrály, stavba v neogotickém stylu vedená Josefem Mockeřem a později Kamilem Hilbertem uzavírající

téměř celé století trvající snahy o dokončení naší nejvýznamnější památky.

Naopak první velkou akcí, při níž se projevíly nové přístupy k architektuře kostela, byla soutěž na projekt druhého katolického kostela v Praze na Vinohradech vyhlášená v roce 1919. V této přelomové soutěži se již objevují vysloveně moderně pojaté projekty. Po zásluze zvítězil projekt slovinského architekta, autora úprav Pražského hradu, Josipa Plečnika. Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně na Vinohradech se stal první skutečně velkou realizací, při níž je sakrální prostor zformován adekvátní novodobou architekturou.

Mnoho také naznačila soutěž na kostel sv. Václava ve Vršovicích, při které se sice ještě objevuje několik historizujících projektů, nad kterými ovšem vítězí funkcionalisticky pojatý návrh Josefa Gočára dokončený v roce 1930.

Moderní architektura byla pro potřeby římskokatolické církve valorizována také v souvislosti s unikátní stavební aktivitou firmy Baťa. Především další významná soutěž na katolický kostel a památník tragicky zesnulého zakladatele firmy v Baťově (dnešní Otrokovice), ke které architekty v roce 1940 firma vyzvala, přinesla sakrální architektuře značné množství nových podnětů.

Evangelické církve se mnohem lépe vyrovnávaly s moderní architekturou, především funkcionalismem, neboť její výraz souzní s požadavky na chrámovou architekturu definovanými Martinem Lutherem a především Jeanem Calvinem.

Mezi evangelickými sbory třicátých let převládá rozporuplná tvorba Bohumíra Kozáka. Z utilitární průmyslové „baťovské“ architektury vychází opět Vladimír Karfík při projektování bratrského sboru ve Zlíně (1936).

Nejvýznamnější postavou „evangelického“ stavitelství je bezesporu Pavel Bareš, jehož sborový dům pro rodné Louny (1932) je jednou z nejvydařenějších sakrálních staveb u nás.

Hlavním propagátorem moderních přístupů k sakrální architektuře se ovšem stává Československá církev husitská – „Husovy“, případně „Farského“ sbory vznikají ve většině našich měst.

Velký ohlas získal téměř puristický brněnský sbor (1929), projektovaný Janem Víškem.

Mezi další architektonicky významné sbory Československé církve husitské patří především vinohradský sbor (1931), projektovaný Pavlem Janákem. Od těchto staveb, především Víškova sboru, se odvíjí architektonická kon-

cepce ostatní sborů Československé církve husitské, kterou se již v roce 1924 snažila řešit soutěž na ideové návrhy sborů církve československé.

Ve druhé půli 20. století Československá církev husitská vyvíjí pouze sporadickou stavební aktivitu, omezující se většinou na vnitřní úpravy modliteben. Svými, symbolismem naplněnými, architektonickými detaily zaujme benešovský sbor od Petra Kováře (1982). Symbolicky pojál architekt i fasádu, ta je natřena fialovou – tradiční barvou pokání. Na návrzích vnitřního vybavení benešovského sboru s architektem spolupracoval sochař Hugo Demartini.

Do roku 1945 bylo v českých zemích postaveno relativně velké množství synagog (hebr. bejt ha-kneset – „dům shromáždění“).

Architektonicky nejzajímavější jsou funkcionalistické synagogy ve Velvarech (1931) a v Brně – jedna z mála dodnes sloužících – realizovaná po roce 1934 podle plánů Otto Eislera, v duchu funkcionalistických zásad pojatá zcela stroze s jednoduchými plochami oken v průčelí.

Po tragických událostech šoa se rozsáhlý, umělecky cenný soubor synagogálních staveb dostává nejčastěji do vlastnictví reformovaných církví. Vzhledem ke skutečnosti, že mnoho sborů nemělo dostatek finančních prostředků na provoz a případné úpravy, synagogy se stávají majetkem státu, což bohužel vedlo v mnoha případech k jejich nenávratné devastaci.

Kostel sv. Rodiny v Luhačovicích. Foto: Pavel Štecha (nahore), Aleš Jungmann, převzato z časopisu *Architekt* 9/98

Sakrální architektura v dobách „reálného socialismu“

„Úloha daná kostelem není o nic těžší ani snadnější vzhledem k jiným výtvarným úkolům. Je to pouze myšlenka na její slavnou minulost, jež vnuká trému.“
(Jan Sokol)

V době panování komunistického režimu u nás byla přirozeně novostavba budovy sloužící sakrálním účelům zcela nežádoucí. Nemnoho, nicméně z architektonického hlediska dosti zajímavých staveb bylo možno postavit v době politického tání na sklonku šedesátých let. Na novostavby kostelů, většinou v odlehlých obcích, platilo přísné informační embargo.

Jednou z výjimek potvzujících pravidlo je kaple sv. Václava v Mostě (1982-1988) vzniklá jako náhrada za přenesený kostel Panny Marie, proměněný v muzeum. Architekt Michal Sborwitz brilantně obešel zákaz věže i „náboženské symboliky“ na plášti stavby, když prosadil kříž v průčelí jako nikoli symbolický, nýbrž nezbytný – nosný prvek stavby. Komunističtí funkcionáři nevědomky napo-

dobili „tradiční“ zákaz výškové dominanty například u synagog či protestantských, tzv. tolerančních modliteben. (Pohříchů také zcela současná brněnská mešita nesmí nést známky žádné „speciální architektury“ – tedy především nesmí „pobuřovat“ svým minaretem.) Michal Sborwitz se zřetelně nechal inspirovat prostými jihoslovanskými kostelíky a dosáhl tak nevídané jednoduchosti a čistoty ve výrazu architektury, která naší současné sakrální architektuře povětšinou schází. Zajímavým motivem této stavby měl být subtilní, později však ne-realizovaný můstek, spojující kapli sv. Václava s budovou fary.

Na lokální, v tomto případě lašské, stavební tradice zdařile navazuje kostel sv. Mikuláše v Tiché u Frenštátu od Lubomíra Šlapety (1967-1976), tento kostel také jako jeden z prvních u nás adekvátně reaguje na požadavky II. vatikánského koncilu. Také zde bychom mohli říci, že naší současné architektuře vztah k architektonickému kontextu chybí, reflexe nových liturgických požadavků je pro novodobé

římskokatolické kostely problémem nejožehavějším.

Kostel v Senetářově (1968-1971) podle projektu Ludvíka Kolka užívá skořepinové konstrukce a pohledového betonu – je tedy zřejmým pokusem navázat na architekturu tzv. brutalismu, především její chef d'oeuvre – Corbusierovu kapli v Ronchamp. Pro senetářovský kostel vznikla křížová cesta Mikuláše Medka, nejsilnější dílo našeho moderního církevního umění.

Z nerealizovaných projektů zmiňme alespoň zcela moderně pojatý projekt Jana Sokola pro Luhačovice (1968) s obzvláště zajímavou střechou viditelně nesenou příhradovou konstrukcí, jehož výstavba byla na poslední chvíli zastavena. Architekt Jan Sokol se v meziválečném období nejsoustavněji zabýval sakrálním prostorem, a to i teoreticky. Jeho zajímavé projekty kostelů pro Prahu-Strašnice (1929), Zlín (1939) Prahu-Pankrác (1947) vyvolaly velmi podnětnou diskusi, bohužel však zůstaly pouze na papíře.

Z poválečných realizací sborových domů reformovaných církví stojí za zmínku provizorní dřevěný sbor v Praze-Braníku od Pavla Bareše (1947-1948) později citlivě rozšířený Davidem Vávrou – původní barešův projekt pro Braník (1945) počítal s mohutnou betonovou hmotou sboru vrcholící ve věži s kalichem – a sborový dům v Praze-Kobylisích (1967) navržený švýcarským architektem Ernstem Giselem.

Jak již bylo řečeno, minulý režim projevoval bezprecedentní kulturní barbarství brutální likvidací nemnohých synagogálních staveb přeživších nacistické řádění. Bohužel tak nepřekvapí, že velkoryse pojatý projekt funkcionalistické synagogy pro Ostravu (1947) od Elly Olárové nemohl být po roce 1948 realizován. V současné době se podle projektu Radima Kousala v Liberci dokončuje „Stavba smíření“, v níž bude mimo knihovny situována též místnost židovské modlitebny.

Chrámové stavby devadesátých let

„...chcem budovat, co nás jen slaví...
jenomže sama země praví:

bez ryzí transcendentály
se žádná stavba nedostaví
nikdy, ach, nikdy nedostaví.“

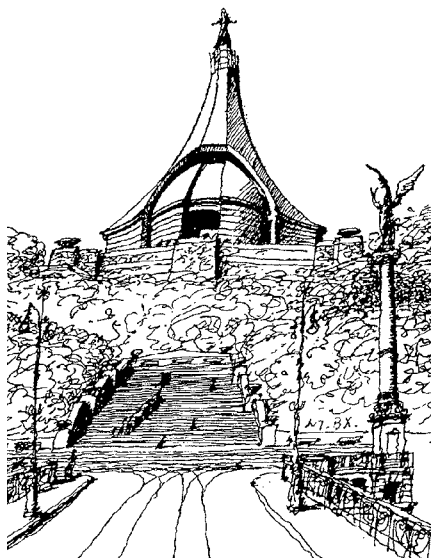
(Vladimír Holan)

Naléhavá potřeba mnohých kostelů a kaplí – kupříkladu farníci v Hustopečích, Břeclavi, či

Kostel sv. Anežky České ve Šternberku. Foto: archiv kláštera

(dole) Návrh kostela sv. Anežky České pro Prahu-Letnou

Strašnicích se museli déle než půlstoletí dožadovat výstavby nového kostela – vede na počátku devadesátých let k výstavbě mnoha sakrálních staveb. Přirozeně nejvíce sakrálních staveb je u nás realizováno pro potřeby římskokatolické církve, a to v tradičně „nejvíce religiózních“ regionech – na Hané, Valašsku a ve Slezsku.

Z více než rozporuplných výsledků architektonických soutěží vyplývá, že mnoho našich architektů doposud není seznámeno s novými požadavky na stavbu římskokatolických kostelů.

V intencích tzv. „aggiornamenta“ – přibližování se církve světu – přijal II. vatikánský koncil (1960-1965) za svou liturgickou reformu², prosazovanou již dříve teology z německy mluvících zemí a Francie. Pro architekturu kostela

reforma znamená, že dřívější hierarchizované podélné stavby by měla vystřídat „demokratičtější“ centrála, presbytář dříve rozdělující prostor by měl být z akustických a vizuálních důvodů pouze naznačen (u menších kaplí může být zcela vypuštěn). Kněz, „sestupující“ z kazatelny, vysluhuje Mši – nyní již především v národním jazyce – „tváří k lidu“.

Rádoby moderní mensy a ambony (čtecí pulty) instalované v našich kostelech ve většině případů nesnesou, co do kvality uměleckého ani řemeslného provedení, srovnání s historickým mobiliářem, ilustrující tak stav, ve kterém se na přelomu tisíciletí ocitá naše církevní umění.

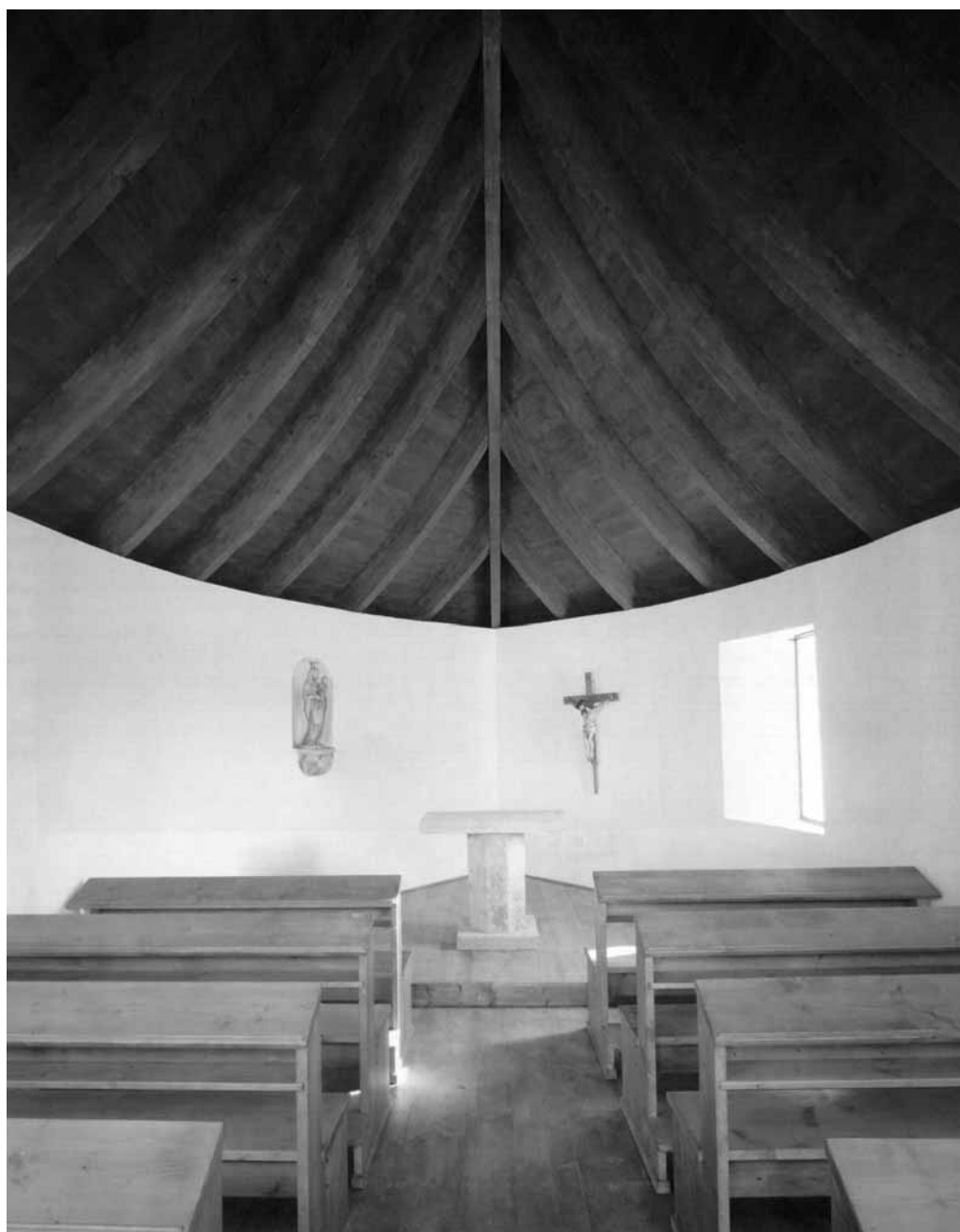
Z nevalného stavu sakrální architektury v českých zemích nemůžeme ovšem vinit pouze

*Kostel Panny Marie v Brně-Žabovřeskách.
Foto: (vlevo) archiv firmy Moravostav a. s.,
(vpravo) archiv autora stavby*

Kaple Panny Marie-Královny v Jestřebí. Foto: Filip Šlapal, převzato z časopisu *Architekt* 4/99

neznalost některých architektů. Je smutnou pravdou, že mnoho církevních představitelů preferuje lidový výraz architektury, mnohdy vyloženě upadající do podbíživosti, někdy dokonce i bombastické kreace bez jakékoli piety k architektonickému či historickému kontextu stavby. Přes nesporný fakt, že církevní architektura je jako každá dobrá architektura především architekturou sloužící, v daném případě místním farníkům, nesmíme zapomínat, že to byla právě církev, která v různých obdobích dějin prosazovala nové umělecké přístupy, ačkoli byly patrně většinou společností přijímány zpočátku s rozpaky.

V této souvislosti můžeme zmínit současné stavby Ludvíka Kolka, u nichž se projevuje snaha o jakousi „novou monumentalitu“ a bomba-

stičnost velice zjednodušeně ovšem zredukovanou pouze na přílišný vertikalismus, který nemožňuje stavbě komunikovat s jejím okolím. Příznačné je, že kostelům sv. Václava a sv. Anežky České v Hustopečích (1994) a sv. Václava v Břeclavi (1995) od Ludvíka Kolka se dostává – podle našeho názoru zcela neoprávněně – v církevních kruzích i mimo ně největší pozornosti.

K přízemnějším, nicméně velice palčivým problémům naší sakrální architektury patří nedostatek finančních prostředků, odvíjející se patrně jako předchozí z nejasného společenského postavení církve v naší společnosti.

Smutný výčet potíží zakončíme konstatováním, že mnoho projektů utrpí špatnou, či pozměněnou realizací – kupříkladu autor projektu

pro kostel P. Marie pomocnice křesťanů v Karolině (1997) odmítá být s realizovanou stavbou spojován – tuto skutečnost zapřičiňuje většinou svépomocný charakter výstavby.

Patrně nejvíce je v současné době církevními zakázkami vytížen architekt Jan Kovář. Jeho stavby spojuje časté užívání betonové skořepinové konstrukce, v čemž můžeme spatřovat vliv stavební firmy Sopos, která (dlužno podotknout, že s problematičnými výsledky) realizuje většinu moravských kostelů a která často pracuje právě s projekty Jana Kováře. Jeho stavby jsou typické svými organickými liniemi, které právě nejčastěji užívaná technologie dobře umožňuje, a navíc v nich můžeme vidět i jistou barokní inspiraci. Ovšem na rozdíl od zmi-

sině (1998) a sv. Cyrila a Metoděje v Kladerubech (1999).

Hlavním architektem Olomouckého arcibiskupství je Tomáš Černoušek, který se ve svém díle pokouší, po vzoru maďarských architektů – především Imra Makovcze, vytvořit svébytný, v tomto případě moravský, regionalismus.

Mezi autorovými, z hlediska liturgického výborně koncipovanými stavbami – zmiňme alespoň kostel sv. Jana Nepomuckého v Žádovicích (1996), sv. Panny Marie Pomocné u Zlatých Hor (1995) a kostel sv. Cyrila a Metoděje v Pustkovci (1999), je nejambicióznějším projektem klášter klarisek – kapucínek ve Šternberku (1996), zamýšlený jako Gesamtkunstwerk moravských „církevních“ umělců, realizovaný spo-

ňované barokní architektury se organické pojetí stavby bohužel zřídka promítá i do interiéru. Koncept „betonového kostela“ mimoto asi nelze aplikovat kdekoli – viz v současné době realizovaný projekt kostela pro Prostřední Bečvu. Mnohem lépe se s „valašským“ kontextem stavby vyrovnal kupříkladu Ivo Ondračka, když při projektování kostela sv. Václava pro Horní Lideč naznačil trámovou konstrukci stavby. Pro architekta je typické zdůrazňování, často příliš zbytnělé, věže v průčelí, případně úzká zašpičatělá trojúhelná okna. Mezi nejznámější stavby Jana Kováře patří kostel sv. Jana Nepomuckého v Kylešovicích (1995), kostel unikátního patrocinia – Krista Dobrého pastýře v Hněvošicích (1996), sv. Antonína Paduánského ve Vře-

lečně s Františkem Zajíčkem. Tomáš Černoušek chvályhodně preferuje především centrální půdorys, avšak provedení stavby, především pokud užívá dřevěných konstrukcí, nedosahuje kvality maďarské organické architektury, kterou se nechává inspirovat.

Symboliku ochranného pláště Panny Marie si zvolil architekt Jindřich Synek při projektování kostela Panny Marie v Praze-Strašnicích (1994). Působivý je u této stavby především interiéru, u jiných staveb často unikající větší pozornosti projektantů, kterému dominují překladané dřevěné vazníky. Výsledky soutěže na strašnický kostel (1990) provázela vzrušená diskuse v odborném tisku, neboť vítězný projekt, který k soutěži předložili Petr Malinský,

(vlevo) Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Ostravě-Pustkovci. Foto: F. Řezníček

(vpravo) Kostel sv. Josefa v Senetářov. Foto: archiv autora textu

Sbor v Ostravě. Foto: archiv autora textu

(dole) Kostel sv. Jana Nepomuckého v Kylešovicích.
Foto: archiv autora textu

Richard Doležal, Peter Eisenlauer a Kateřina Postupová, řešící kostel na půdorysu mandorly zvnějšku evokující tradiční symboliku lodě – ecclesie, nevyhovoval novým liturgickým požadavkům a nemohl být tedy realizován. Jako zcela nevhodný se především jeví presbytář zakončený do břitu.

Mezi nové požadavky II. vatikánského koncilu na výstavbu sakrálních staveb patří též nutnost úzce provázat samotný kostel s farním zázemím. Výborně se s tímto architektonickým problémem vyrovnali Michal Brix a Petr Franta při projektování kostela sv. Rodiny v Luhačovicích (1997), když samotný kostel obkroužili komplexem fary a vytvořili tak částečně uzavřené „náměstí“, zklidňující před vstupem do samotného bohoslužebného prostoru. Zajímavým motivem je také kříž na vrcholu věže, který jako by svou transcendentní energií nazvedával její pomyslné „vrko“ – šikmo nasazenou stříšku věže. Interiér této stavby bohužel neodpovídá původním představám architektů, kterému měly dominovat dřevěné trámové jehlance.

Jako antitezi diktátorova pomníku pojal Michal Brix svůj starší projekt na kostel sv. Anežky České pro Prahu-Letnou (1989). Na rozdíl od luhačovickeho kostela, nekonfliktně zapadajícího do lázeňského prostředí, měl mít nerealizovaný kostel sv. Anežky dynamický, okolí dominující výraz.

Podobně jako v Luhačovicích řešil napojení budov na samotný kostel Jiří Opatřil při stavbě kostela Panny Marie se salesiánskou oratoří v Brně-Žabovřeskách (1998); architekt zde celý komplex ještě propojil nízkým ochozem. Stavba navazuje na tradice finské sakrální architektury – především kostely Alvara Aalta.

Mezi rozsáhlejší architektonické komplexy patří také klášter klarisek v Soběšicích u Brna (1995) navržený Jiřím Adamem, Martinem Pánkem a Klausem Breithauptem. Přímocará, jednoduchá architektura kláštera reflektuje brněnskou „klasicistní“ tradici a výborně navazuje na architektonickou historii řádu. Podobně jako u kláštera ve Šternberku se samotné kapli – duchovnímu centru kláštera – dostává přirozeného horního osvětlení částečně proskleným sanktusníkem.

Zřídka vídaným důrazem na architektonický detail vyniká kostel sv. Zdislavy v Oldřichovicích od Martina Tomeška (1997). Mimo kostel inspirovaný patrně tradičním symbolem ryby architekt situoval transparentní zvonici z ocelové konstrukce. Projektanti nových kostelů se často nechávají strhnout nezdravou soutěživos-

tí – především právě věže některých kostelů dokládají, že stavebníka zajímalo spíše „kdo výš?“ než architektura sama. Kostel Martina Tomeška, projektovaný původně jako kaple, přesvědčuje diváka o jednoduchosti, v níž by případně mohla být i pověstná síla – tedy nikoli v mohutnosti kostela či výšce věže.

Za zdařilou reflexi místních stavebních tradic můžeme považovat kapli Panny Marie v Ještěbří (1998). Architekt Ladislav Kuba se nechal inspirovat lidovou sakrální architekturou minulosti. Především subtilní dřevěná šindelová střecha, nesená prohnutými krokviemi, zdařile kontrastuje s rádobou moderními stavbami v okolí kaple.

Zajímavou reakcí na současnou dekonstruktivistickou architekturu je ostravský sbor Církve bratrské, který vyprojektoval Máriaus Žitňanský. Tento slovenský architekt vynikl na poli sakrální architektury ještě v období přísného ideologického dohledu nad těmito stavbami svou realizací prostých sborových domů ve Staré Turé (1983) a v Levicích (1985). Navýsost odvážně umístil architekt bohoslužebný prostor do trojúhelného prostoru (na rozdíl od ostatních soutěžních návrhů, které pracovaly s longitudinální dispozicí), jehož hranu vyzvedává nad úroveň terénu. Samotný bohoslužebný prostor opepíná půlkruhový trakt farního zázemí. Vzniká tak atriový prostor s mělkými bazénky, protnutý spojovacím, snad až příliš hmotným, můstkem. Archetypální symbolika vody a mostu se spojuje s rituálem příchodu – jakési „svaté cesty“ neodmyslitelně patřící k sakrální architektuře. Farní trakt měl být, podle původních představ, otevřen do nádvoří okny po celém vnitřním plášti budovy. Od tohoto velice efektního, ale nepraktického a patrně jen s obtížemi technicky realizovatelného řešení bylo upuštěno. Ostravský sbor podle našeho názoru představuje jedinou současnou skutečně odvážně řešenou sakrální stavbu u nás.

Zajímavé stavby realizované pro potřeby Církve adventistů sedmého dne jsou spojeny především s tvorbou Aleše Langa. Církev adventistů preferuje modlitebny v rámci řadové zástavby – samostatně stojící modlitebna v Praze-Malvazinkách vystavěná v roce 1985 podle projektu Václava Třísky je tedy spíše výjimkou.

Ještě krátce před rokem 1989 projektoval Aleš Lang, který si ke spolupráci přizval Tomáše Turka, modlitebnu církve adventistů v Karlových Varech. Samotný bohoslužebný prostor

je přístupný úzkou chodbou, do níž je asymetricky vloženo schodiště, zpřístupňující zázemí budovy. Vchod do tohoto prostoru akcentují sloupy s výraznými hlavicemi nasvícené „pochodněmi“ zajímavých osvětlovadel. Z této veskrze archetypální symboliky bychom mohli vyvodit, že se architekt při své tvorbě nechal inspirovat postmoderní architekturou a tvorbou již zmiňovaného Josipa Plečnika. Karlovarská modlitebna je jednou z nemnoha našich skutečně kvalitních, postmodernismem ovlivněných staveb.

Další modlitebna Církve adventistů sedmého dne v Praze na Vinohradech (1990), kterou opět projektoval Aleš Lang, vyniká, podobně jako v předchozím případě, střídavě pojatým interiérem. Uvnitř stavby zaujme především motiv světlíku s vloženým křížem, který se tak „promítá“ do prostoru stavby.

Drobná církevní architektura vždy formovala naši kulturní krajinu. Jedním z nemnoha podařených současných sakrálních objektů je studánka s mariánskou poklonou v Křtinách (1999). Autoři Alena a Petr Všečekovi navrhli jednoduchý kamenný „obelisk“ s bíle omítaným okružím, do jehož středu vkládají transparentní reliéf z litého skla navržený Milivojem Husákem.

Mnohé nerealizované projekty dokazují, že umělecký úkol sakrálního prostoru není rozhodně ani pro současné architekty zapomenutým tématem. Soutěže na kostel sv. Václava a sv. Anežky v Hustopečích (1990) se Ivan Ruller zúčastnil se zajímavým projektem, počítajícím s částečnou replikou původního gotického kostela, na kterou architekt pokládá mohutný kříž. Diplomová práce Petry Minářové, obhájená na fakultě architektury VUT v Brně, řeší ekumenické centrum u Šakvic (1991) jako jednotnou hmotu organicky završující okolní terén. Návrh je proveden brilantní uvolněnou kresbou. Patrně pod jistým finským vlivem navrhli architekti Jiljí Šindlar a Petra Žalmanová svoji „modrou“ kapli, kterou vkládají mezi dvě konkávní „křídla“ kaple.

Přes nemnoho zdařilých a s výhradami přijatelných realizací nemůžeme bohužel hodnotit stav naší sakrální architektury v devadesátých letech jako uspokojivý. Doufejme, že stavba trapistického kláštera v Nových Dvorech u Karlových Varů (projekt vypracoval britský architekt John Pawson), liberecká „Stavba smíření“ od Radima Kousala a další stavby, které jsou v současnosti realizovány, naplní optimistické výhledy do budoucna.

Poznámky:

- 1 Blíže k sakrální architektuře 20. století v českých zemích (odkazy na další literaturu):
Eva Rozehnalová – Marie Tomišková (a kol.), *Církevní stavby*, Brno 1995.
Vladimír Šlapeta, *Chrámové stavby 20. století* (v našich zemích), *Umění a řemesla*, 1991, č. 3, s. 33-41.
Markéta Večeřáková, *Změny liturgického prostoru v pražské meziválečné architektuře*, *Umění*, r. XLVI, 1998, č. 6, s. 548-559.
Karel Rechlík, *Sakrální architektura v ČSR 1914-1938* (Disertační práce), Brno 1974.
Jiří Pometlo, *Sakrální stavby v českých zemích*, *Stavba*, 2000, č. 1, s. 46-52.
- 2 Samotné dokumenty (pro požadovanou architekturu římskokatolického kostela jsou nejdůležitější: „Všeobecné pokyny k Římskému misálu“ a „Konstituce o posvátné liturgii“) byly publikovány:
František Kunetka (ed.), *Dokumenty liturgické obnovy*, Olomouc 1994.
Zásadní požadavky na mobiliář římskokatolického kostela definuje:
Kodex kanonického práva (Codex iuris canonici), Praha 1994.
Tomáš Černoušek, *Liturgický prostor*, Olomouc 1995.
Tomáš Černoušek, *Liturgický prostor, základní orientace a nástin vývoje*, *Communio*, mezinárodní katolická revue, r. 3, 1999, č. 4, s. 386-397.
František Kunetka, *Základní principy liturgické reformy*, in: kol., *Ve znamení naděje, proměny teologie a církve po II. vatikánském koncilu*, Brno 1997, s. 67-75.

Studánka s mariánskou poklonou ve Křtinách (detail). Foto: archiv autorů díla

(dole) Interiér klášterního kostela klarisek v Soběšicích u Brna. Foto: archiv autora textu

Michal Viewegh

Švédské stoly aneb Jací jsme

Další významné vítězství soukromého podnikání

„Němci nejsou naši nepřátelé,“ říká Yossarianovi, hrdinovi válečného románu Josepha Hellera Hlava XXII, proviantní důstojník Milo. „Jistě, jsme s nima ve válce. Možná začali tuhle válku, možná zabíjejí milióny lidí, ale účty vyrovnávají mnohem promptněji než některý naši spojenci – mohl bych jmenovat. Nechápeš, že svoje obchodní dohody s Německem musím za každou cenu respektovat? Zkus se na to podívat z mého hlediska.“ V příštích dnech Milo uzavře s Němci smlouvu, která ho zavazuje svrhnout pumy na vlastní, americké jednotky – což také skutečně udělá...

Nedávno jsem si na onen slavný román znovu vzpomněl – dočetl jsem se totiž v novinách, že němečtí skinheadi si k nám do západočeského pohraničí jezdí kupovat neonacistické kompaktní disky; německé texty písni nezastřeně oslavují Adolfa Hitlera a Rudolfa Hesse a hrubě urážlivým způsobem napadají cizince a různé národnostní menšiny žijící v Německu, včetně Vietnamců. A teď hádejte, kdo Němcům u nás tyhle kompakty prodává. Správně, uhádli jste.

Vietnamci.

Obyčejný zákon nabídky a poptávky, řekl by Milo, k jehož dokonalosti chybí jeho vietnamským následovníkům už jen krůček: Aby začali prodávat kompakty, urážející Vietnamce žijící v Čechách, českým skinheadům. Dialog kupujícího a prodávajícího bude potom vypadat nějak takto:

VIETNAMSKÝ STÁNKAŘ: Dobrý den! Já rád vás zase vidím. Jak se vy máte?

SKINHEAD: Drž zobák, šikmoočko, a radši mi řekni, jestli už konečně máš ten kompak „Žlutej pól“?

VIETNAMSKÝ STÁNKAŘ: Ještě on ne, promiňte, on bude brzy.

SKINHEAD: Rákosníku podělanej, tos říkal už minulej tejden!
VIETNAMSKÝ STÁNKAŘ: Vy nebojte, on bude brzy opravdu.
SKINHEAD: Máš aspoň něco jinýho, ty potrate z džungle? Ale něco pořádnýho!

VIETNAMSKÝ STÁNKAŘ: My máme tady ten moc dobrá kompak „Žlutý svině, co děláte v našem kině?“. Vy podívejte – tady ten s háková kšíž.

SKINHEAD: Puč to sem. (prohlíží si obal) Kolik za to chceš, ty asijskej žebráku?

VIETNAMSKÝ STÁNKAŘ: To stojí čista čicet.

SKINHEAD: Co mi to chceš nakecat, ty Hočimine? Myslíš, že nevím, kolik stojí kilo rejže? Tady máš dvě stovky a buď rád, že ti místo placení nenakopu tu tvoji špinavou žlutou prdel!

VIETNAMSKÝ STÁNKAŘ: Děkuji vám mockrát.

SKINHEAD: No ještě abys nadával, Vietkongu!

VIETNAMSKÝ STÁNKAŘ: Nashledanou. Vy pšijte zas! Hezký den!

SKINHEAD: (výhružně) To si piš, že přijdu, ty podraso! A bude nás víc a budeme mít baseballový pálky!

Na první pohled to možná vypadá absurdně, ale není třeba to dramatizovat. Summa summarum, řekl by Milo, nepředstavuje takový obchod nic jiného než další významné vítězství soukromého podnikání.

Cože, vy jste ještě nebyli starostou v Jablunkově?

Andy Warhol kdysi s příslušnou nadsázkou předpovídal příchod nové, hektické doby, v níž každý bude slavný přibližně patnáct minut – než ho

na další čtvrt hodinu vystřídá někdo jiný, dočasně mnohem slavnější. V některých českých obcích už se Warholovo proroctví začíná zvolna naplňovat – kupříkladu starostové jsou zde voleni nikoli na léta, ale na pouhých několik hodin. Jak jsme naše čtenáře nedávno informovali, například v Jablunkově na česko-slovenském pomezí se během jediného dne na radnici vystřídali dokonce starostové tři: Dopoledne zahajoval jednání zastupitelstva starosta Tichoň, odpoledne byl na jeho místo zvolen lidovec Hanzlík, který záhy rezignoval, a novým starostou se večer stal pan Legierský. Projev odstupujícího starosty vypadá v takových případech nejspíše nějak takto:

„Dámy a pánové, vážené zastupitelstvo! U příležitosti konce mého funkčního období mi dovoluji, abych provedl jakseříká tuhleto stručnou bilanci. Jak asi všichni víte, nastoupil jsem na radnici v mimořádně složitý dob, něco po půl druhý, zkrátka po obědě, kdy jsou naši spoluobčani přejedení a pasivní a není nikterak lehký probudit je samotný, natož pak nějak jejich zájem o obec. Přesto se mi myslím leccos podařilo: Doktorka ordinovala až do čtyř, a ne jako jindy, ve škole se během odpoledního vyučování normálně topilo, voda na sídlišti až doteďka tekla. Ve tři se navíc trochu zdvihnul vítr, takže se nám zlepšilo životní prostředí, který my i naše děti decháme – netvrdím, že ten vítr je tak úplně moje zásluha, ale jak se říká, co je doma, to se počítá. Do konzumu přivezli zboží už ve dvě a lidi si hned z práce nakoupili, takže se nám zvýšila tahleta občanská vybavenost. Ani jeden autobus mi odpoledne nevynechal a sami si odpovězte na otázku, kterež z našich starostů tohle může říct. Taky kriminalita mi ve sledovaném období od půl druhý do sedmi klesla až na nulu, když

nepočítám mladýho Mlčocha, kterež v šest převrátil před hospodou všechny popelnice. Já sám jsem taky nezahálel: Srovnal jsem si věci do šuflat, napsal jsem si krasopisně jmenovku na dveře a ještě jsem stihnul domluvit si tři důležité pracovní schůzky. Ve čtyři jsem se dokonce dovolal i na okres – kdo to někdy zkusil, ví, o čem mluvím. Ve čtvrt na pět jsem šel a koupil jsem osobně na paragón nůžky, aby bylo konečně možný přestřihávat slavnostní pásky, protože už to byla ostuda. Maruš v sekretariátě mi je hnedko proplatila, takže jestli mi někdo nemůže něco vytýkat, tak je to to, že bych měl jako starosta bordel v útech. To všechno, o čem jsem tu mluvil, jsou hádám docela solidní základy, na kterejch může můj nástupce s úspěchem stavět. Byly ale, a to neskrejvám, i některý nedostatky: Mladýho Mlčocha už jsem tu zmínil, ale vůbec nejvíc mě mrzí, že se nám nepodařilo položit ten základní kámen ke stavbě nový a tolik potřebný čističky, kterou jsme si napsali do volebního programu – teda jak známo, voni ho položili, ale nikdo doteďka neví kam, poněvadž v pět už byla tma jako v pytli a ti pitomci neviděli na krok, takže jim selhal lidskej faktor.

Závěrem mi dovoluji, abych nastupujícímu starostovi popřál, aby jeho funkční období bylo zítra dopoledne pro naši obec jakseříká opravdovým přínosem.“ ■

Ukázka z nové knihy fejetonů, které 5. října 2000 vychází v nakladatelství Petrov pod názvem *Švédské stoly aneb Jací jsme*.

Tipy nakladatelství ACADEMIA

Karel Čapek

Boží muka

v *Academii 1. vydání*
Edice Reprint

Boží muka (1917) jsou první samostatná kniha Karla Čapka. Je to soubor 13 povídek, z nichž některé jsou velmi slavné, až legendární – např. *Šlápěj, Elegie, Milostná píseň, Hora* nebo *Pokušení*. Čapek zde se svým břitkým a nenasytným intelektem zkoumá oblast, kde lidská myšlenka ztrácí oporu zkušenosti a tudíž pevnou půdu pod nohama.
cena 49 Kč

Jean Renoir

Renoir

Překlad z francouzštiny Věra Smetanová
2. vydání, v *Academii 1. vydání*
Edice Scarabeus, sv. 27

Filmového režiséra Jeana Renoira, tvůrce filmů „Snídaně v trávě“, „Velké iluze“ a dalších slavných děl francouzské kinematografie, není třeba zvlášť představovat. Jeho kniha, nazvaná RENOIR, nám představí tohoto umělce jako autora důvěrných vzpomínek na slavného otce, velkého mistra francouzského impresionismu – Augusta Renoira. Připomíná všechny významné události otcova života i všední každodenní příhody, vyjadřuje jeho prostou, zdravou životní filozofii i jeho lásku k životu.
cena 155 Kč

Karel Poláček

Bylo nás pět

v *Academii 1. vydání*
Edice Reprint

Bylo nás pět nemá v Poláčekově díle obdoby. Válka ho zahнала k nostalgii, z kruté reality utíkal ke krásnému snu z dětství. Sám Poláček však řekl, že humor není nic jiného než odhalování skutečnosti. Bál se však přiznat pravdivost slov Josefa Čapka, že humor bývá mnohdy vlastně výrazem vyvrcholné hrůzy. Té poslední souvislosti se Karel Poláček obával.
cena 49 Kč

Gottfried August Bürger

Baron Prášil

Překlad z němčiny Jiří Kolář, doslov Bohumila Grögerová,
ilustrace Gustav Doré
4. vydání, v *Academii 1. vydání*
Edice Reprint

– „SVĚT CHCE BYT KLAMÁN“, říká známé přísloví a kdoví, zda jeho tvůrcem není sám baron Prášil, nekorunovaný král všech lhářů. Byl-li pan baron z Münchhausenu – český baron Prášil – notorický lhář a šejdiř, či jen blouznivý fantast a rozený řečník, bohužel nevíme, neznali jsme ho. Byli bychom se museli narodit o dvě století dříve, v r. 1720 v městečku Bodenwerderu poblíže Hannoveru. Tam bylo dědičné sídlo starého šlechtického rodu Münchhausenů, jehož byl Karl Friedrich Hieronymus přímým a nadějným potomkem.
cena 59 Kč

Gabriel Chevalier

Zvonokosy

Překlad z francouzštiny Jaroslav Zaorálek, překlad zrevidoval a doplnil Josef Čermák

3. vydání, v *Academii 1. vydání*
Edice Scarabeus, sv. 28

Skandální kronika malého městečka z jihofrancouzským Beaujolais nepotřebuje doporučení. Stavba obecního záchodku, která rozešťvala celé Zvonokosy na dva nesmiřitelné tábory – Záchodobijce a Záchodomilce – se stala autorovi záležitostí k nepřekonatelně šťavnatě groteskní karikatuře, v níž se s vtipem a šarmem vypořádává s francouzskými veřejnými poměry po první světové válce.
cena 125 Kč

Jane Austenová

Rozum a cit

Překlad z angličtiny Eva Kondryšová,
doslov Radoslav Nenadál

3. vydání, v *Academii 1. vydání*
Edice Scarabeus, sv. 24

První publikovaný román autorky, jejíž díla stále nacházejí své čtenáře, a především čtenářky. Přestože od jeho prvního vydání uběhlo 180 let, stále nás překvapuje jemným humorem, skvěle vedenými dialogy i vřelostí citu jednotlivých postav.
cena 135 Kč

ACADEMIA, nakladatelství AV ČR, Legerova 61, 120 00 Praha 2, tel. (02) 2494 1976, fax (02) 2494 1982

e-mail: academia_market@kav.cas.cz, http://www.cas.cz/ACADEMIA/

Literáti jsou většinou vyplašení králíčci

(rozhovor Jakuba Ruckého se spisovatelem Zdeňkem Zapletalem)

Foto: Libor Stavjaník

Co předcházelo tvé spisovatelské slávě, která přišla v druhé polovině 80. let s knihou Půlnoční běžci?

Především jsem nikdy nechtěl být spisovatelem. Možná jsem se jím ani nikdy nestal, ale to jsou jenom slova. Je fakt, že už před *Běžci* tu byly čtyři knížky. Nejvíc si z nich cením *Pozdě na hlasitou hudbu*. Poslední knížka o dětství nebyla špatná. První dvě nestojí za uvedení názvu, na těch jsem se učil. To neznamená, že se za ně stydím. Jenom si je asi už nikdy radši nepřepočtu.

Původně jsem ovšem chtěl být rocker a možná jsem jím i nějaký čas byl. Potom jsem změkl a psal jsem písničky a hrál s Pepou a s Lacem ve folkové kapele Tunel. Hráli jsme ve středoškolských a vysokoškolských klubech v Bratislavě. V té době byl ale folk v plínkách. Hutka hrál ještě oficiálně, byl tu Lutka, Merta, Nohavica se ještě neobjevil. A na Slovensku, kde jsme působili, existoval tehdy jediný folkáč – Samo Ivaška. Možná, kdybychom vydrželi, mohli jsme teď hrát na různých festivalech jako legendy. Jenže když jsme odpromovali, museli jsme nastoupit do práce. Práci měl každý, i ten, kdo ji nechtěl. Dneska mi to připadá dost absurdní, ale bylo to tak. Museli jsme pracovat. Tak jsme pracovali. Laco zůstal na Slovensku, Pepa dostal místo v Čechách, já jsem se vrátil na Moravu – a kapela se rozpadla. Sám jsem už nedokázal pokračovat. Jednak jsem byl mizerný kytarista a taky jsem byl líný cvičit. Bavilo mě psát písničky a vystupovat. Tak jsem nějak automaticky z textů a básniček začal psát pořád delší prózy, až z toho vznikla moje první novela.

Mimochodem, takovou písničku o slávě, která byla na dosah, má na svém posledním albu Neil Young; *Buffalo Springfield Again* se to jmenuje, ale koho to zajímá?

No hlavně jestli to aspoň tebe ještě zajímá. Občas mám dojem, jako bys to chtěl příští týden zabalit.

Ale ne, to není obraz nějaké deprese, to není rozčarování, to je jen zkušenost a realita, no a co? Mám se z toho posrat? Nedívám se na věci ani optimisticky, ani pesimisticky. Je prostě jenom to, co právě je... A právě teď momentálně, když mi telefonuješ a dokončujeme tento rozhovor, sedím na verandě domu na kopci v Caprioli, asi 200 kilometrů jižně od Neapole, dole vidím moře s mysem Palinuro a nevdá mi skoro nic.

Jo, jenže ať seš v Caprioli, nebo doma ve Zlíně, je ti padesát – a i z toho, co jsem zatím

mohl číst v rukopise Půlnočních pěsců, vyplývá, že po padesátce se už – zvláště bývalým rockerům – žije hrozně těžko...

Tak především: Padesát mi bude až za třináct měsíců, takže o tom, jak se žije po padesátce vím celkem prd. Ale myslím si, že *Pěšci* jistě východisko nabízejí. Ano, dá se žít i po padesátce. Člověk si může najít nové rituály, nové věci, nové zážitky, které mu udělají radost. V závěru knížky jsou hodně frekventovaná dvě kréda: Inženýrovo „Musíme si užívat“ a Doktorovo „Je jenom to, co právě je“. Nejsou to vůbec špatné

krát čistá a otevřená duše, ale po vydání se začaly dít divné věci. Knížku o Kanadě, kterou jsem napsal před *Běžci*, mi neotiskli. Tenkrát jsem byl tvrdý, neustoupil jsem, vůbec v ničem jsem nepřistoupil na jejich požadavky. U *Běžců* jsem několik vysloveně provokativních pasáží zjemnil. Prostě jsem udělal kompromis. Nevím proč. Zásadní vyznění to nijak nezměnilo. Byly to v podstatě prkotiny. Možná kvůli tomu tu knihu nemám moc rád. Kvůli sobě. No a když to vyšlo, sejmul to profesor Rzounek v Rudém právu kritikou na tři čtvrtě stránky. Zcela

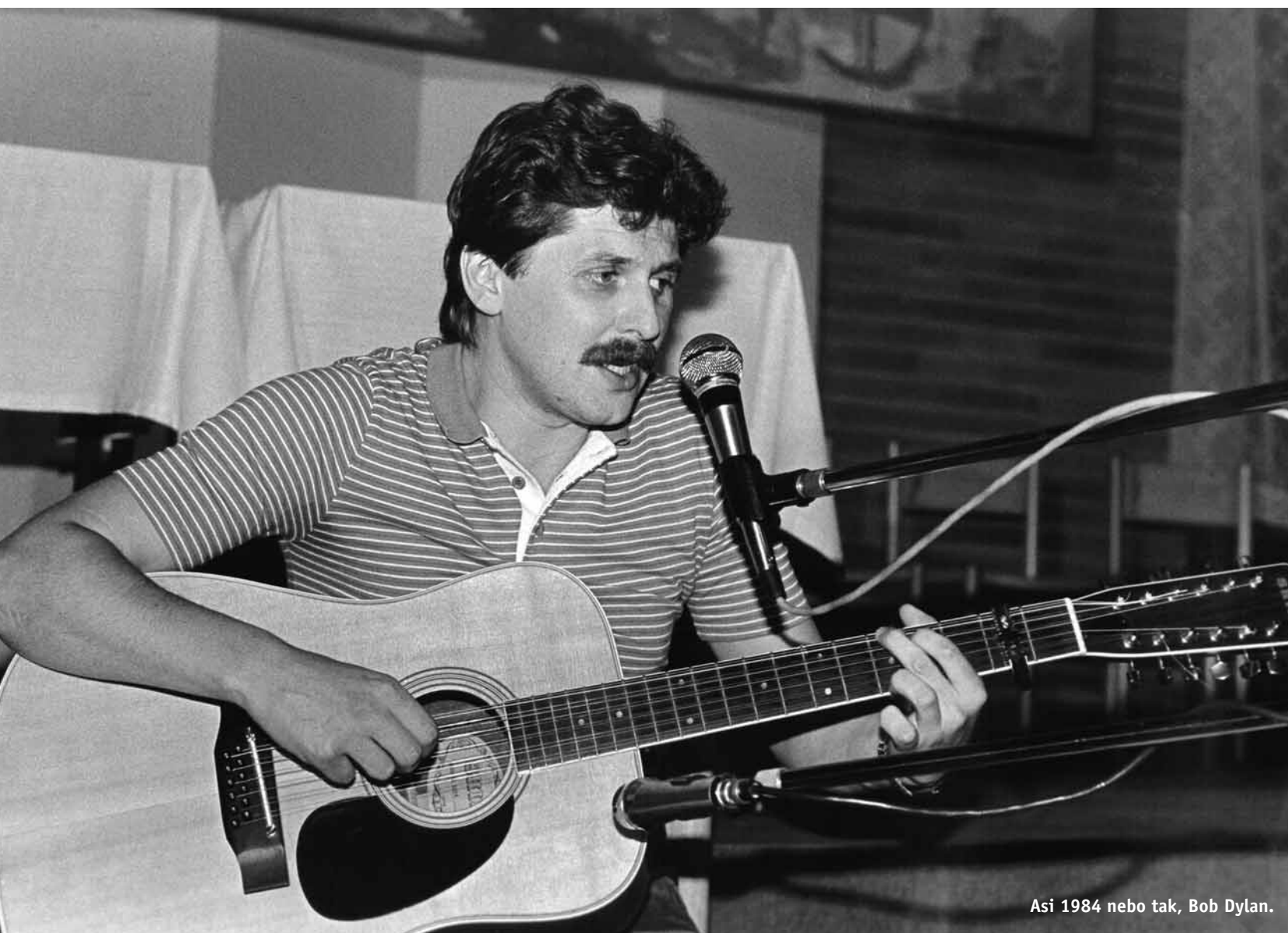
1959 – Zdeněk Zapletal zpívá při předávání šátků. V pozadí sám Vladimír Uljanov.

mantry pro tenhle věk. Od svého věku je třeba se abstrahovat, jak říkává jeden můj stejně starý kamarád. Abstrahujte se. A pokud vám dojde v plné míře význam sloganu „Lepší už to nebude“, můžete se dopracovat k jistému druhu štěstí.

O Pěšcích se samozřejmě ještě budeme bavit, ale pojďme ještě na chvíli zpět. Spisovatelem ses tedy stal téměř proti své vůli – teď ale vydáváš pokračování knihy, která z tebe v očích veřejnosti udělala spisovatele dokonce slavného: Půlnoční běžci.

Budeš se možná divit, ale *Běžce* jsem nikdy neměl moc rád. Vždycky jsem se za ně trochu styděl. Bylo to komerčně úspěšné, dělal jsem to s těmi nejlepšími úmysly, vydělalo mi to na tu dobu celkem slušný balík, ale zvrhlo se to proti mně. Nebyl v tom žádný kalkul, byl jsem ten-

správně pochyboval o tom, jestli to s režimem moje postavy myslí dobře. Moje postavy, samozřejmě, na režim sraly. Když to vyšlo, říkal jsem si, že jsem asi jako autor skončil. Byla to jednoznačně odepisující recenze. Jenže se stalo něco úplně jiného. Byla už jiná doba, Gorbačov tomu říkal perestrojka a naši hlavouni si možná řekli, že by bylo dobré trochu rýpnout do poměrů a moje knížka jim přišla jako na zavolanou. Dal jsem jim něco, co potřebovali, i když jsem jim chtěl dát něco, co by je potrápilo a aspoň trochu podráždilo. Obrátili to proti mně. Udělali ze mě literární hvězdu. Dali mi prestižní cenu Jirky Wolкера, besedy po celé republice, zahraniční zájezdy, stipendia. Chvilí jsem si to užíval a věřil tomu. Umožnilo mi to třeba vydat *Sen na konci rána*, knížku, kterou mám na rozdíl od *Běžců* hodně rád a kterou mi předtím nikdo nechtěl vzít, protože to prý bylo pesimistické,

Asi 1984 nebo tak, Bob Dylan.

Zdeněk Zapletal (1951) – absolvent Farmaceutické fakulty UK. Deset roků pracoval jako lékárník. Přibližně stejnou dobu se živil psaním. V posledních letech střídá různá příležitostná zaměstnání. Napsal: *Pozdě na hlasitou hudbu, Půlnoční běžci, Sen na konci rána, Kobova garáž, Andělé a Démoni* a další knihy.

Román *Půlnoční pěšci*, který vyjde koncem září (začátkem října) v nakladatelství Petrov je volným pokračováním autorova bestselleru *Půlnoční běžci*, kterého se prodalo 100.000 výtisků a vyšel v několika vydáních. Autor se vrací k postavám Doktora, Barona, Inženýra a Pilota po patnácti letech. Všechny příběhy se odehrávají ve Zlíně, nebo v jeho blízkém okolí.

Knihy *Půlnoční pěšci* vychází od června 2000 na pokračování na internetové adrese: www.zlin2000.cz

defetistické, depresivní, existencialistické a podobně. Najednou to šlo a dostal jsem za to nějakou další cenu a kritici se mohli přetrhnout, jak to chválili. Tož tak...

Myslím, že k výčtu tvých „hříchů“ spojených s knihou Půlnoční běžci bych mohl přihodit ještě poznámku, kterou jsem nedávno slyšel z úst jednoho nejmenovaného – současného – kritika: Tys tu knížku totiž prý opajcoval od Doctorowa.

No výborně! Jakmile slyším, že někdo od někoho něco opajcoval, musím se opravdu smát. Ta naivita, se kterou někdo něco takového tvrdí! Vždyť všichni pajcují ode všech, co se dá, ať už vědomě, nebo podvědomě. To bych nikdy nesměl přečíst žádnou knížku, abych nic nekopíroval. Od každého jsem se něco přiučil, možná jsem od každého autora, kterého jsem přečetl,

taky něco okopíroval. Psaním vlastně kopírujeme život, teď mě napadlo, že psaním vlastně děláme ze života něco, co se dá číst (alespoň v těch lepších případech). Možná to zní trochu velkohubě, ale proč nebyt velkohubý?

Vraťme se ale k *Běžcům*. Už samotný název jsem okopčil. Můj otec, který žil od roku 1968 v Kanadě, kdysi poslal některému z mých dětí teplákovou bundu a na té byl nápis Midnight Runner. Z toho jsem okopíroval název. Od Doctorowa jsem si zase vypůjčil pojmenování postav: Doktor, Inženýr... On to použil tuším v Ragtime, kde vystupoval Otec, Bratr... Krátké věty, které jsem používal, psal Hemingway a taky Kurt Vonnegut. Dialogy jsem se učil u Hemingwaye a později u Bukowského, který se je ovšem učil taky u Hemingwaye a dalších mistrů, kteří tu zatím nebyli přeloženi. Střídání více postav a dějových linií používal docela

dobře třeba Dos Passos, u nás potom Páral. Postava Běžce a závěrečná scéna s gepardem – to by mohl být magický realismus poučený Marquezem, ale snažil jsem se vynít spíš jako Cortázar. Rozlehlost a patos jsem kopčil od Dostojevského, Tolstého, pohádkovost od Bulgakova, současnou kritiku poměrů od Makarova, styl on the road od Jacka K., pocit ztraceného mládí a nostalgii od Škvoreckého, taky se tam musel ironičností a erotičnem podepsat Roth a Saul Bellow a barvy ročních období a rodinné obrázky jsem se učil od mistra Updika... Nevzpome-

padně slovních spojení, vznikly by dva odlišné příběhy. Literatura nebo psaní je naprosto individualistická záležitost. Co příběh, to originál, pokud ovšem platí, že co člověk, to originál. Navíc, i když někdo opíše doslova celé pasáže od jiného autora, málokdo to pozná. Pokud to ovšem nebudou notoricky známé klasické kousky. V takové hudbě je to víc vidět nebo víc slyšet. Věřím ale, že pokud i tady někdo krade, dělá to spíš neúmyslně. Na druhé straně, kdo by znal třeba část melodie *My Sweet Lord*, kterou Harrison prý ukradl, ale taky světově proslavil?

určitě někde zapsal a napsal. Městské dítě, sportovec, hokej, fotbal, později v dorostenec-kém věku atletika – běh na střední tratě. Vyhrál jsem několikrát okresní a krajské přebory na dráze nebo v přespoláku. Jednou jsem reprezentoval Moravu na trojutkání Čechy-Morava-Slovensko. Bydleli jsme ve dvoupokojovém bytě v centru Zlína. Rodiče měli ten správný dělnický původ, ale ve straně nebyli. Když mi bylo šestnáct, otec emigroval s jednou paní do Kanady. *Another Brick In the Wall*, jak by řekli Pink Floyd... Střední škola – dvanáctiletka v Otrokovcích. Byl jsem průměrný žák, kašlal jsem na učení, ale nebyly mi lhostejné výsledky. Přišel rock and roll, cigarety a holky a alkohol, tedy sex, drugs and rock and roll... Do prdele! Tenkrát ještě Beatles normálně vydávali desky. Pamatuju se, jaká pecka byla tenkrát pro nás, kluky z balíkova, *Abbey Road*. Samozřejmě, že lidi, co měli někoho na Západě, zásobovali všechny ostatní kvalitní muzikou. A pak tu byl Jirka Černý a jeho Houpačka, první hitparáda u nás. Taky se něco dalo zkopčit z Radia Luxembourg, London W 1 a taky v Rakousku byla stanice, a stále je, Österreich 3, která hrála věci, co se daly poslouchat. A každý den byl mejdan...

Sám říkáš „kluci z balíkova“. Takže nelze jinak, než se zeptat na tvůj vztah ke Zlínu, dřívě Gottwaldovu, každopádně „tvému“ městu. V Brně tohoto času brázdí ulice jeden zajímavější Zlíňák než druhý, takže můj zprostředkovaný vztah ke Zlínu je dost dobrý. Ty jsi ovšem – vzdor tomu, že v Praze z tebe svého času mohl být nejspíš nový Páral – zůstal doma.

To ti docela závidím, že se v Brně stýkáš s řadou výborných, mladých Zlíňáků. Já se tady ve Zlíně s nimi nestýkám. Možná proto, že poměrně málo chodím do míst, kde bych je potkal, nebo proto, že dělám v rádiu a hodně lidí si ještě pořád myslí, že úplně všechna rádia jsou shit a taky lidi, co v nich dělají, a vůbec. Celý kulturní Zlín se sejde jednou za čas na nějakém významném koncertu v klubu Golem. Pořád stejné tváře. Trochu zapšklost, trochu stojatá voda. Myslím si, že Zlín trochu umírá na spoustu snaživých amatérů. Zlíňák se právě musí dostat do Olomouce nebo do Brna nebo do Prahy, aby se prosadil, ale to už přestává být Zlíňákem. Já to město ale mám moc rád. Stačí, abych se chvilku procházel ulicemi a byl v té správné náladě a hned to funguje – nastupují příběhy a lidské typy a osudy. Baťovská historie je sice skoro na dosah, ale přitom stále vzdálená a tajemná. Jedni pamětníci tvrdí to, jiní si pamatují

Zleva: Z. Zapletal, J. Nohavica, W. Daněk, P. Streichl

Foto: Jaroslav Stojaník

ni si na všechny, od kterých jsem opisoval. Dřív jsem četl snad úplně všechno ze světové literatury, co u nás vycházelo. Málem jsem zapomněl na Edwarda Stachuru, polského Kerouaca, nám Slovanům jaksi bližšího, a na Jerzyho Kosinskeho, se kterým jsem se seznámil ovšem až později, takže jsem opisovat nestihl, pak tady byli Francouzi – Raymond Queneau, Boris Vian, Jean-Paul Sartre, Keňan Meja Mwangi, Kenney a Fowles z Anglie, Cesare Pavese, Mario San Juan a moře dalších... Ze všech jsem určitě aspoň něco ukradl a pokud ne, měl jsem to udělat.

A teď vážně...

Vážně samozřejmě věřím, že žádné opisování neexistuje, že neexistují dva stejné příběhy. I kdyby dva lidé žili totéž a měli o tom napsat a museli použít pouze vybraný počet slov, pří-

A ještě něco: Jako autor sám víš, jaká je radost něco vymyslet, přijít s něčím sám, s něčím, o čem si myslíš, že tady ještě nebylo. Je to jako droga, když ti text roste pod rukama. Nikdo nemůže být přece hrdý na to, že něco ukradne. Všichni jsme ješitní, takže pochybuji, že někdo úmyslně obšlehne něco od konkurence. Jde spíš o takovou výchovu četbou. Někteří autoři nám prostě pomůžou najít vlastní cestu.

Děkuju ti za tu poslední větu. Já se totiž chtěl hned tou první otázkou zeptat na tvé počátky nejen literární. Co takhle nějaké tajemství z tvého dětství, mládí. Nějaký klíč, který v těch časech zpravidla skutečně leží. Něco, co stejně nenápadně jako neúprosně vytyčuje další cestu člověka.

Asi tě zklam. Moje dětství, dospívání, mládí byly nezajímavé – a to, co bylo ke čtení, už jsem

jiné věci. Můžeš mezi tím balancovat a fabulovat. Taky mám rád staré továrny. Každý den se vynořím nad Zlínem, když jedu do práce, a po každé mě ten pohled nadchne. Je to prostě moje město.

Zůstává samozřejmě ta otázka, co dokáže člověk ze Zlína ve Zlíně a v Praze. Je to věc volby. Mohl jsem asi být něco jako Páral, kdybych byl v Praze a snažil se, ale mně se nechťelo měnit styl. Jsem vesničan. Rodiče byli ze Bzence. Žil jsem tam asi první čtyři roky. Teď bydlím už zase asi čtyři roky na vesnici. Procházím se mezi poli jak Tolstoj, poslouchám ptáky, dozrává obilí. Dívám se, dýchám, jdu... Smiřuje mě to se světem.

Už se blížíme k tvé nové knížce, ale dovol mi ještě poslední biografické zastavení, které snad je tím nejlepším můstkem k Pěščům. Jeli-kož Půlnoční pěšci jsou, zjednodušeně řečeno, Půlnoční běžci po patnácti letech a jeli-kož nepochybně reflektují hlavně proměny a peripetie, jimiž hrdinové prošli v poslední dekádě, řekni: Jaká byla tvoje 90. léta?

Začala tím, že jsem mluvil na náměstích, potom jsem kandidoval na nevolitelném místě ve volbách, potom jsem procházel takovou dost velkou rodinnou krizí. Vydal jsem *Kobovu garáž*, která byla snad mým definitivním vyrovnáním s minulým režimem a shodně s kritikou si myslím, že je to dobrá věc. Promo šňůru k vydání *Kobovy garáže* se mnou jeli Jarek Nohavica, Vlasta Redl, Wabi Daněk, se kterým jsem dělal společná vystoupení už v době, kdy jsme oba začínali, a Pepa Streichl. S Vlastou Redlem jsme společně napsali hudební film, který měl už i režiséra, dokonce i pár milionů už se podařilo sehnat, ale nějak se to nakonec posralo. Vystupoval jsem společně s Pavlem Dobešem, s Karlem Plíhalem, s Nerezem.

Potom jsem začal zkoušet psát úplně jinak, zkoušel jsem nový styl, nové přístupy, protože jsem si uvědomil, že když se posadím a budu něco psát, tak z toho něco rutinního vždycky vyleze. Udělal jsem s Nohavicou knížku rozhovorů s názvem *Kecy*, kterou kritici sejmuli, ale některým mladým se líbila. Mně samotnému se teď už moc nelíbí. Byla to ale taková doba, hektická, otevřená. Následovaly další prózy *Born in ČSR aneb Vekslštůbe cimrfraj*, kde jsem si dovolil navést se do rodící se podnikatelské vrstvy, ale udělal jsem to asi příliš brzo. Další byla reportáž z cesty, kterou jsem podnikl se svým kamarádem. Vydali jsme se úplně bez peněz a bez cíle na cesty, jeli jsme, kam nás kdo

vzal, žili jsme z toho, co jsme našli, prázdné flašky, drobné mince, asi dvakrát nás někdo na den zaměstnal, ale to jsme hned museli utratit, aby to mělo cenu. Mělo to být takové ověření toho, že se nemusíme starat o den zítřejší, že se nemusíme starat o to, co si oblečeme a co budeme jíst, že lilie polní a ptactvo nebeské se taky nestará..., jak se píše v Bibli. Fakt to funguje. Ta knížka se jmenovala *Probuď se a zpívej* a vůbec nic jsem si v ní nevy-myslel. Je to asi moje nejoptimističtější věc vůbec. Pořád to ale bylo takové zkoušení. Hledal jsem styl, možná sebe. Přitom jsem při několika opakovaných emboliích přišel málem o život. Přežil jsem, přišel jsem jenom o 50 % kapacity plic. Potom následovala knížka *Andělé a Démoni*. Myslím, že tam už se mi podařilo najít jakýsi nový styl, který je mixem silného autobia s čistou fabulací, pasáže, které jsou psané volněji, bez velké kontroly mozku, jsou střídány s přísně účelovými popisnými celky, dialogy dostaly ten šmrnc absurdního žvástu. A mezitím jsem střídal různá povolání. (A vypadá to, že budu střídat dál.) Vždycky, když jsem dřív četl na záložkách knížek amerických autorů, co všechno dělali, čím vším se živili, tak jsem jim trochu záviděl. Taky jsem si myslel, že když tam vyjmenovávají všechna ta povolání, tak je to tak trochu póza. Už si to nemyslím. Taky bych mohl vyjmenovávat. (A někdo by si řekl, že jsem pozér...) Už jim to ani nezávidím. Když má člověk splácet nějaké prachy a živit nějaké lidi, potřebuje mít nějakou práci, která ho ovšem zase tak vycucne, že nedokáže psát.

Tobě se ovšem v Půlnočních pěšcích podařilo psát právě o tom, jak člověka celý ten životní provoz bezohledně vycucává. Je tam sice spousta vtípně napsaných pasáží, jinak se o tom románu ale dá říct asi všechno jiné, než to, že by byl veselý.

Já si ale nemyslím, že by *Pěšci* byli vyloženě depresivní knížka, i když dost bezvýhodných,

Konec šedesátých, začátek sedmdesátých let jako hippie.

trýznivých a zoufalých pasáží tam určitě je. Ale kde není? Kafka, Joyce a podobní kluci taky nepsali žádnou selanku. Kdo se chce pouze bavit, ať se radši dívá na televizi. Knižky nejsou bavičí strojky. Měly by samozřejmě taky bavit, ale měly by k tomu dávat ještě něco navíc. Bonus čtenáři za tu námahu, že čte. Ta slova, věty, obrazy, příběhy v knížce by mu měly nabízet po-city, které by potvrdzovaly ty jeho, aby si říkal, jo, přesně tak to je, má pravdu. Nebo ho naopak něčím provokovat, nasírat, znepokojovat, aby aspoň na chvíli zapochyboval o svých neměnných pravdách a lžích a připustil existenci jiných názorů, jiných stylů, jiných životů, jiných světů.

Na začátku jsi říkal, že Půlnoční běžce nemáš rád. Nevzniklo pokračování té knihy taky proto, aby ses jím nějak vnitřně očistil?

Na to, proč přichází po patnácti letech pokračování *Běžců*, se nabízí celá řada odpovědí.

1986 – s nejslavnějším mužem planety, vlevo Radek John, vpravo Zdeněk Zapletal.

Zkusím třeba tuhle: *Pěšce* mám moc rád. Jsou lepší než *Běžci*, i když každý může namítnout, že dvojka zpravidla jedničku nepřekoná. *Pěšci* jsou ale především jiní. Je v nich všechno, k čemu jsem v této chvíli dospěl. Myslím, že dobrá knížka musí bolet – a tato bolela hodně.

Takže bez ohledu na to, cos říkal o svém novém stylu, jde tentokrát o věc hodně autobiografickou.

Ty mě ale furt tlačíš k té autobiografičnosti... Jasně, že každá kniha je víceméně autobiografická, ať už to autor připustí, nebo ne. To prostě nejde neshbírat materiál, který prožíváme. Roth napsal knihu o umírání vlastního otce. Jeho otec umíral na rakovinu a on si dělal poznámky. To není supí přístup, to je prostě přístup spisovatele. Všechno je materiál. Takže i v *Pěšcích* jsem, samozřejmě, použil autobiografické prvky, i když jsem si vlastně všechno vymyslel. Jedné postavě jsem půjčil své vzpomínky, práci, kterou jsem dělal, dům, kde bydlím. V někte-

rých pasážích o něm jsem použil já. To všechno proto, abych se k němu, nebo možná i k sobě, dostal blíž. Spousta dalších věcí je vyfabulovaná.

Ve své minulé knížce, v *Andělech a Démonech*, jsem měl postavu Dennise. Nikdo mi nevěří, že nikoho takového neznám, že žádný Dennis nikdy neexistoval. Imaginace... A to je taky na psaní pěkné, ta míra autobiografičnosti. Píšeš já, ale mluvíš o úplně jiné postavě než jsi ty. Literární já je maska, převlek, stejně jako třetí osoba a druhá a jednotné a množné číslo. Je to prostředek, jak dostat čtenáře do hry. A k tomu musí být pro autora dobrý v podstatě každý prostředek.

Rozdíl mezi ohlasem i prodejem Půlnočních běžců a tvých dalších knih je velký, ale je zřejmé, že rozhodující podíl na tom mají záležitosti povahy spíše mimoliterární. Věříš ještě v nějaký velký spisovatelský comeback – třeba právě s Půlnočními pěšci?

Nemám rád slovo comeback. Nikam jsem nedešel, takže se nemůžu ani vrátit. A nedokážu ani předpovědět, jestli knížka bude úspěšná. Když říkám úspěšná, myslím tím samozřejmě hlavně prodej. Byl bych dost spokojený, kdyby se prodalo pět tisíc. *Andělů* se prodaly dva tisíce v tvrdých deskách a dva tisíce v paperbacku, i když to trvalo dost dlouho. Jeden čas jsem byl i knihkupcem, takže vím, jak to chodí. Záleží na dobré, masivní, podbíživé reklamě. Potom je hodně důležitá distribuce. Kdo zvládne dokonale tyhle dvě věci, může prodávat prakticky cokoli. Je to ale nesmírně těžké, protože média na knížky kašlou, vydavatelé nemají prostředky – a i kdyby měli, distribuci nemohou denně hlídat a kontrolovat. Pořád dokola se prodávají novinky. Distributoři nabízejí novinky a knihkupci po nich novinky chtějí. Jako by si ti lidé kolem neuvědomovali, že knížka je produkt, normální výrobek, který funguje třeba i za rok po vydání. A některé dokonce i za padesát. ■

Zdeněk Zapletal

Půlnoční pěšci

(ukázka z románu)

František Hudeček: *Noční chodec*

DOKTOR ŽIVAGO BLUES

Rozbij si držku, vykrvácej, umrzni, Živago, a koule ať ti sežerou vlci a hypnotika ať tě rozleptají v apatického dementa se slinou u rtu, se solem pod nosem, kdo jsem, kdo nejsem, klidně to vyklidí, my tě nepotřebujeme, na každém rohu nezámek a kletba, Kainovo znamení, nic pro básníky a romantiky, život jako trend určovaný masovými médii, forma je obsahem obsahu a daní z obratu, daní z potratu, nemysli na to, nebo mysl, jak chceš..., viděl jsem největší idioty své generace zasedat ve správních radách bank a pojišťoven, viděl jsem největší kretény své generace řídit se mrtvými večerními městy za kouřovými okny smrtonosných džípů, viděl jsem největší blbce své generace ve smutných bistrech postmoderního světa s tlapami na stehnech silikonových přízraků, ve světě, kde vlaky páraly mlhu ocelových rán a přízraky šedi plavaly v kalužích elektronické pavučiny...

Sny na konci rána, vata probouzení. Ozve se telefon a Doktor si přetáhne peřinu přes hlavu. Barbora zvedá sluchátko. Volá jejich dcera Katka odněkud ze Záhřebu, Temešváru nebo z Pešti. Brzy se vrátí. Někdo ji pustil k telefonu v bytě, kde byla na mejdanu. Doktor to vidí pod svou peřinou, celý ten svrab a smrad situace a patetickou mezinárodní kocovinu. Probouzení. – Pozdravuje tě, řekla Barbora a zalezla zpátky pod peřinu. Doktor něco zamručel a bylo mu to jasné, všechno mu bylo jasné, vztahy, dospělé dcery otce už nepotřebují, dospělí synové nepřestanou hledat, ale otce stejně nikdy nenajdou, dospělí otcové přestanou hledat své otce a přestanou potřebovat své syny a dcery. – Nejpozději za týden se vrátí, řekla Barbora a pokoušela se ještě usnout, ale telefon zazvonil znovu, tak znovu vstala. Tentokrát ale volala moderátorka Olina z Rádía. Její kolega Oleš nepřišel na směnu. Olina měla být za půl hodiny se psem na operačním sále veterinární nemocnice. – Do prdele, řekl Doktor. Doplnil se k mobilu a zavolal Olešovi. Dovolal se do jeho hlasové schránky. Zopakoval první hlasitá slova toho dne a začal se oblékat. Nemohl se probrat. Dávka hypnotik, kterou vzal uprostřed noci, ještě nepřestala působit.

U benzinky vyhrávaly monotónní ohlupující duc-duc rytmy konkurenčního rádía. Zato tu měli levnější benzin. – Vám se líbí to, co tady hrajete? zeptal se starší ženy u pokladny. Nějak nepochopila, na co se ptá. Doktor dál nepokračoval. Znovu si řekl, že by měl personálu darovat trička nebo hodinky nebo čepice s logem jejich Rádía a požádat je, jestli by nepřeladili, a znovu si uvědomil, že by jeho soukromá iniciativa byla úplně zbytečná. My jsme rockoví, my jsme světoví, rockoví světoví intouši, jediné rockové rádio široko daleko, ale vždycky se někdo najde... Je to jenom obchod, nebo hra. Každý obchod je hra. Viděl jsem největší kretény své generace... Miláčku, umřeme v zapomnění se sbírkou „angličáků“ nebo známek, v panelových hrobkách, přiopílí ztuhneme mrazem u plotů, za kterými budou tančit slepice svoje duc-duc rytmy a smrt bude mít tvé oči a vlasy té druhé a prsa té třetí a sukni krátkou a úsměv široký, jak zpívá Vlasta Redl, a Oleš to pořád nebere... Beina mladší dcera jednou domů přinesla opuštěné kotě. Bea jí samozřejmě dovolila, že si může kotě nechat, ale poslala ji k veterináři, který kotě naočkoval proti vzteklině a možná mu dal ještě i jiná séra a vakcíny. Bea to pochopitelně zaplatila. Druhý den ráno se kotě nažralo a chtělo ven. Pustili ho. Potom už ho nikdy neviděli.

Doktor pospíchal. Vzduch nad asfaltkou byl už po ránu psychedelicky rozvlákněný horkem. Petr ve zprávách předpovídal další tropický den. Doktor si vzpomněl na svou mladší dceru. Vzpomínal na to, kolik jí bylo, když se stěhovali ze Zlína. Chodit uměla. Uměla taky mluvit. Klidně, vděčně, milé děcko. You are a big girl now, řekl si Doktor v duchu. Mohla

to být první věta jeho imaginárního dopisu. Odpusť mi, že jsem ti věnoval tak málo času. Pořád jsem někde chlastal, nebo se pokoušel stát se nesmrtným, pořád jsem byl na tom nesprávném místě... Vyjel z lesa nad Mladcovou. Zlín pod ním byl zahalený v lehkém závoji oparu. Cihly a okna. Parky a náměstí. Zelená a cihlová červeň. Brutální beton a neomítnuté cihly. Cvrkot trolejbusů, šumění aut, světla a lidé na křižovatkách.

Oleš dorazil o půl hodiny později, než měl. Doktor se snažil být klidný. Nekřičel, suše konstatoval. Dal Olešovi pětistovku pokuty, ale celý den ho to mrzelo. V regionální příloze velkého deníku kritizovali jejich Rádío za špatnou propagaci koncertu, který pořádali před několika dny. A den v podobném stylu pokračoval dál. Nějaký cvok mu volal a snažil se nabídnout svůj jedinečný pořad. Další exot s nepřeslechnutelnou vadou řeči se chtěl stát moderátorem. Zrovna ve chvíli, kdy se chystali omezit počet nočních a víkendových moderátorů. – Udělej to nějak diplomaticky, řekl mu Marpáš. Všechno jede dál. Rádío je nejrychlejší médium. Noviny žijí den, týdeníky do konce týdne, zpráva v rádiu umírá v okamžiku odvysílání. Doktor si znovu vzpomněl na Alenu. Měl by jí zavolat, nebo napsat. Zavolala mu Bea z Německa. Už se na něho těší. Vrátil se v sobotu nebo v neděli. V pondělí se můžou vidět. A nejen vidět. Samozřejmě, říká Doktor a taky se těší a zároveň má strach z dalších komplikací a nejistot. Cesta by byla nejjednodušší řešení, říká si. Někam vypadnout. Hodně daleko a na hodně dlouho.

Kdybych v sobě našel energii a odvalu, jel bych do Polska, napadne ho. Do nějakého města. Polského. Nejlíp do nějakého polského města v Polsku. Měl bych pokoj ve starém hotelu. Starý pokoj ve starém hotelu. Zařízení ze starých časů. Odrbané kachličky v koupelně. Na chodbě by se kdosi o cosi hádal. Samé š š ž a ž ž š ž ž, jak husy nebo ptáci, když mluví. Ze suterénu by bylo cítit pach zelí. Dole v recepci šero, směnárna, pohodlná plyšová křesla, nahořklý kouř z polských cigaret. Každá země má svoji specifickou vůni. Alespoň jsem si to kdysi myslel. Všecko se mění.

Co bych v tom Polsku ale dělal? Probudil bych se a díval se z okna a možná si zapsal, co vidím, co mě zaujalo a na co myslím a potom bych sešel dolů a nasnídal se, měl bych hodně času, jedl bych nejspíš vajíčka, i když bych měl chuť na koláčky a kávu, ale to by určitě neměli a jediné bezmasé ranní jídlo by byla vejce, a když bych dojedl, vydal bych se na prohlídku města, chodil bych dlouho a díval se a díval a poslouchal a možná bych měl s sebou diktafon, kdybych si nějaký nový koupil, protože ten můj starý milý Sony už dosloužil, tak na ten diktafon bych si dělal nákecy, takové drobné, aby mě nikdo neviděl, že mluvím do krabičky, a samozřejmě by se se mnou dávala do řeči spousta lidí, jak už jsem to v Polsku několikrát zažil, a samozřejmě by mně bylo smutno, protože bych tam byl sám, na ulicích by byli psi a holubi a prastaré baráky by potřebovaly nové fasády, obchody by potřebovaly jiné ceny, zastavil bych se možná v knihkupectví, abych zjistil, že trhu vládnou stejné šity jako u nás, jako všude, v hlavě bych měl nějaký text, možná dopis, nějakou utkvělou myšlenku, možná bych si představoval, co by se stalo, kdybych se oženil s nějakou konkrétní polskou dívkou, kterou bych někde zahlídl, přehrával bych si ten imaginární život, kde bysme bydleli, co bych dělal a tak, až bych se dostal přes děti k věku, který právě mám a zase bych myslel na plynutí času, pak bych si nejspíš vymluvil prohlídku galerie nebo jízdu lanovkou nebo návštěvu avantgardního kina nebo něčeho podobného, posadil bych se do parku, kdyby tam nějaký byl, určitě by tam byl, protože parky jsou všude, seděl bych v parku a četl si třeba a díval se a mhouřil oči do slunce a veliké pravdy by se mi zjevily, veliké absolutní pravdy

o životě by se mi nafoukly v mozku a zase splaskly, měl bych hlad a chuť na všechny ty vůně a jídla, na pečené klobásy a kuřata a kyselé okurky a feferony a různé jiné pouliční rychlovky, které obsahují všechny maso, měl bych chuť na vodku a na pivo wyborove, měl bych chuť splynout s tím městem, splynout s jeho životem, chtěl bych být jako všichni kolem a nemohl se zbavit pocitu cizince. A nemohl se zbavit pocitu cizince...

Kdybys tam jela se mnou, koupil bych ti možná od nějaké strašně staré polské vesničanky na trhu narcisy a ona by poznamenala něco o tom, že je pěkné, když otcové kupují svým dcerám květiny, my bysme jí samozřejmě nerozuměli, tak bysme se jenom usmívali a pokyvovali hlavami a ona, povzbuzená, by pokračovala v monologu, panstwo a proše a dženkujem by lítalo vzduchem, nabízela by další zboží, další služby, ale my bysme děkovali a šli pryč a možná někde na náměstí by hráli Peruánci a ve vzduchu voněl popkorn a jaro...

Den se rozpouští jak cukr v kávě aniž by po něm zůstala nějaká chuť. Doktor se chystá domů, a nedokáže si vzpomenout na nic konkrétního, na nic opravdu podstatného. Údržba běžného provozu. Den končí jak každá rádiová zpráva.

Doktor přijel domů nezvykle brzy. Barbora ještě pracovala. Pustil ven kocoura, který se rozhlídl a rychle zmizel kdesi v hustých křovinách. Doktor se svlékl do naha a natáhl se na rohož, kterou si rozložil na pečlivě sestříhaném trávníku za domem. Prsty se dotýkal stébel trávy. Zavřel oči. Cítil, jak jím prostupuje slunce. Žádné myšlenky, všechno bylo tajemné. Nasadil si brýle a chvíli pozoroval mraky. V modravém blankytu bělavé páry hynou... To je dokonalé a přesné, říkal si. Truchlenci... Skvělé, říkal si. Přijela Barbora. Pozdravila ho a zeptala se ho, jak to, že je tak brzy doma. – Přijel jsem dřív, řekl. Co jí měl říct? Zavřel oči. Za velkými prosklenými dveřmi slyšel kroky jejích bosých chodidel na prkenné podlaze hlavního pokoje. Tam a sem a zpátky a tam. Dokázal si představit, kam zrovna jde, co dělá, kam míří, co bude dělat, co bude dělat potom, dokázal odhadnout, kdy se ho zeptá, jestli bude chtít něco k jídlu. Barbora to dokázala taky. Věděla, co jí odpoví. Něco malého, řekne jí a když bude mít dobrou náladu, což většinou nemívá, řekne, že chce něco malého a aby toho bylo hrozně moc, a když mu dá něco malého, třikrát si přidá a potom bude skuhrat, že se přejedl. Doktor věděl, že to Barbora dokáže taky. Vzpomněl si na dobu, kdy dostudovali a ona se nastěhovala k němu do bytu na Sadové. Společné zařizování, nákupy, víkendy s přáteli na horách, oslavy každého svátku, oslavy každého dne. Všichni byli tenkrát jejich přátelé. Někdy nechtěli nikoho vidět a celé dny zůstávali v posteli. Láska, italské víno Ruffino v opletených baňatých lahvích, očka, černý kaviár, ruský sekt nebo topinky s česnekem, tvarůžky a pivo... Všichni byli tenkrát jejich přátelé. Teď, když nežili zrovna v harmonii, měl Doktor pocit, že se od nich všichni jejich přátelé odtáhli. Barbora vyšla ven a začala se věnovat svým květinám. Na sobě měla černé tričko bez rukávů a černé kalhotky. Doktora napadlo zvednout se a přitisknout se k jejímu horkému tělu, ale neudělal to. Mezi nimi stálo něco nevyřčeného. Něco, co se nedalo překonat. Alespoň si myslel, že se to nedá překonat. Nechtěl jí ubližovat, ale nedokázal jí neubližovat. Pozoroval, jak nabírá z pytle rašelínu.

Barbora mu připravila zeleninový salát se sýrem a s topinkami. Jedl u stolku před televizí. Barbora večerela u velkého jídelního stolu několik metrů od něho. Jídlo k televiznímu zpravodajství, relaxace u katastrof a skandálů, studené pivo a potom ještě jedno. Byl tropický den. Doktor měl chuť ještě na další. Další už měl zakázáno. Zakázáno měl vlastně i to druhé. No a co? Nasedl do auta a odjel do Holešova. Před hospodami se

děli muži a dívky a ženy a mladíci a pili pivo a na všechno se snášel soumrak letního dne. Soumrak soumrak, říkal si Doktor. Všechno bylo v tu chvíli na moment jasné. Všechno bylo dáno.

Vypil třetí a šel si lehnout. Nepočítal s tím, že by v tom horku ihned usnul. Blistr s hypnotiky měl na dosah. Barbora měla puštěnou hudbu a cvičila. Doktor se potil. Pokusil se chronologicky navázat na vzpomínky ze včerejška a pokračovat v úklidu. Dostal se někam před Vánoce toho roku, co měl obchod na korze.

Blížily se Vánoce... Lidé najednou čekali v řadě, až jim zabalí knížky. V obchodě jich bylo možná padesát najednou a Doktor se celý den nehnul od kasy, balil, počítal, vracel peníze, vybíhal do patra k telefonu, tržba byla desetkrát vyšší než ve všední dny a Doktor byl unavený a patectický a poetický z té vánoční únavy, budil se brzy ráno znovu připravený pokračovat, vznášel se nad obchodem, lítal obchodem, byl všude, všudy přítomný, rozpuštěný...

...A lidé přicházeli a bylo jich pořád víc, vánoční zákazníci, vánočníci, mrzlo, nad regály jsem musel nalepit nápisy: PROSÍM, NELISTUJTE V KNIHÁCH V RUKAVICÍCH, to jsem tam napsal, protože mi to vadilo, ale jinak jsem ke všem spíš cítil soucit, byl jsem rád, že přišli... Přišli skejtáři, barevné vlasy, náušnice, čepice do očí, vytahané bundy, gatě tak široké a rozlehlé, že by do nich klidně schovali čtyři díly Ottova naučného slovníku, a jejich šéf byl o dost starší, takový ten typ madrfakra, který by před převratem mohl klidně dělat pionýrského vedoucího, teď měl kolem sebe mladší skejtáky a všichni ho poslouchali, vždycky někde něco nalistoval, luskl prsty a všichni se shromáždili a hleděli mu přes rameno a pokyvovali hlavama jako že ano, že to je ono, byli tam dlouho a já jsem je zpočátku podezíral, že chtějí něco šlohnout, ale potom za mnou přišel ten kápo a docela uctivě se zeptal, jestli máme *Jitro kouzelníků*, a o něco později se zase na něco zeptal a potom kluci listovali v poezii a kápo říkal jednomu mladšímu skejtákovi pořád dokola: Takhle bys měl psát, takhle bys měl psát..., jo, takhle bych měl psát, a další den přišli zas, další skejtáři a vánočníci a přišel jeden starý Žid, kterému sháním všechny ty židárny, a ten se zeptal: Jak jdou kšefty? Bylo to takové starosvětské, starodávné, příjemné, chybělo tomu třeba ještě oslovení, třeba pane Khon, nebo pane Steinhammere, nebo něco podobného, jak jdou kšefty, pane Thonet, na takovou otázku se snad ani nemůže říct, že kšefty jdou dobře, i když jdou, vždycky je to přece remíza, a pak přišli patnáctileté dívky a mladíci a nábožně listovali spisy Kerouaca a Ferlinghettiho, přišli kluci s dredy, kluci s copy a holohlavé holky a dlouhovlasé dívky a na sobě měli hadry ze sekáčů a náušnice v uších a v nosech a kdoví kde, probírali se náboženskou literaturou a new age a spirituálními zaležitostmi a v batůžkách na zádech měli podomácku vypěstovanou trávu a v očích ten hrdý výraz, že ONI jsou na té SPRÁVNÉ CESTĚ, že ONI VĚDÍ, to byli HLEDAČI, hledači, co ještě nevěděli, že NIC nenajdou, hledači..., chvílemi jsem měl pocit, že jsou to všechno moje děti... A přišla žena – matka a v rukách držela Káju Maříka a ptala se mě, jestli to ještě mladí čtou, a když ne, co bych teda doporučil její dvanáctileté dceři, a já, jak jsem tak byl v příjemném rauši ze všech těch lidí a knížek, jsem jí doporučil Bukowského, Bukowského jako ideální čtení pro dvanáctileté dívky a ta paní hned koupila *Hollywood* a k tomu ještě něco jako *Trainspotting*, aby toho nebylo málo a já jsem si říkal, že to tak budu dělat pořád, že budu lidem doporučovat už jenom to, co se mi líbí, a pak přišel borec, který si vybral knihy asi za šest tisíc a řekl, že je všechny chce, ale nemá peníze, a mně bylo jasné, že si žádné knížky nikdy nekoupí, ten exot měl vousy a cop a asi čtyřicet, vypadal, jako by zrovna projel starou stojedničku podél Pacifiku, a teď stál

Foto: Libor Stavjaník

přede mnou a usmíval se, víte, já nejsu opilý, jenom tak pořád vypadám, řekl, na první pohled to byl cvok, měl s sebou psa, malou vesnickou fenku, a v plastovém sáčku měl krabici od bot a v ní živou korelu, živého papagája, na tu chudinu fenku, která se ve městě asi bála, mluvil ten kolík anglicky, come here, sit down, shut up, be quiet a tak, řekl mi, že bydlí na samotě, že je v invalidním důchodě, doma má všechny LP Doors, žena od něho utekla a před časem v noci ho napadl ožralý Rusák a asi by ho zabil, kdyby nezavolal policajty, říkal, že jeli androš, že trávu přestal kouřit před patnácti lety a všechny knížky, co si vybral, byly beatnické a tulácké věci a Leary a Nietzsche a Jung a Huxley, a když mě nakonec požádal o navštívenku a dával si ji mezi doklady, měl tam v plastovém pouzdře fotku ženy a fotku malé holky, a já jsem mu všechno odpustil, a chvíli se mi zdálo, že svět je čitelný a jasný jak blues, a večery přicházely už odpoledne, rychle se stmívalo a za oknem se posuňovala červená koncová světla aut, byly Vánoce a prodavači ze sousedství, co prodávali džínsy, procházeli přes náš obchod a spokojeně se usmívali...

Doktor se často bál, že dostane další ránu. Odněkud se mu utrhne kus krevní sraženiny a ucpe a zlikviduje mu dalších deset procent plic z těch padesáti fungujících. Deset, nebo pětadvacet, nebo se střela nezastaví v nekonečných komůrkách plic a pronikne až do srdce, nebo do mozku a udělá z Doktora mrtvolu, nebo ochrnutého dementa, závislého na cizí pomoci. Bál se každý den aspoň chvíli.

Barbora se o něho taky bála. Teď ležela vedle něho, předstírala, že spí a myslela na to, jestli se ještě stýká s Beou, přemýšlela o tom, jak to všechno skončí, jestli je opravdu takový blázen a hajzl a svině, když spolu přece žijí přes dvacet let a ona ho má v kůži a on ji a stačí si jenom něco

pomyslet, aby na to hned přišel ten druhý, a v sexu jim to taky fungovalo, šlapalo to jak japonské stroje, Barbora ví, co sex pro Doktora znamená, pro ni nikdy až tolik neznamenal, přesto se s ním vždycky milovala ráda, vzpomíná, jak dlouho už spolu nespali, přisune se k němu, ale nic se neděje.

Taky Bea se o Doktora bála. Ani ona v tu chvíli nespala. Ležela na zádech v ložnici sestřina bytu v Landsbergu. Světla projíždějících aut tvořila na stropě pohyblivé obrazce. Bea se těšila na Doktora. Počítala dny, kdy se neviděli a kdy spolu nespali. Představovala si život, který by chtěla s Doktorem prožít. Odstěhovat se od Dušana, pronajmout si nějaký menší byt v centru nebo někde na sídlišti na kraji města. Mladší dcera by s ní šla ihned. Starší visela víc na otci. Několikrát Bee jasně naznačila, že se nikam stěhovat nemíní a nebude a zůstane s otcem. Nedokázal by se o ni postarat, nedokázal by jí připravit ani svačinu do školy, bylo by jí smutno, přišla by za mnou, říkala si Bea. Představovala si ten nový život. Doktor jezdí do Rádia, pracuje a večer se vrací, sedí spolu u stolu, večerí, povídají si o tom, co se za celý den stalo, potom Doktor něco píše a ona se stará o nádobí a o domácnost, vždycky to tak dělala, a potom jdou do postele a čtou si, ona Ericu Jongovou a on třeba Singera nebo Toma Wolfa, a potom se spolu milují, píchají, jak říká, a pak se stulí k sobě a spí. Copak je to tak složité být s někým, koho miluje? Konečně s někým, koho si může vážít a kdo si váží jí, je k ní pozorný a něžný a má ji taky rád. Alespoň říká, že ji miluje. Bea o tom někdy pochybuje. Jak dlouho to všechno ještě bude trvat? Proč je u své ženy, když miluje ji? Jak to všechno dopadne? Štěstí je tak jednoduché. Vzpomene si na to, když se poprvé potkali. Všecko si pamatuje. Úplně všechno detaily.

Potkali se kdysi na jaře, na tiskovce, kterou pořádali jeho vydavatelé s Carolyn Cassidy. Setkali se vlastně už dřív. Když jí bylo sedmáct a on vydal první knížku, napsala mu dopis. Viděla ho na několika čteních. Jednou jí dal růži, kterou dostal od pořadatelů. Po tom, co málem umřel, spolu byli dvakrát na kávě. Povídali si. Teď seděla vedle něho a poslouchala vitální stařenku na pódiu. Carolyn byla manželkou Neala Cassidyho, legendárního Deana z Kerouacova *On the road*.

Carolyn Cassidy, paní, která píchala s Deanem a nějaký čas taky s Jackem Kerouacem. Zvláštní... Paní, co šoustala s Kerouacem.

Ještě než beseda začala, představil americký redaktor Matthew Doktora Carolyn a řekl, že je writer, a ona udělala něco jako: Uúú... Měla modré oči a bílé vlasy, černé džínsy a černý svetr a vyzařovalo z ní smíření, nebo poznání, nebo moudrost. Během besedy vyjela asi tři deci vína a vykouřila tři cigarety. Bylo jí pětasedmdesát. A když se jí ptali, jestli se bojí smrti, řekla, že smrt neexistuje, že je jenom něco jako spánek, že jsme jako stromy v zimě. A když se jí ptali, jestli myslí na Deana, teda na Neala a na Jacka, tak se tak trochu smutně usmála a řekla: All the time...

Když tiskovka skončila, pozval Doktor Beu na kávu. Nedávno se vrátila ze služební cesty z Francie, ale ještě se nedokázala úplně vrátit do reality. Měla pocit, že její život je fádni a prázdný, že začíná pozvolna umírat. Pila bílé víno. Bylo už teplo. Lidé za okny kavárny, slunce, čerstvé, světle zelené listy na probouzejících se stromech. Stromy na jaře. Doktor poznamenal, že minule nezačali zrovna nejlíp. Bea se usmála. – Taky mám ten pocit, řekla. Přitahovala ho. Když se setmělo, nasedli do auta a v jedné pusté a tiché ulici s rodinnými domky se pokusili začít znovu.

Bylo jaro a koncová světla kamionů lákala na cestu, kvetla řepka a svítila žlutě v neuvěřitelně jarní zeleni a Doktor se zase bál o svůj život. Kerouac umřel v sedmačtyřiceti a jemu bylo už skoro taky tolik a měl potíže s močením a vylučováním a jeho děda, který byl legionář v Rusku, mu říkal, aby nikdy neodbýval a nezanedbával čurání a kadění, nezadržovat, vždycky pravidelně a v hygieně pokud možno, říkal a potom umřel na rakovinu tlustého střeva, tak měl Doktor obavy. Kdo by neměl?

INŽENÝROVY MOŽNOSTI BANKROTU

Inženýr měl pocit, že na konci století, na konci tisíciletí, se všechno posunulo. Roční období dřív začínala a dřív končila a přechody a rozdíly mezi nimi nebyly tak velké. Zimy byly mírnější a léta míň hřála. Inženýrovi se navíc zdálo, že v rámci jednoho období se ve zrychleném sledu vystřídají všechna ostatní, že každé jaro má svoje léto, podzim, zimu a tak dál. A tak na konci jara, v zimě toho jara, seděl Inženýr ve své kanceláři v Kroměříži a dělal si starosti. Věděl, že žádné zásadní starosti sice mít nemusí, ale rád si představoval, co by se stalo, kdyby náhle o všechno přišel, kdyby zkrachoval. Pravdou bylo, že obchody už zdaleka nešly jak dřív a finanční situace Navistavu byla, mírně a diplomaticky řečeno, nelichotivá. Před časem mu na soukromé schůzce přítel Baron vysvětlil, že neúspěch nemusí vždycky znamenat jen vysoké odstupné a novou příležitost a že se dá zbankrotovat taky tak, že dotyčný přijde o všechny nemovitosti, zlato a bezcenné cenné papíry. – To ale přece není můj případ? ujišťoval se Inženýr.

– Není, ale policie, úřady a mediální masáci jsou stále mazanější.

Foto: Libor Stavjaník

Zvlášt' když zavětří politický skandál nebo když jde o to, jestli získají nebo ztratí vlastní úplatky.

– Takže mi radíš zapomenout na Senátora a vkladu zbankrotovat? zeptal se Inženýr.

– Ty víš, že ti bankrot bezprostředně nehrozí.

– Víím, ale mohlo by to být mnohem lepší, kdybych dostal tu státní zakázku, řekl Inženýr.

– Mohlo by to být jisté řešení, i když na druhé straně...

– Chápu, i když mi to není vůbec jasné, řekl Inženýr.

– Kdyby ti Senátor dal tu státní zakázku, nemusel bys zbankrotovat.

– To přece víím, řekl Inženýr.

– Nevěděl jsem, že to víš.

– Co bych potom věděl, kdybych nevěděl, že toto víím? zeptal se Inženýr.

– To nevím, řekl Baron.

– Co nějaké další řešení? zeptal se Inženýr.

– Existuje možnost, že bys ze zisků z hazardních her, prostituce a prodeje drog financoval stavební činnost.

– V tom všem taky jedu?

– Obávám se, že částečně ano, a jsem rád, že částečně ne, řekl Baron.

– Jak se daří Karle? změnil směr hovoru Inženýr.

– Lépe. Brzy ji už pustí do domácího ošetření, ale umírá mi asi matka.

– To jsem rád. Pozdravuj ji, řekl Inženýr, který druhou část Baronovy odpovědi zřejmě přeslechl. Měl starosti. Všechno se rozplývalo. Konjunktura skončila. Nebylo co tunelovat. Jedině tuneloval vytunelované. Nevytuneluješ. Síť Inženýrových obchodů, výroben, hospod, heren a hotelů neprosperovala. Některé krachovaly. Nikdo skoro nic nestavěl a konkurence byla velká a těžká. Inženýr to věděl. Stál u okna a díval se ven do krásného slunečného dne. Existovaly ještě jiné možnosti, o kterých věděl. Zrušit nebo prodat nevýnosné prodejny a provozovny, propustit zbytečné zaměstnance. Sloučit se s Flandákovou stavební společností. FSP byla druhá největší stavební firma v oblasti. Po pravdě řečeno, Inženýr si už dlouho nebyl jistý, jestli ho FSP neodsunula na druhé místo. Flandák byl synem bývalého komunistického poslance. Byl z dělnicko-rolnické dynastie, která dlouhé roky vládla okresu. V kolektivu Rotary klubu byl oblíben. Byl velmi zábavný a společenský. Svoje duchaplné vtípky čerpal většinou ze zábavných, soutěžních a publicistických pořadů televize Nova.

Hypoteticky existovala taky možnost, že by si Inženýr vzal další úvěr, ale v podstatě nebylo kde. Generální ředitel 1. Valašsko-hanácké banky, který mu do začátků půjčil čtyřicet milionů, seděl ve vyšetřovací vazbě. Byl důvodně podezřelý z šedesáti šesti bankovních podvodů a řízení motorového vozidla v opilosti. Prezident Moravsko-moravské investiční záložny ho neměl z čeho založit. Další ředitelé bank, které znal, byli propuštěni pro neschopnost s několikamilionovým odstupným. Ti méně šťastní, schopní, byli povýšeni do míst blízkých ministerstvům a vládě, nebo do správních rad největších bankovních domů. Ti ovšem nepřicházeli v úvahu. Byli většinou natolik soudní, že by Inženýrovi nepůjčili ani korunu.

Potom tu byl projekt extravagantního architekta Cvoka na satelitní městečko v mokřinách poblíž Kroměříže. Nebylo to vymyšleno úplně špatně. Rodinné domky byly útulné a přitom poměrně laciné, ale prakticky neexistoval investor, který by do projektu šel. Rovněž zájemců o bydlení v mokřinách Moravy zamořených komáry nebylo mnoho. Architekt Cvek věděl o třech. První byl jeho imbecilní švagr. Druhá jeho stará teta, která žila v Americe a chystala se umřít doma. Pochopitelně neměla ani

tušení o hejnech komárů a zřejmě nehodlala umřít na malárii. Třetí byl sám architekt.

Další možnost byla odjet na Bali, do Indie, do Japonska nebo do Las Vegas a nechat pracovat čas. Potřeboval si všechno v klidu promyslet. Inženýr ale něco udělat musel. Pro začátek zavolal Senátorovi. Jeho sekretářka mu řekla, že má velmi důležité jednání. Inženýr zkusil Senátorův mobil. Dovolal se do schránky a nechal tam vzkaz. Mile ho překvapilo, když se Senátor asi za čtyři hodiny ozval. – Byli jsme na bowlingu, potom v solárku, pak jsme posnídali, chvilku si zaplavali, švihli si squash, mašáž, pak jsme posnídali...

– Vy jste snídali dvakrát? přerušil Senátora Inženýr.

– Proč myslíš, že jsme snídali dvakrát? Měli bysme?

– Nevím, řekl Inženýr.

– Teď jedeme zkusit koně, řekl Senátor.

– Sázet? zeptal se Inženýr.

– Ale ne, sázky máme pod kontrolou. Jedeme jezdit, jedeme na těch koních jezdit, zasmál se Senátor.

– Kdo je to vy? zeptal se Inženýr.

– Vy jste vy. Jedině že byste nebyli, řekl Senátor.

– Kdo jsme teda my? zeptal se Inženýr.

– My?

– Ano, vy, řekl Inženýr.

– Už jsem ti přece říkal, kdo jste vy.

– Chápu. Nemůžeš o tom mluvit, řekl Inženýr.

– Ale můžu. Můžu mluvit o čemkoliv, co se netýká přísně tajných materiálů, konopí, prezidenta, úplatků, sponzorů naší strany, NATO, madam All Rightové, zasraných cikánů, zavšivených běženců, koaličních spojenců, opozičních spojenců a premiérových snídaně.

– Chceš tím naznačit, že ty a premiér jste vy? zeptal se Inženýr.

– Teď ti moc nerozumím, přiznal Senátor.

– Nechme toho. Jak to vypadá s tou naší věcí? zeptal se Inženýr.

– Naprosto skvěle. Všecko probíhá podle plánu. Pracujeme na tom, řekl Senátor.

– Takže kdy to bude jasné?

– Brzy. Určitě velice brzy, ledaže by se to o něco zpozdlilo. Nicméně, připomeň mi, prosím tě, o co jde?

– Přece o tu zakázku na ele...

– Hlavně nic konkrétního, kurva, žádná jména, žádné funkce, zamlž to. Říkejme tomu třeba... naše věc, řekl Senátor.

– Souhlasím. Jak to teda vypadá s tou naší věcí?

– Naše věc ještě není na pořadu dne, řekl Senátor.

– A kdy bude na pořadu dne?

– Není na pořadu dne, abych ti sdělil, kdy naše věc bude na pořadu dne. Musím už končit. Jsme na místě a budeme vystupovat, rozloučil se Senátor.

Inženýr oznámil Šampionovi, že odjíždí, aby ho nesháněl, nehledal, že chce být sám. Šampiona to nepřekvapilo. Šéf občas takové stavy míval. Inženýr nasedl a vyjel. Nevěděl přesně kam jede. Chtěl někam k lesu, do ticha, ale na každé lesní cestě stály nějaké mechanismy a u nich nebo na nich snídali, svačili nebo obědvali dělníci. U čtvrté odbočky to vzdal a zaparkoval. Sklopil sedadlo a otevřel okno. Natáhl se a zavřel oči. Vítr k němu přinášel úryvky hovoru svačících pracujících. Bavili se o sázkách a neuvěřitelných výhrách. Přijel nákladák. Řidič vystoupil a zapojil se do debaty. Čas běžel, ale jako by se zastavil nebo vrátil. Inženýra napadlo, co asi dělají jeho dělníci. ■

The Smoking Gun

Kalhoty na míru

Překlad: Tamara Váňová

Kresba: Pavel Reisenauer

Hudebníci podle našeho názoru příliš zkrotlí. Svědčí o tom například skutečnost, že Metallica a Dr. Dre se u soudu objevují jako žalobci, a nikoli obžalovaní. Kde jsou ty heroické časy, kdy se hvězda zvíci Jima Morrisona musela u soudu zodpovídat za údajné obnažování během koncertu Doors na Floridě!

Přinášíme pár ukázek z Morrisonova zábavného výslechu při přelíčení u okresního soudu v Dade County v roce 1970. Určitě vás potěší diskuse o Jimově přiléhavých kalhotách, spodním prádle či jeho obdivu k prstokladu Robbyho Kriegera.

Otázka: Mám za to, že jste už popisoval své kožené kalhoty s přezkami, které jste měl na sobě, když jste byl na jevišti. Můžete mi říci, pane, zda tyto kalhoty mají kapsy?

Odpověď: Nemají.

Otázka: Vsunul jste onoho konkrétního večera svou ruku do kalhot, zatímco jste byl na jevišti?

Odpověď: Ano.

Otázka: Mohl byste nám blíže popsat okolnosti?

Odpověď: Vzhledem k tomu, že ty kalhoty nemají kapsy, někdy si do nich ve výšce boků vsunu ruku tak, že prsty jsou uvnitř a palce vyčnívají, jako bych tam měl kapsy.

Otázka: Když jste si zastrčil palce do kalhot, měl jste je tam nejhrouběji, jak to šlo?

Odpověď: Ne. Říkám vám, že do kalhot jsem vsunul čtyři prsty a ruku jsem měl zaháknutou za palce.

Otázka: Takže jste do kalhot nestrčil celou dlaň až po zápěstí. To chcete říct.

Odpověď: Ano. Nikdy.

Otázka: Tyto kalhoty byly speciálně zhotoveny pro vaše vystoupení. Je to tak?

Odpověď: Ne, měl jsem je jen tak na nošení. Při vystoupení nenosím nic extra, co bych si nevzal i na ulici.

Otázka: Jinými slovy, vaše kalhoty byly speciálně ušité tak, aby co nejdříve odhalovaly oblast vašich pohlavních orgánů. Je to tak?

Odpověď: Hmm.

Otázka: Tak ano, nebo ne?

Odpověď: Ne.

Otázka: Tak proč jste si je nechal šít na míru tak, aby vám těsně obepínaly spodní část vašeho těla?

Odpověď: Vypadá to tak líp a mnohem příjemněji se v nich cítím.

Otázka: Došlo někdy během vystoupení k tomu, že byste na pět nebo osm vteřin nebo na jakkoli dlouhou dobu obnažil nějaký ze svých pohlavních orgánů?

Odpověď: Ne, pane.

Otázka: Došlo v průběhu koncertu k tomu, že byste si rozepnul, nebo – lépe řečeno – povolil ony dvě přezky, které vám přidržovaly kalhoty?

Odpověď: Ne.

Otázka: Mimochodem, nastala někdy během toho večera situace, že jste si svlékl košili?

Odpověď: Ano.

Otázka: Mohl byste popsat, za jakých okolností k tomu došlo?

Odpověď: Nevím. Není to tak úplně běžná věc, ale nic mimořádného to také nebylo.

(Námitka, zamítnuta.)

Odpověď: Chci říci, že to není něco, co dělám pokaždé, ale už jsem to v minulosti udělal. Vzhledem k tomu, že tam bylo příliš horko, sundal jsem si košili.

Otázka: Když jste si sundal košili, mohly vám spodky... měl jste na sobě spodky, že ano?

Odpověď: Přesně tak.

Otázka: Mohly vám tyto spodky přečnivat přes okraj opasku?

(Námitka, připuštěna.)

Otázka: Mohl byste prosím tyto spodky popsat?

Odpověď: Jistě. Šlo o trenýrky a bylo to tak trochu nezvyklé, protože normálně spodní prádlo nenosím. Je to asi tak čtyři nebo pět let, co mám ve zvyku chodit bez spodního prádla, ale toho večera jsem je z nějakého důvodu měl na sobě. Byly mi velké a tak přečnivaly nad okraj kalhot.

Otázka: Udělal jste s nimi něco kvůli tomu, že vám byly příliš velké?

Odpověď: Ano. Vzhledem k tomu, že byly vyš než okraj kalhot, sroloval jsem si je přes opasek.

Otázka: Víte, kolik lidí vás toho večera vyfotografovalo, kromě těch, jejichž fotografie jste viděl zde u soudu?

Odpověď: Nemám tušení. Všude blikala spousta blesků a hned pod jevištěm byly davы lidí s fotoaparátem. Bylo jich tam poměrně hodně.

Otázka: Teď vám ukážu žalobou předložený důkazní materiál číslo 6, kde jste, jak mám za to, bez košile. Je to tak?

Odpověď: Je.

Otázka: Zdá se na něm, že vám přes opasek kalhot vyčnívá i něco jiného. Jsou to vaše spodky?

Otázka: Vyskytovala se tam někde láhev nebo flaška, něco, co bylo zde u soudu popsáno jednou jako flaška a jindy jako zelená láhev s jakousi tekutinou, kterou jste nalil na hlavu někomu, kdo se tam nacházel společně s vámi?

Odpověď: Ano, pane. Během vystoupení, mám pocit, že někdy tak uprostřed, ale nevzpomínám si přesně kdy, někdo z publika podal nahoru láhev šampaňského nebo ji poslal zezadu na jeviště a já jsem se z ní nenapil, protože šampaňské je příliš... nevím, jak bych to řekl. Když ho piji, krkám. Tak jsem ho trochu vylil na jakéhosi člověka a zdálo se, že z toho měl prču.

Otázka: Mimochodem, viděl jste ještě někdy toho muže?

Odpověď: Ano. Byl to asi osmnáctiletý mladík. Viděl jsem ho v soudní síni v počáteční fázi líčení.

Otázka: Jaká byla jeho reakce? Byl spokojený, nebo ne?

(Námitka, připuštěna.)

Otázka: V době, kdy jste mu nalil šampaňské na hlavu, učinil jste tak z legrace, nebo proto, že jste k němu cítil jakoukoli zášť?

Odpověď: Ne, byl to fór.

Otázka: Když jste pozoroval tohoto muže a publikum, nakolik se vám zdálo, že se tím baví?

(Námitka, připuštěna.)

Otázka: Popíráte, že byste se byl na jevišti z té láhve šampaňského napil?

Odpověď: Ano, popírám.

Otázka: Pil jste nějaké alkoholické nápoje před koncertem?

Odpověď: Vzhledem k tomu, že jsem tam dorazil jen pár minut před tím, než koncert začal, myslím, že jsem si dal jedno pivo k sendviči. Ale možná jsem si pak dal ještě jedno.

Otázka: Slyšel jste výpověď Johna Densmora, podle níž jste neměl ani jedno pivo?

Odpověď: Svědeckou výpověď v tomto smyslu jsem slyšel.

Otázka: On také žádné neměl, nebo snad ano?

Odpověď: Nevzpomínám si.

Otázka: A Ray Manzarek neměl víc než jedno či dvě, je to tak?

Odpověď: No, víte, já jim většinou piva nepočítám.

Otázka: Měl jste toho večera nějaký tělesný nebo duševní problém?

Odpověď: Ne.

Otázka: Slyšel jste, že svědci vypovídali, že jste na pódiu narážel do předmětů?

(Námitka, připuštěna.)

Otázka: Není pravda, že jste narážel do nástrojů, když jste krácel směrem nahoru na pódium? Není to pravda?

Odpověď: Na žádný nástroj nehraju. Dokonce se do jejich blízkosti ani nedostanu.

Otázka: Popíráte, že byste narážel do nástrojů, když jste vystoupil na pódium? Do nástrojů, které už na pódiu byly?

Odpověď: To záleží na tom, čemu říkáte narážení.

Otázka: Odpovězte ano, nebo ne. Tak narážel, nebo nenarážel?

Odpověď: Nejdřív byste to musel vysvětlit.

(Námitka, zamítnuta.)

Otázka: Narážel jste, nebo nenarážel do nástrojů na pódiu?

Odpověď: Na to nemohu odpovědět. Nechápu, jak to myslíte.

Otázka: Potácel jste se po cestě z šatny, nebo nepotácel?

Odpověď: Ne, nepotácel.

Otázka: Takže jste krácel normálně, naprosto rovně.

Odpověď: Přesně tak.

(Námitka, připuštěna.)

Otázka: Připouštíte, že jste řekl posluchačům: „Jste všichni banda zasraných idiotů.“?

Odpověď: Nevzpomínal jsem si, že bych to byl řekl až do té doby, než jsem to slyšel na pásce, ale mám za to, že ta páska je poměrně přesný záznam toho koncertu a slyšel jsem to na ní.

Otázka: Popíráte, že jste řekl: „Cpou vám vaše ksichty do sraček světa.“?

Odpověď: Ne.

Otázka: Popíráte, že jste řekl: „Běžte za svým zkurveným kámošem a milujte ho.“?

Odpověď: Ne, ani tohle nepopírám.

Otázka: Popíráte, že jste řekl: „Chcete vidět mého ptáka?“

Odpověď: Ano, to popírám.

Otázka: Zpíval jste onoho večera falešně, je to tak? Mimo rytmus?

Odpověď: Doufám, že si uvědomujete, že je to jen otázka názoru.

(Námitka, návrh k přerušení zamítnut.)

Otázka: Byl váš zpěv mimo rytmus, nebo ne?

Odpověď: Co je to rytmus?

(Námitka.)

Odpověď: Odpovězte na otázku.

Otázka: Někteří lidé si myslí, že zpívám falešně, ale není tomu tak, a někteří lidé si myslí, že zpívám mimo rytmus. Nemyslím si to. Je to věc...

Otázka: Zpíval jste mimo rytmus, nebo ne?

Odpověď: Podle mého názoru jsem zpíval přesně tak, jak to mělo být.

Otázka: Slyšel jste záznam z pásky.

Odpověď: Ano.

Otázka: Chcete porotě tvrdit, že jste zpíval přesně podle rytmu?

Odpověď: Neexistuje definice rytmu. To je všechno subjektivní záležitost.

Otázka: Takže to bylo přesně tak, jak to mělo být.

Odpověď: Už jsem vám to řekl.

Otázka: Takže lépe zpívat, než jak jsme vás slyšeli na pásce, nedovedete? (Námitka, připuštěna.)

Otázka: V přímé výpovědi jste popsal své kalhoty. Byly šité na míru, je to tak?

Odpověď: Správně.

Otázka: Byly šité tak, aby co nejtěsněji obepínaly spodní část vašeho břicha. Je to tak?

Odpověď: Ne.

Otázka: Zopakujte mi, jak byly vaše kalhoty ušité. Co přesně jste řekl?

Odpověď: Proč si to nepřčtete sám ve výpovědi?

Soudce: Odpovězte na otázku.

Otázka: Vzpomínáte si vůbec na události onoho večera?

Odpověď: Vzpomínám, ale mohl bych vám to trochu vysvětlit, kdybyste chtěl.

(Diskuse.)

Odpověď: Pokud se mě ptáte, jestli si vzpomínám na ten koncert, rád bych uvedl, že jsem absolvoval během 365 dnů dvě stě koncertů. Vzpomínám si na každý z nich, ale tento konkrétní koncert před rokem a půl mi neutkvěl v paměti o nic víc než desítky jiných, v nichž jsem vystupoval.

Otázka: Takže na tento koncert si nijak zvlášť nepamatujete.

Odpověď: Tím si nejsem tak jistý. Vzpomínám si, že jsem někoho vytlačil z jeviště. Snažil se mi vzít mikrofon a říct něco posluchačům, tak jsem ho srazil z pódia.

Otázka: Ve své výpovědi uvádíte, že když jste klečel na kolenou před panem Kriegerem, byl jste u vytržení z jeho prstokladu a musel jste ho zblízka studovat. Je to tak?

Odpověď: Uvedl jsem tam kromě toho spoustu dalších věcí. Ale jádrem bylo toto. Když zpívám, jsem ve středu zájmu reflektorů. Veškerá pozornost je obrácena ke mně. No a když nadešel čas pro jeho sólo, rozhodl jsem se – a dělám to často – přejít ke Kriegerovi, aby se reflektory a pozornost zaměřily i na něho.

Otázka: Řekl jste, nebo jste neřekl, že jste byl u vytržení z jeho prstokladu a musel jste jít na kolena, abyste ho mohl lépe prostudovat?

Odpověď: Ano, to je součástí.

Otázka: Bylo to v písni „Light My Fire“?

Odpověď: Ano.

Otázka: A kolikrát jste před 1. březnem roku 1969 tuto píseň vy a vaše skupina zpívali?

Odpověď: Nevím to úplně přesně, ale odhadem více než tisíckrát.

Otázka: Takže to nebylo poprvé, co jste viděl jeho úžasný prstoklad, je to tak?

Odpověď: Co nebylo poprvé, že jsem dělal?

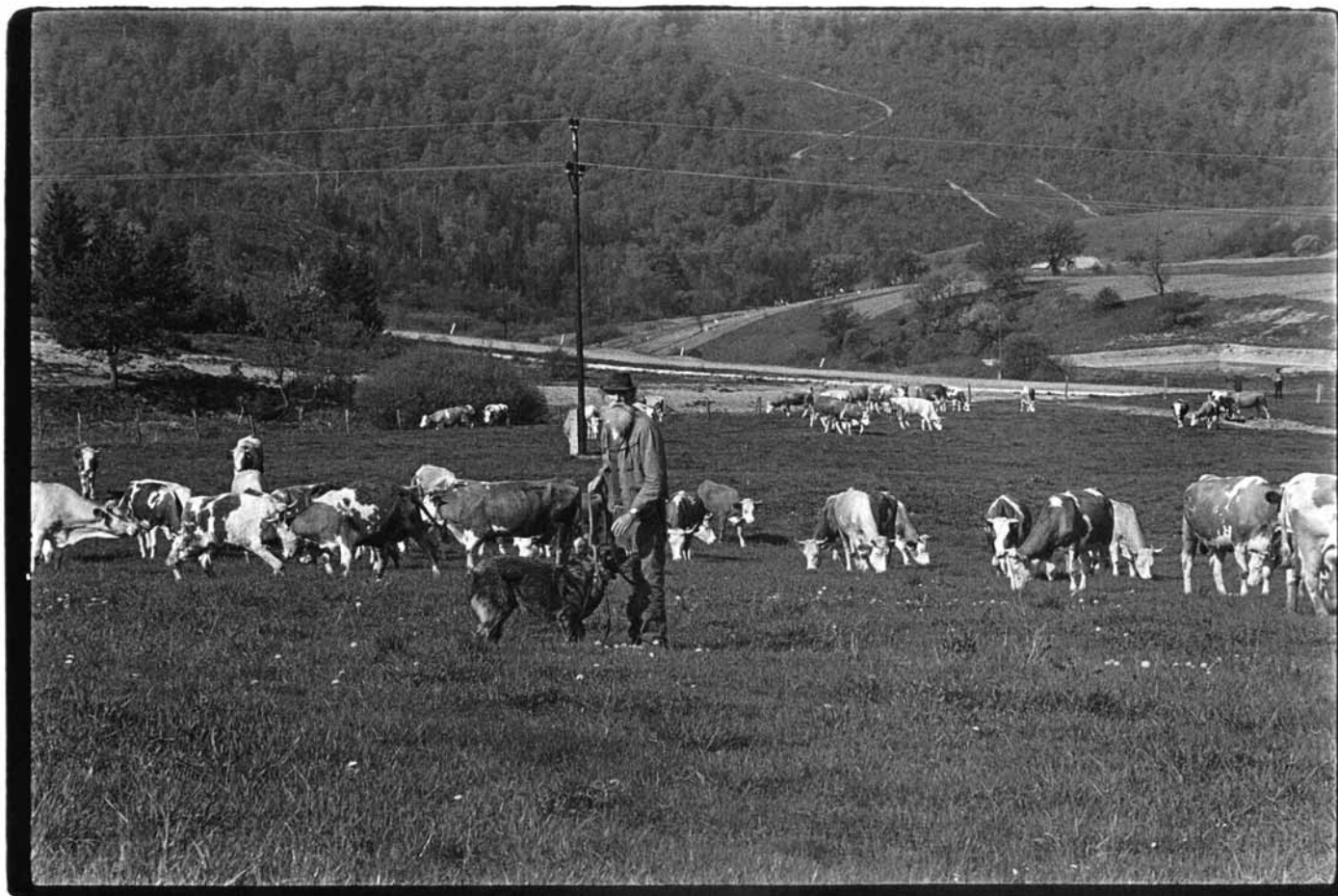
Otázka: Viděl jste Robbyho Kriegera hrát toto sólo tisíckrát, je to tak?

Odpověď: Tak nějak.

Otázka: Ale vy jste musel na kolena, abyste si pořádně prostudoval jeho prstoklad.

Odpověď: Víte, on se v tom neustále zlepšuje. ■

Soukromá kultura

JAN NEJEDLÝ

„Racek racku posral pracku.“ (*Anonymus*)

Noviny, jak známo, každý den vyrábějí „obraz světa“. Už od dětství mě děsily. Jakmile jsem udržel v prstech fix, smlsla mne mánie: Čmáral jsem do úvodníků hieroglyfy, potentátům přiděloval upíří zuby, herečkám kníry a fajfku. Pak přišly na řadu bubliny s nápisem „SEMZMRD“ podstrkované ke rtům elity. Později mi poradili: Dosazuj za podstatná jména v titulcích článků slůvko *prdel* („Únosci propustili zadržovanou čeljabinskou prdel“). Anebo: Představ si fotku koitu a novinové titulky k ní po libosti přiřazuj („Řidič po smyku zahynul v rybníku“). Temný obraz světa těmito trhlinami průsvitněl. Soukromá kultura vystrčila první růžek.

Držte si bobouky...

Velmi se mýlil Karel Čapek v jinak jasnozřivé knize *Marsyas*, když tvrdil, že s rozvojem průmyslu postupně vymře „domácí a anonymně tvořivá kultura lidová“. Měl sice na mysli především vyšívání zástěr či vyřezávání kolébek, nicméně mínil, že člověk v době strojů nebude už luxusně mrhat časem na výrobu čehokoli neúčelného. Jenže právě stroje (plus několik dalších maličkostí) zapříčinily, že tu dnes vedle kultury masové existuje paralelně ještě *soukromá kultura*, již nelze jen tak smést pod ubrus alternativy, kontra-kultury či undergroundu, ani spláchnout s průjmem kutilství a jiné lidové (pi)tvořivosti.

Ještě než se pustíme do naší causerie, upřesněme si pár detailů. Řada kritiků tvrdí, že postmodernismus pomíjí vysoké umění a hlava nehlava estetizuje brak, kuriozity, outsidersy, kraviny a blbinky.² Proč to ale neotočit? Co když se jen rozrůstá citlivost, již nestačí běžné skořápky? Anebo jinak: Třeba už vůbec nejde o vyšití, ale naopak o hledání *normality*.³ Alespoň následující text rozhodně není určen k dráždění přesycených gurmánů.

Netvrším, že soukromá kultura (dále jen *sk*) je lepší nebo horší než pop-kultura. Chci jen připomenout, že idea umění, které jednou budou dělat všichni, je stejně pošetilá jako předudek, že ten, kdo měl od „soušky“ čtyřku ze zpěvu, se nemůže stát frontmanem skupiny Křemílek rváč. Podotýkám: *sk* je tu – v míře značně větší než obvykle. A ptát se, jde-li vůbec o kulturu, není jasně. Prostě stojí za pozornost.

Nuže: Držte si bobouky, pojedeme z kopce...

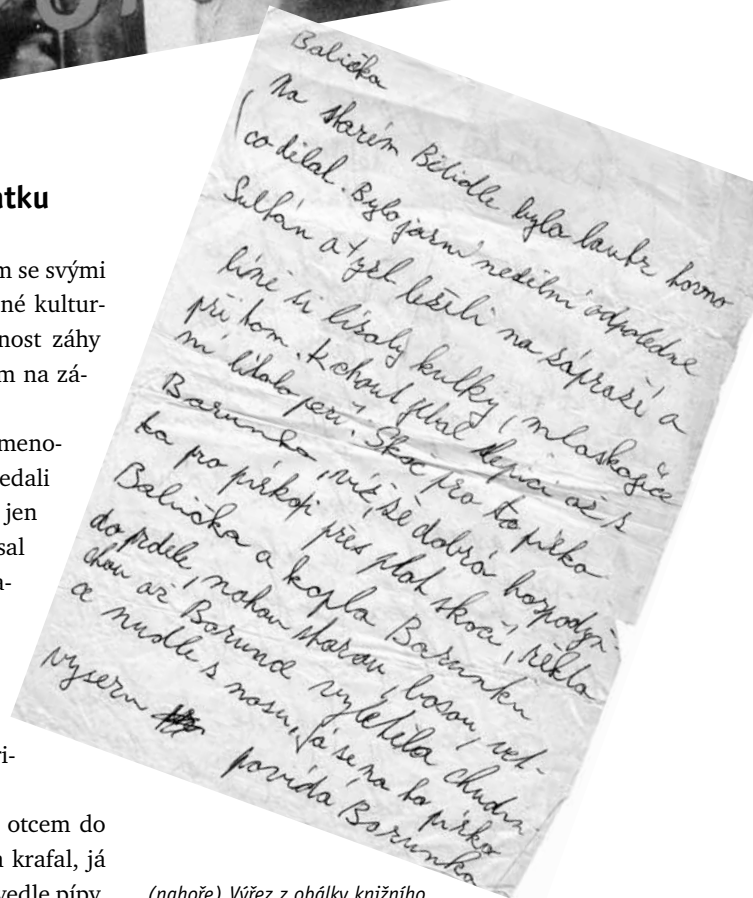
A v tom zmatku přefík matku

(intermezzo I)

Vždy mě nesmírně mrzelo, že mám se svými generačními soupeřníky téměř totožné kulturní zážitky. Asi proto mne prozřetelnost záhy obdařila neviditelným čidlem citlivým na záchvěvy *sk*.

Moje nejmilejší dětská knížka se jmenovala *U veveřáků*. Marně byste ji hledali v databázích knihoven – byla totiž jen jedna a ztratila se při stěhování. Napsal ji a na kartonový papír z balíků nakreslil kamarád mého dědy, když seděl v 50. letech ve vězení (za šmelinu). Možná tehdy existovaly i jiné, stejně dobré dětské knížky, jenže tahle byla moje, jediná, a z kriminálu.

Rád jsem též v dětství chodil s otcem do hospody na stojáka. On si dal pivo a krafal, já nanuka Jumbo a zíral – na nástěnku vedle pípy, jež byla poseta drobnými lístečky s průpovídkami. Třeba: Mladý Ital v létě nepracuje a v zimě tančí. Nebo: Lehni si, myslím, že tě miluji. Pří-

(nahore) Výřez z obálky knižního remixu *Odvážná školáčka II*.

(dole) Unikátní autograf osmiletého čitele „soukromé“ literatury.

(nahore) Momentka ze zahradní výstavy v Klánovicích r. 1990 dokazuje, že kulturu lze dělat i na převráceném trakaři.

(dole) Perzekuce neustává (cedule odcizena na poli v obci Šestajovice).

padně: Mlíko – na rakev víko. To nebyly výstřižky z *Dikobrazu*, ale pokoutně vytištěná ochutnávka autentického pivního humoru. To byla *soukromá kultura* hospody.

„Něco bych pro tebe měl...“, šeptl mi ve třetí třídě do ucha spolužák Vohnout a zašustil strojopisem *Odpoledne na Starém bělidle*. Ač dysgrafik, během příští hodiny jsem text pod lavicí opsal. I předloha se mi vcelku líbila, ale toto se rovnalo náloži ekrazitu. Třeba scéna, jak Vilímek rozbije na zámku sošku Amorka; když mu babička přilepuje zpět ulomený pyjík, vstoupí kněžna se slovy: „Ten kousíček patří směrem dolů,“ načež babička: „Mně budete vykládat. Já jich něco viděla a vždycky byly směrem nahoru“ – a kněžna jen hlesne: „Štastná to žena.“ Vždy jsem měl slabost pro literaturu s velkým L.

Domanyko dělanyko

Pořád vám ještě není jasné, co se skrývá pod označením *sk*? Ledacos: od zpívání v koupelně po spojiče počítačových obrazovek, jejichž virtuální plochu si můžete sami ozvláštnit. Pro *sk* je totiž typická různorodost forem a médií – využívá ty, které jí přijdou pod ruku: zdi⁴, trička, tašky, pivní tácky, dorty, auta, maturitní šerpy, telefonní záznamníky, nástěnky (internet je pak jakousi globální nástěnkou). Mohli bychom *sk* rozdělit do kategorií: rodinná, hospodská, kancelářská, trampská... – nic kloudného by to však nepřineslo. *Sk* spíš všelijak klíčí a bují⁵, než aby se skládala do regálů.

Trabant pomalovaný kopretinami a kostlivci je *sk*, cyklostylované silvestrovské péefko (*Já ti přeju jenom tolik, aby ti stál jako kolík*) je *sk*, punkový časopis *Decibely krásky*⁶ (vycházející

dík xeroxu a sešivače v nákladu osmi kusů) je *sk* stejně jako strojopisné sborníčky travkařských hlášek z *THC Review*⁷, kniha Armina Freye *Psychické exkrementy schizoidního grafo-mana*⁸ (vydaná vlastním nákladem) je *sk*, komiks *Čtyřlístek* se skatologickými retusemi je *sk*, žertovný kroniko-cancák vodácké výpravy po Berounce je (žel) také *sk*.

Haiku (*Teta / Vlasta / ráda chlastá*) složené při rodinné snídani z magnetických písmen na dveřích lednice je *sk*, divadelní hra *Zdravý kojeneček, náš spojenec* nacvičená v obýváku otcem a dcerou pro maminku navrátivší se z porodnice je *sk*, dětský song *My jsme žáci 3. B (učíme se karate / judo, box, plavání / máme pětku z chování...)* patří do *sk* – ostatně jako všechn inspirovaný teenagerský slang.

Stejně tak bereme do *sk* i bajku *Jak se Karel Zich s Gubarevem prokousali do suříkové nory* proslovenou po pěti griotkách na abiturient-ském mejdanu, nápis *V národě je síla, v prdeli je díra* vyrytý na WC v adršpašském kempu, internetovou stránku Bratrstva bažantího spáru, „nedělního“ komika imitujícího na zastávce autobusu ministra Zdeňka Nejedlého, amatérskou audionahrávka *Bitva o Kundočínu*, dokonce i názvy klubů hanspaulské fotbalové ligy (*Juventus Pivus, Letňany Brutal, Real Prd, FC Čučáček Kikina bar...*) Snad i kresby na okraji novin, které bezděky črtáte při telefonování, mohou být *sk*.

Nevím, je-li performance neznámého rošťáka, který připevnil na vchod Úřadu práce unifikovanou ceduli *Nezaměstnaným vstup zakázán*, ještě *sk*. Přál bych si to. Vždyť tam chtě nechtě musíme zahrnout i prvního trpaslíka, jenž vystrčil svou sádrovou čapku na předpotopní zahradní skalce.

A ještě něco – pochopitelně, že 99,9 % vytvořů *sk* neznám.

Krvavé nůžky pirátů

Vymezit hranice *sk* není nijak snadné a bez výhrad snad ani možné. Vždy se bude křížovat s něčím dalším. Ještě nedávno se prolínala s kulturou zakázanou (jež byla do soukromí zatlačena vnějšími okolnostmi), někdy ji lze těžko oddělit od tzv. art brut čili nečesaného umění samouků, které kvete zvláště na pustých ostrovech typu blázince, věznic, kasáren, horských samot, jedových chýší narkomanů atp.

Sk též patří i nepatří do moderního folkloru, rozpouštějíc tradiční opositum umělé a lidové kultury. Jistou správnost v principech bychom

našli s vagantskou tradicí, s dada, recesí, punkem, solitéry typu Fielda, Hrona či Váchala... Jen proboha *sk* nezaměňujte s bolševickou „koníčkářskou“ filosofií *urob si sám*; zázrak *sk* tkví v proměně diváka a spotřebitele v tvůrce – ne v trdlo, které podle plánu přirezává dvojokapový sušák na tykve.

„Pánbůh člověka stvořil, aby tvořil,“ praví autor ručně psaných knih Honza Volf (Ten, co neumí hrát golf). Ano, aby tvořil – a ne aby leštil kliky nakladatelství, brousil členky grantových komisí, učil se noty či pravopis, šetřil na aparát nebo chytřej drát. Chci-li psát, požádám vrchního o tužku; chci-li zpívat, stačí mi přece jen vyndat dýmku z úst...

Jaké jsou tedy **příčiny** současného rozplemenění *sk*? [1] reakce na sterilní nabídku komerční kultury (platí i opak: tzv. vysoké umění si občas libuje ve virtuozitě a zaumnosti, jíž smrtelník nedohlédá), [2] reakce na prefabrikovanou kulturu: tutéž knihu, film či píseň konzumuje tisíce dalších lidí – *sk* obnovuje privatissimo mezi uměním a tím, kdo ho vnímá, [3] pokoušení technických vymožeností, jež k tvorbě vybízejí nebo ji alespoň usnadňují (revoluce v polygrafii a audio-video technice), [4] dostatek volného času, [5] postmoderní hravost, [6] jiné důvody (plachost umělce, například).

Jaké jsou charakteristické **vlastnosti** *sk*? Předně: *Sk* si nestěžuje, že není součástí oficiální ani alternativní kultury. Necítí potřebu vystavovat se *na odiv* (a sdílet manýry obou zásobovacích kanálů uměleckého trhu). Produkty *sk* většinou bývají bez skrupulí, bez falše, bez (auto)cenzury, bez suchoprdu a hlavně bez musu – taky bez honorářů. *Sk* není odvislá od prodejnosti, periodicity, reklamy, distribuce, ba ani publika. Jde o kulturu vytvářenou pro *vlastní* potěšení. *Sk* nestojí o kritiku a reflexi, neboť pro ni je nejdůležitější stav mysli při procesu tvorby – a ne výsledek. Těžko kdy také vznikne muzeum *sk*, nelpí totiž na konzervaci. „Každý se chce vystříkat,“ tvrdí básník Jiří Staněk o publikačních touhách literátů. V případě *sk* platí spis: Každý si chce hrát – na svém hřišti.¹⁰

Jaké jsou **metody** *sk*? Na jejím praporu by se mohly skvít obří nůžky (symbol koláže ve vyšším smyslu) s pirátskou páskou přes oko (bojkot copyrightu ve vyšším smyslu). *Sk* se totiž s oblibou prostřihává napříč oficiální produkcí a s korzářskou vervou rabuje její „slovníky“.¹¹ Cesty *sk* pak vyznačuje často trojice patníků – substituce, parodie a imitace (ochcávaná v tomto sestupném pořadí).

Křemílek rváč

(intermezzo II)

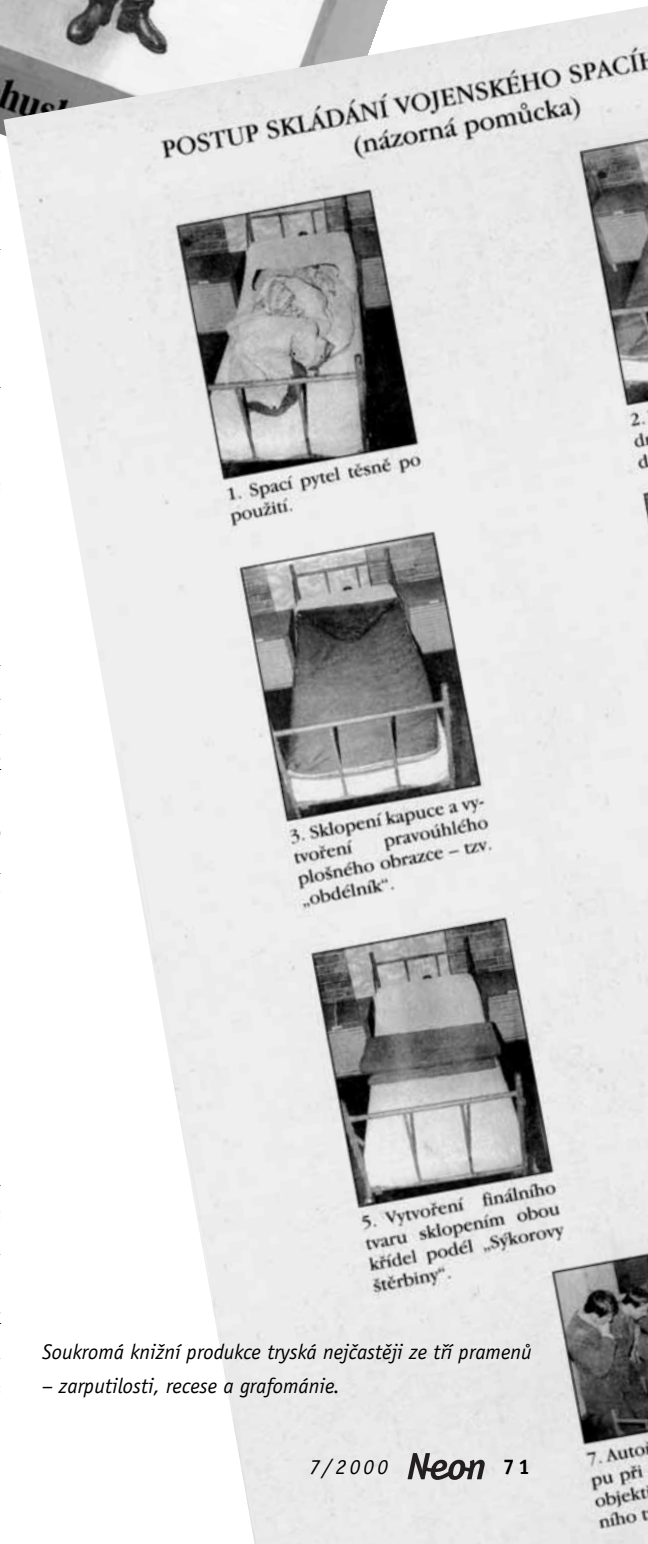
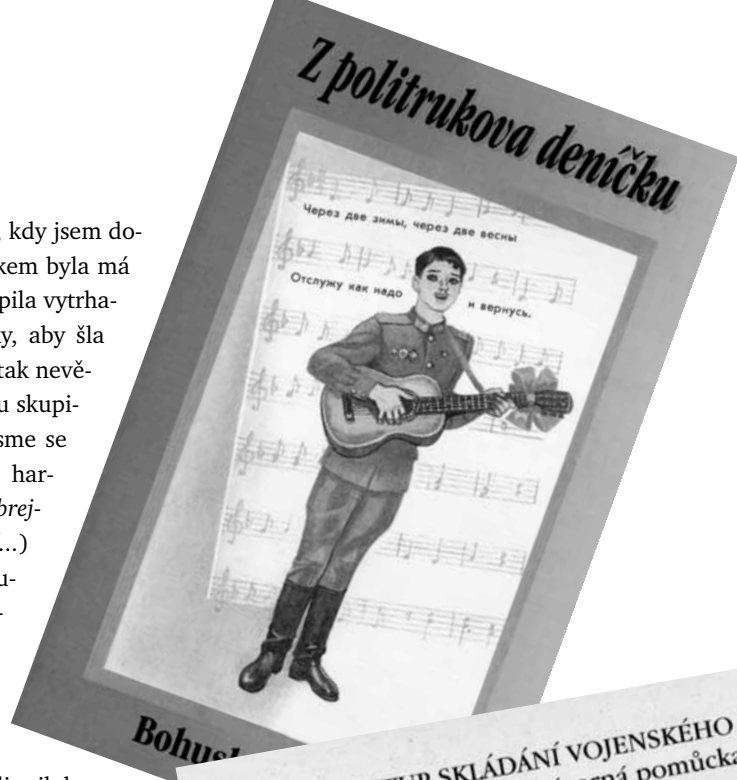
Nikdy nezapomenu na den, kdy jsem dostal magnetofon z MLR. Svědkem byla má sestřenice, jež nelenila a přelepila vytrhané tuflíky Kornovy emgetonky, aby šla přehrát. Konstrukteři z RVHP tak nevědomky porodili psychedelickou skupinu *Křemílek rváč*. Okamžitě jsme se vrhli na první demo: kytara, harmonika, kastroly, zpěv (*Kýbl brejle nenosí / v zubu hoří rákosť...*) – zvukovou kulisu dotvářel hukot luxu a na vyšších obrátcích přehrávaný singl *Malovaný džbánku*. Vlastnoručně jsme vyrobili i obal první (a poslední) kazety, jež dávno vzala za své. Leč z mysli nikdy nevytizela vzpomínka na pocit transu ve studiu.

Na střední škole jsem se shodou náhod ocitl v bytě zesnulého narkomana. Interiér byl pouťavý; skládka, stěny pokreslené havrany, v páskáčích DG 307 a hlavně – na peřiňáku pozoruhodný artefakt z natavených umělohmotných pravítek (na způsob Schwittersovy Merz-stavby). Hned při prvním doteku se propadala podlaží... To bylo něco: všední utilitární nástroj ve službách snu. Tak křehké, nepřenosné, privátní. Babylonská věž z kostřiček dětství.

Do třetice: 1. máj na vysoké škole. Před průvodu dezertuji do zastrčeného výčepu Na Palmovce. Komorní sestava: já, vrchní, penerka Mata Hari a místní metař Honzik, který políben Múzou navléká vypitého panáka na násadu koštěte coby mikrofon a zpívá: „Kdo ví / kolik kurev zařvalo v Německu? / Kdo ví / kolik kurev zůstalo bez cecků?“ Další panáky: „Bufálo Bill / V prdéli byl / Hovno viděl / Ááá / Blecha bleše prdel češe / Racek racku posral pracku / Píča píče pučí klíče / Kůň koni péro honí / Komunista hovno chystá...“ Šláftruňk: „Šou dny, kdy švítá o něco dšíf...“ Děkuji, živote, za tyto chvíle.

Pišu verše, abych přibral na váze¹²

Nechci zde skládat manifest *sk*. I tento druh zabíjení času má své progresivní a úpadkové tendence. Tam, kde princip slasti vítězí nad principem reality (a u *sk* to sedí jako rána do brňavky), nutno hloubit koryta pro odtok splašků. Democratizace kultury si vybírá svou daň: Naučíte-li psát každého, v knihkupectví se

Soukromá knižní produkce tryská nejčastěji ze tří pramenů – zarputilosti, recese a grafománie.

Pitníček

řístupno /
13,- Kč
15,- Kč
19,- Kč

NEALKOFILMY / mládež přístupno 0,21
KOKA - KOLJA
SPRATEK
FANTOMAS
ANTONIK
DŽUS - Ranč - Hruška - Černý rybíz
Jabiko - Rajče - Ananás

DOBROTY
BRAMBUŘECKÝ
ČESNÝ NORM
RA-SINY
YHRADKY
ROVKY
KY

Kč
Kč
Kč

/ Mas

KINO
Aero

12,- Kč
12,- Kč
12,- Kč
12,- Kč

(nahore) Nápojový lístek pražského kina Aero.
(uprostřed) Pozvánka na privátní poslechetotéku.
(dole) Clinamen – hlásná trouba českých patafyziků
(vychází dodnes).

pak nedivte¹³, dáte-li čuchnout lidem ke svobodě, musíte očekávat i svobodu k blbosti a úchylnosti.¹⁴

Je tedy sk azylem raplů a šuspajtlů? Ano, i tento rozměr tu existuje, i když se jím ani zdaleka nevyčerpává. Pro názornost několik příkladů: Ze zdrojů „ujeté“ sk často čerpá americké extremistické vydavatelství Amok Books (videokazety pitev, relikvie masových vrahů, příručky pro ostřelovače – určitě by nepohrdli

naklonované Murphyho zákony a jiné krávoviny). Zvláště na internetu pak bují pubertálně-študácká bžunda, jež trvá snad jen do slehnutí uhrů.

Ještě tristnější je komercializace (rozuměj: zneužití) sk. Pravým lakmusem těchto trendů se stal dynamický porno-průmysl, jenž si už od počátku 90. let amatéry svého oboru přímo hýčká. U nás se v pokleslé podobě boom sk tlačí do televizních estrád: zpěváci z ulice, soutěže domácích videí, „lidové“ talk-show, aplikace pirátských metod – druhý dabing, brutální střih, video-koláž aj.

Jenže co bylo původně svěží, neustálým omíláním se zvrhává v zoufalou nudu. Dříve amatérsky vyráběné parodie firemních log (Adidas/Adihash, Coca-cola/Cocaine) nosí dnes zlatá mládež jako uniformu. Průzračné lidové průpovědky zas ztrácejí švunk na šeredných plackách, vyštosovaných po stovkách v obchodech s „ptákovinami“.

Jen si tak cvrknout do Trioly

Sk očividně inklinuje k humoru. Vidím v tom hlubší pochopení života „obyčejnými“ lidmi (nejde pouze o zábavu, ale o poznání, že bavit se je to nejvyšší na tomto světě). Zatímco humor masový je u nás scvrknut na pár instantních televizních bavičů¹⁶, sestupuje sk k pramenům smíchu – často za cenu nepřevoditelnosti do obecného kódu a nepublikovatelnosti, neboť původní naturel komiky je *privátní*.

Coby kabinetní ukázkou sk humoru vybírám přehlídku domácích grotesek *Zpocenej Chaplin*, jež nedávno proběhla v soukromém bytě v Čelákovcích u Prahy. Nebyl ani tak důležitý podtitul festivalku (*Kuř, kuř, dostanu tě k filmu*) jako jeho brilantní znělka: do pozvolného klouzání video-kamery po hrobech vypíglovaného hřbitova zněl postupně zesilovaný smích Vlasty Buriana. Chechtací pytlík alchymicky transmutoval v lebku a naopak. Boží žert. Mrazení. Vzkříšení. Apríl.

Program zahajoval blok koláží *Šlaušek slzám nevěří* – animovaný Křemílek s Vochomůrkou sestříhaný tak, že budil dojem lascivního filmu; sekvence z Terminátora předabovaná hlasem imitujícím Felixe Holzmana (*Dobry den, pane Šlaušek...*); Högrův monolog z Rumcajse zas sekundoval finálním scénám košilatého gay-snímku *Mluvící anál*; nakonec pozpátku pouštěný *Vetřelec 3* doprovázený četbou z Horníčka. Následoval *Reparát z gynekologie*, parodická verze televizního Videostopu, kdy

ani videofilmem *Bouncing Balls* [Skákající kulky], v němž jeho tvůrce, Bruce Nauman, hodinu buší svými varlaty o zem). Ze stejného vývaru pochází i domácí časopisy typu *Deník tlustého čuněte* či *Vraždit může být prima*.¹⁵ U nás se můžeme pochlubit řadou rasistických samizdatů, občas i akademických úletů (á la tisk *Zabít fotra, vopíchat matku*) či sexuálně aberovanou privátní kinematografií, proti níž je proslulá *Sbírka hnusu* punkového zpěváka Kratose (obsahující nehty, vajgly, shnilé brouky či ubrus se šavlí) prázdninovou kolekcí lastur z Balatonu.

Další formu úpadku reprezentuje tupá imitace oficiální produkce. Samizdatové kulturní časopisy otrocky simulující podobu státem dotovaných periodik, diletantů opičící se po hvězdách pop music atd. V suterénu sk se též dobře daří trapnosti. Tento defekt je patrný například v tzv. kancelářském humoru (různé ukoptěné *Ceníky odpovědí*, *Schémata řešení problému*,

soutěžící s moderátorem Orosákem hádali z ukázek názvy erotických filmů. Závěrečná část přehlídky patřila volné tvorbě: moderní grotesky, film o hardcorové skupině V. T. Marvin (*It's Only Dixieland*) i netradiční promítání na tělo a na vodu...

Vše, co se lidem do omrzení omílá a vnucuje, skončí utlučeno v parodickém hmoždíři: reklamy, volební hesla, pop-hity, povinná školní četba, otčenáše. Tentýž mechanismus stál i u zrodu různých remixovaných knížek (*Odvážná školáčka II*, *Rychlé pípy*, *To nejlepší ze Strážné věže*, *Píše Heidegger – kreslí Sekora*, *Evangelium podle Barbie*,...). Kuriozitou zůstává výtisk *Lidových novin*, který pro přátele zhotovil tamější zaměstnanec. Do originální grafické úpravy zalomil zprávy absurdní, obscenní, svahilské i mile melancholické – „otvírák“ na titulní straně pojednával o dubovém listu, slétnuvším ve Stromovce pod lavičku.

Specifickou odrůdu *sk* humoru představují také kultury osobnosti. V ozvucích falešných nábožensko-bolševických proroků stává se kultománie směsí mystifikace, komunikační platformy, katarze a zábavy. Studenti začnou uctívat nenáviděného profesora, akademici uklízečku, dementního grafomana nebo majora Zemana, rockeři gumového televizního hlasatele Frýbu – a projdou si tak očištným procesem, aniž by se pak v budoucnu mohli identifikovat s něčím (o)bludně míněným.

Vypučelas nad bahno...

Hladinu naší přítomnosti začíná čerit zajímavý úkaz: Čím je kultura masovější a globálnější, tím více tíhne k privátnosti a regionálnosti – váhy se vyrovnávají.¹⁷ *Sk* navíc potvrzuje, že vše kvalitní se automaticky nehrne do oficiality, že popularita a masové rozšíření nejsou hodnotou pro každého. Někteří totiž ještě nezapomněli, že smysl onoho šolichání kolem Múz tkví především v jakési regeneraci vztahu mezi člověkem a světem¹⁸, či dokonce v hledání „transcendentálního zdraví“¹⁹. To je ten pravý pšoures.²⁰

Poznámky:

- 1 Karel Čapek: *Marsyas*, Praha 1971, s. 173
- 2 Viz Ivan Vágner: *Svět postmoderních her*, Jinočany 1995, s. 18
- 3 Nebo je to blbost? Anebo jde dokonce o víc než jen normalitu (?): „Naše kultura od nás očekává

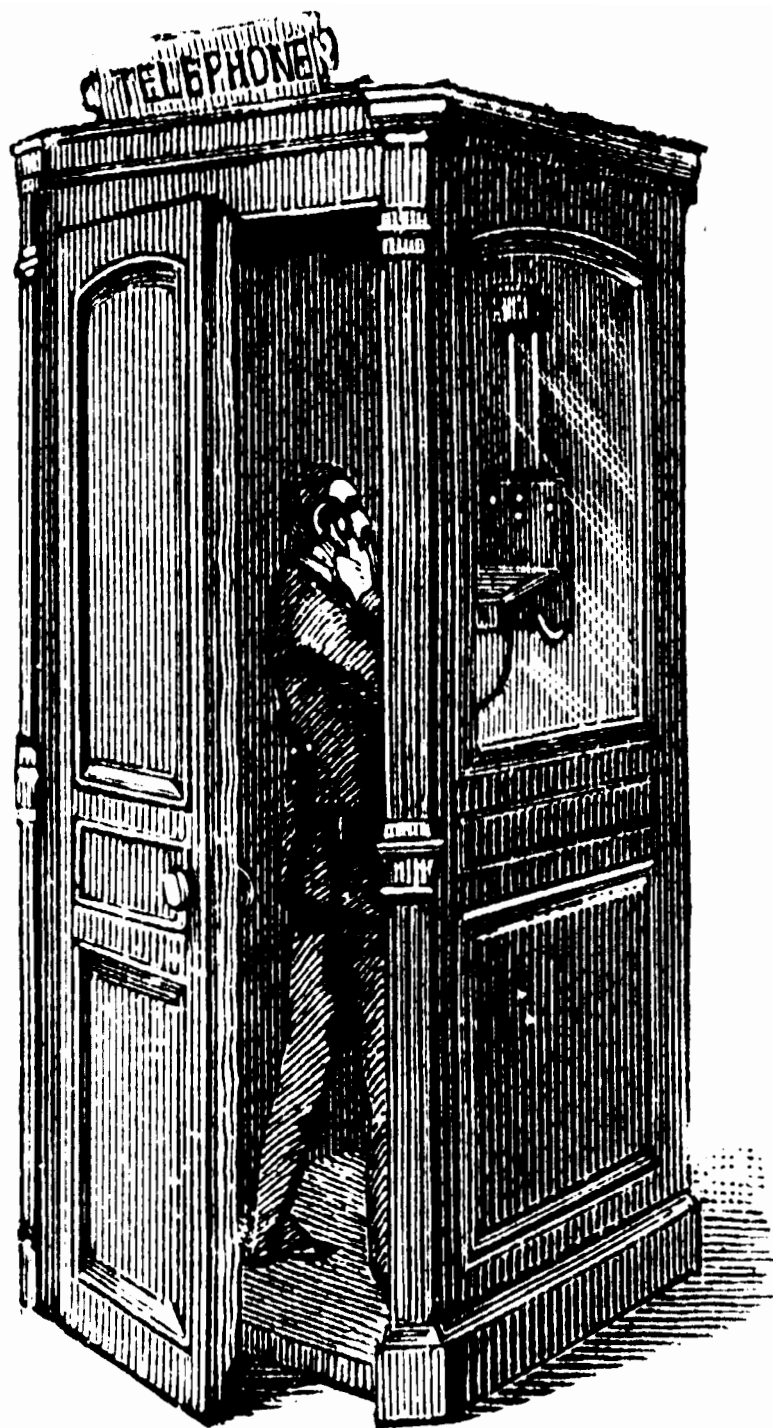
mánii a posedlost – nadprodukcí, maximální konzum a znečišťování – v tom všem se však ztrácí cosi důležitého: poznání, že život lze proměnit prožitkem posvátnosti.“ Suzi Gabliková: *Selhalo moderna?*, Olomouc 1995, s. 142

- 4 Viz J. N.: *Texty města (Nové knihy 27/1998)*
- 5 Jean Dubuffet: *Dusivá kultura*, Praha 1998, s. 9
- 6 Viz interview *Zatkli hanebníčka!* (*Nové knihy 19/1999*)
- 7 Viz interview s V. Shockem a H. Hnojem (*Nové knihy 17/1998*)
- 8 Viz interview *Zpověď schizoidního grafomana* (*Nové knihy 1/1999*)
- 9 V hlubinách *sk* se mísí moderní netrpělivost s bezděčnou ekologičností dvojího druhu – *sk* má jednak nenáročnou vstupní a často též „recykluje“ odpad kultury oficiální.
- 10 Vzpomínám, jak extatické pocity mi líčil básník Jiří Dynka, když začal publikovat na internetu. To osvobození, že své texty nemusí poníženo předkládat redaktorům k posouzení a pak čekat roky na vydání knihy, že může zvolit grafiku dle libosti, texty kdykoli přeonačovat atd.
- 11 Přiznejme si to: Část *sk* žije v závislosti na oficiální produkci, ale ne jako klišé – spíše jako pardál, jenž rve maso z mršiny.
- 12 Titulek jsme si vypůjčili z názvu básně Karla Šebka – s níže popisovanými hanebnostmi však nemá nic společného.
- 13 Vladimír Borecký: *Imaginace a kultura*, Praha 1996, s. 85
- 14 Ale kde končí (v umění) poezie a začíná úchylárna? Viz *básnická obraznost markýze de Sade ze 120 dnů Sodomy*: „Muž... živé dívce otevřel hrud a vyřízl jí srdce. To rozřízl a ukojil se do něj. Potom jej i se semenem vložil zpět a ránu na mrtvole zažil.“ (s. 280)
- 15 Viz Steven Daly, Nathaniel Wice: *Encyklopedie alternativní kultury*, Brno 1999
- 16 „Zábava vážně, blázně“ (in: Honza Volf: *Prožil jsem si silvestrovskou veselici se smradlavým hovnem za čepicí*, Praha 1995, s. 37)
- 17 *Sk* mimoto připravila půdu pro svéráznou, vysoce individualizovanou kulturu internetu (viz pozn. č. 15).
- 18 Viz Vratislav Effenberger: *Realita a poesie*, Praha 1969, s.312
- 19 Viz Novalis: *Zázračná hra světa*, Praha 1991, s. 253
- 20 zisk (zast. židov. slang)

(nahore) Kultománie přináší své plody – sborník přednášek milovníků populárního kriminalisty.
(dole) Napněte na plot prostředadlo, položte vedle něj křídý a jděte na pivo. Po návratu vás čeká překvapení.
Nebo jiná verze téhož: Obraz z pouliční akce Můžeš kreslit, můžeš psát – jenom prosím nepochcat.

Jazyk zákonom neochrániš

Koncom júna, práve sa končil prvý tohtoročný nával leta, zorganizovalo združenie slovenských vydavateľov INDEX spolu s Nadáciou Milana Šimečku a budapešťským Center for Publishing Development prvý zo seminárov na tému marketing pre vydavateľov. Nevedno, či bola pre zástupcov malých slovenských vydavateľstiev väčším šokom samotná téma (značnú časť účastníkov tvorili vydavateľstvá jedného muža, prípadne ženy, takže rečičky o marketingu sa im zdali ako z iného sveta), alebo samotní prednášatelia z poľskej poradenskej firmy Book Marketing Research. Veľmi extrovertní, veľmi skúsení, veľmi presvedčení o svojom úspechu (a nie neoprávnené). Len čo začali malým a ešte menším slovenským nakladateľom rozprávať o tom, že mať dobrý produkt (a o tom, že vydávajú výborné knihy, akurát sprostí Slováci ich nechcú čítať, sú presvedčení takmer všetci) znamená v tom najlepšom prípade polovicu úspechu – ak totiž knihu nedokážete predáť, je vám nanič; spadla mnohým sánka. Už zakrátko však prestali neveriaco (odmietavo?) krútiť hlavami, ústa sa z posmešných úšklabkov vyrovnali opäť do prirodzenej polohy a ani viac ako štyridsať stupňov rovno pod strechou bratislavského Domu spisovateľov takmer nikoho neodradilo a vydržal počúvať presvedčivých Poliakov dva celé dni. Aj keď teórii, podľa ktorej predávať knihy lacno znamená likvidovať si vlastnú budúcnosť (a na Slovensku predovšetkým autorov, ktorí pracujú ak nie zadarmo, tak za smiešnu almužnu), spočiatku ešte celkom nerozumeli. Pomohol im snáď až poľský príklad – ani tam, napriek nepomerne väčšiemu trhu, nepredávajú z väčšiny

„serióznych“ knížiek viac ako osemdesiat, tisíc kusov. Podľa marketingových poradcov je totiž pre nich zaujímavých iba prvých dvadsať percent potenciálnych záujemcov, ktorým možno knihu predáť draho, rozumej – aspoň za toľko, koľko stojí jej výroba. (Zvedavci, nájdite si stránku www.wirtualny-wydawca.pl.) Či sa im podarilo zúčastnených slovenských vydavateľov presvedčiť, uvidíme na jeseň, keď prídu na trh nové knihy.

A poľskí poradcovia opäť do Bratislavy. Niektorí vydavatelia sa už nevedia dočkať. Len aby sme si potom my, zvyšných osemdesiat percent trpezlivých vyčkávačov na výpredaje, nemuseli ísť písať.

Boli fajn, tí poradcovia, až na ich problém so ženami. Blbý potenciálny zákazník rovná sa žena, aspoň tak to vyplynulo z niekoľkých desiatok ich „priliehavých“ príkladov počas tých dvoch inak poučných dní. Nielen baby z feministického združenia Aspekt mali chuť dať im občas do zubov. Keď už nekupujeme slovenské výrobky, nech aspoň dáme zarobiť slovenským zubárom.

Zdá sa, že slovenským vydavateľom naozaj neostane nič iné, len dramaticky zvýšiť cenu kníh. Budú si totiž musieť zarobiť na pokuty pre jazykovú políciu. Minister kultúry Kňazko (áno, to je ten istý, čo v novembri 89 všetko organizoval z tribúny, až sa to nechce veriť) si spomenul, že za jeho mečiarovského predchodcu Hudeca bol prijatý akýsi jazykový zákon, ktorý počítal aj s jazykovými inšpektorami – tí mali strážiť čistotu jazyka, nikdy sa však nerozbehli po horách a dolinách slovenských, aby strážili, kontrolovali, pokutovali. A to vraj treba zmeniť – načo je komu zákon, keď nemožno sankcionovať jeho nedodržiavanie?!

Neon

...na drátě

Nuž ministerstvo „kultúry“ vypracovalo *Koncepciu starostlivosti o štátny jazyk*. Sankcie (až 50 tisíc pre fyzické, pol milióna pre právnické osoby) sa vraj použijú len v krajnom prípade u opakovaných porušovateľov zákona. „Krajný prípad“ však zákon nedefinuje. Ešte donedávna si kdekto robil z ministra kultúry srandu, že je viac na cestách ako doma, kde vraj treba „systémovo reformovať vzťah štátu k umeniu a kultúre“. A navyše, kto to vraj má platiť. Aj ja som sa zapojil, dnes ale beriem tieto výčitky späť. Ukazuje sa, že lacnejšie nás vyjde pobyt ministra za hranicami. Nech si to tam v zdraví užije. A dá si pozor na jazyk. Človek by si myslel, že o takomto čase bude mať normálny Stredo-európan iné problémy, a ak jazykové, tak celkom iného druhu. Ako sa ale zdá, není tomu tak. V Ma-

ďarsku všetko našťastie zostalo v rovine sporu medzi dvomi táborami jazykovedcov, Poliaci však ochraňujú vlastný jazyk až tak, že ešte aj technická dokumentácia k výrobkom musí byť v poľštine a zahraničné firmy musia všetky zmluvy opäť uzavrieť v novom, ako inak – poľskom – jazyku. O českej „reforme“ viete najlepšie sami, a nakoniec ani tí Nemci neprijali reformu pravopisu schválenú v roku 1996. 1. augusta sa prestížne Frankfurter Allgemeine Zeitung rozhodli vrátiť k starým pravidlám, pretože rok po zavedení nových pravidiel deväťdesiat percent obyvateľstva na nový pravopis jednoducho kašle. Nič nenarobíš, jazyk zákonom nezreformuješ a neochrániš. Ani pred sebou.

Miro Kollar

FRANCIE

Frédéric Dard zemřel, San-Antonio natáhl bačkory

Paris (Reuters) – Francouzský spisovatel Frédéric Dard, řečený San-Antonio, zemřel na své švýcarské farmě 6. června 2000 ve věku 78 let. Byl spolu se Simeonem jedním z nejplodnějších spisovatelů tohoto století. Otec San-Antonia vynalezl na základě argotu svůj vlastní jazyk a usmířil svým dílem široké publikum a univerzitní svět, který ho dnes považuje za dědice Rabelaise a Céline. Prezident Jacques Chirac v komuniké z Elysejského paláce: „Dnes ráno ztratil náš jazyk jednoho ze svých kouzelníků, jednoho z těch spisovatelů, kteří uměli obohatit jeho barvy, jeho drsnost, jeho sílu, jednoho z těch, kteří ho bez přestání vymýšleli, aby ho mohli lépe vychutnávat.“ Frédéric Dard napsal okolo

250 románů, kterých se prodalo více než 200 milionů exemplářů. 190 z nich je podepsáno San-Antonio.

Jeho jméno českému čtenáři asi nic neříká (pokud není pokročilý čtenář francouzské literatury v originále) – a není se co divit. Pokud se lze spolehnout na kartotéky knihoven, vyšel u nás zatím jediný román *Dovolená jako stěhno* (Vydal I. Železný v roce 1992, přeložili Gabriela Kliková a Josef Duben).

Když bychom chtěli tohoto autora přiblížit, museli bychom vytvořit dvojportrét – portrét Frédérique Darda, ale i portrét San-Antonia, který prosvítá příběhem romanopisce a autora divadelních her, který už za svého života vstoupil

mezi legendy velkých lidových tvůrců, po bok Julesa Vernea, Gastona Leroux nebo Hergého.

Jean Cocteau byl jeden z prvních, kdo ho pochopil: „San-Antonio, to je reliéfní rukopis, slepý by ho mohl číst svými prsty. S ním se tělo stává slovem.“

Celý svůj život pracoval mimo „nóbl“ literární čtvrti – přešel od humoristického vyprávění k nejčernějšímu detektivnímu románu, až se dopracoval ke zcela originálnímu rukopisu: rukopisu San-Antonio. Původně mladý divadelní autor byl objeven mladým lidovým nakladatelstvím le Fleuve Noir (Černý proud) a zůstal až do své smrti jeho nejprestižnějším autorem. San-Antonio je Dardův literární dvojník a zároveň hlavní postava „barokního, burleskního, groteskního, obludného, bláznivého, fantastického světa, kde se ale nikdy nezapomíná na lásku a na lidskou pravdivost“.

„Od té doby, co se pomlouvají moje knížky, mám vždycky dojem, že se jedná o někoho jiného. Jsem spisovatel do morku kostí, a přesto se necítím být spisovatelem. Jsem jen dělník pera, pisálek, nemám co říct.“

„Můj profesionální život – netroufám si říct literární – byl převrácen naruby vytvořením San-Antonia. Tím, že měl obrovský úspěch, který jsem, přísahám, nečekal, jsem se vyhostil z literárního světa. Od té chvíle jsem dával přednost psaní „chlebových“ San-Antoniů, kteří šli dobře na odbyt, zbavovali mě mých úzkostí...“

„Před pětadvaceti lety jsem jel se svou ženou do Afriky. Měli jsme mezipřistání v Niamey. V hale byl chlapík, který měl na zemi rohož a prodával kousky cukrové třtiny a zažloutlé exempláře San-Antonia. Je to obraz, který mě během mé dlouhé kariéry nejvíce dojal. Tehdy jsem pochopil, že moje knihy nejsou literatura, ale požitatina. Jed-

lá, levná a univerzální požitatina. Nikdy jsem nepsal proto, abych se dostal do Francouzské akademie, ale abych byl prodáván v prachu, v Africe, chudým lidem, kteří potřebují trochu štěstí, radosti a smíchu.“

Od roku 1979 psal FD vedle paperbackových „San-Antoniů“ i „velké“ romány. Stejně černé, ale klasičtějšího rukopisu – *La Vieille qui marchait dans la mer* (Stařena, která chodila v moři), *Soupers du prince* (Knížecí večeře), *Dragon de Cracovie* (Krakovský drak), které mu přinesly jednomyslné uznání literárních kritiků. Jako by existovali dva spisovatelé – jeden pro nádražní kiosky a druhý pro knihkupectví.

„Mám dojem, že s těmi „velkými“ romány poskakuju na hranici literatury. Ale přece jen se musím k něčemu přiznat: Je to mnohem snadnější, než psát jako San-Antonio. Psát čistě, se svihem, stylově, to může každý. Ale věřte mi, že psát „špatně“ je mnohem těžší: Je třeba kroutit jazyk, nacházet legrácky, přesmykovat slabiky, jazykové hříčky, a hlavně – nikdy se neopakovat.“

Sám Frédéric Dard o sobě říkal, že udělal kariéru se slovníkem 300 slov, takže se snažil si vymyslet všechna ta ostatní. Tři mladí mistrovi žáci vydali v roce 1993 u Fleuve noir *Dictionnaire San-Antonio* (Slovník San-Antonia), kde je na 630 stranách 15 000 hesel. Je to ohňostroj neologismů, contrepeteries (slova s přesmyknutými slabikami), kalambúrů, synekdoch; bulvární argot si podává ruku s krajovým žargonem, zneužití idiomu se znásilněním gramatiky.

Je proto zřejmé, že San-Antonio je překladatelský oříšek – není snadné najít český ekvivalent k jazykové hříčce založené na znalosti francouzského prostředí. Jak se

s tím vypořádali překladatelé *Dovolené jako stehno*? Tady je ukázka stylu komisaře San-A.:

„Zářila ve slunci jako strážníková inteligence na křižovatce. Na nohou měla ploutve, které zdůrazňovaly její podobnost se sirénou, a na očích potápěčské brýle jako okýnka batyskafu. Kráčela po zlaté pláži Juanského zálivu s grácií téměř monackou, třeba jako ta Gracie Kellyová, a kdo viděl, jak rozkošně vlní zádí, měl skoro chuť dát se k japonskému námořnictvu mezi lidský torpéda (pod velení admirála Urobjito).“

Jeho pomocník inspektor Bérurier, zvaný Béro (brunátný, chlupatý, tlustý, mastný, ušmudlaný) je ja-

zykově méně zdatný:

„... Odjíždí do Argentiny do Bonosáres...“

– Kam?

– Do Bonosáres!

– Myslíš tím Buenos Aires!

– Tak promiň, urazí se, víš přece, že neumím anglicky!

A pokračuje:

– Tam žíval...

– Co tam dělal?

– Žíval! Od slovesa žít! (...) Takže žíval vosum let v Buenosáres.“

Snad je z těchto několika střípků vidět, že San-Antonio je literární „fenomén“, který čestí obdivovatelé francouzské detektivky ještě neobjevili.

Nora Obrtelová

je ale většina diváků již zde. I přes nevlídné počasí je v několikapatrovém foyer spousta denního světla, všude samé sklo. Okolo všudypřítomných stolů sedí lidé a mluví spolu. V jednom místě jsou specializované prodejny knih a kompaktních disků, před nimi pak stojí dlouhý, několikadílný výčep. Tam si hosté zajdou pro svoje oblíbené točené pivo nebo láhev vína, kuřáci vyfasují drobný popelníček na jedno použití a s tím vším se vrátí ke svému, přáteli obleženému, stolu. Dokonce tu lze i vynášet nápoje před provozovnu. Hovor, četba, prohlídka čerstvě zakoupených produktů kulturního průmyslu, konzumace jídel. Bez ohledu na povahu večerního koncertu vyhrává celým prostorem swingová kapela. Žádné pohoršení však není zřejmé.

Koncertní sál, divadlo nebo biograf nemusí být pouze prostorem plnicím svoji funkci. Může se také stát oblíbeným místečkem, kde se lidé uvolní. Nikdo jim totiž nezakazuje pít, jít, karty, kouření ani družbu. A oni vědí, že na ně nikdo nebude protivný a že jim občerstvení neudělá díru do rozpočtu. A proto tam chodí rádi a dávají tak vstupnímu foyer i celé Royal Festival Hall život. Je to pěkné místečko, kde je příjemné třeba jen posedět (během dne je stále otevřeno) a začíst se nad kávou do novin. Po celý den tu vládne ono rozmarné intelektuální le-

nošení. Takových místeček tam ale „oni“ mají habaděj. A vždycky se tam těší. I po představení tam ještě popíjejí dlouho do noci. Chodí tam pak častěji, berou s sebou své přátele, zakoupí více vstupenek, za víc peněz se objedná víc muziky, program je pestřejší...

A náhle kulturní šok z návratu „domů“: Závěrečný potlesk. Lidé utíkají, aby stihli tu svou důležitou tramvaj, tlačí se před šatnou, protivně uvaděčky v kabátech a kloboucích pět minut po skončení potlesku povykují na ty, co ještě zůstali v sále. Vše je zavřené, mrtvé. Padla! Kdo by neznal Národní divadlo, Rudolfinum, Obecní dům nebo Janáčkovovo divadlo. Kdy jste tam ale byli naposled? Už je to dlouho? U nás to není celé skvělé, ani celé zlé. Máme v tom rozdíly: Jsou tu jak vpravdě živoucí kulturní organizmy, tak i mroucí bezduší mutanty. Někde vývoj postupuje, jinde to hnije. Kontakt konzumenta s artefaktem však v naší zemi není natolik blízký a přátelský, jako v té staré době...

Tak tohle je zřejmě poslední „papírová“ pohlednice z Londýna. Víc se bavme a méně se strojme. Až budeme tak dobří, že se budeme lepším kulturním produktem lépe bavit (a nikoliv opačně, jak to dobře známe), budeme na úrovni. Pak třeba bude *Neon* opět z papíru.

Jan Špaček

ANGLIE

Místečka

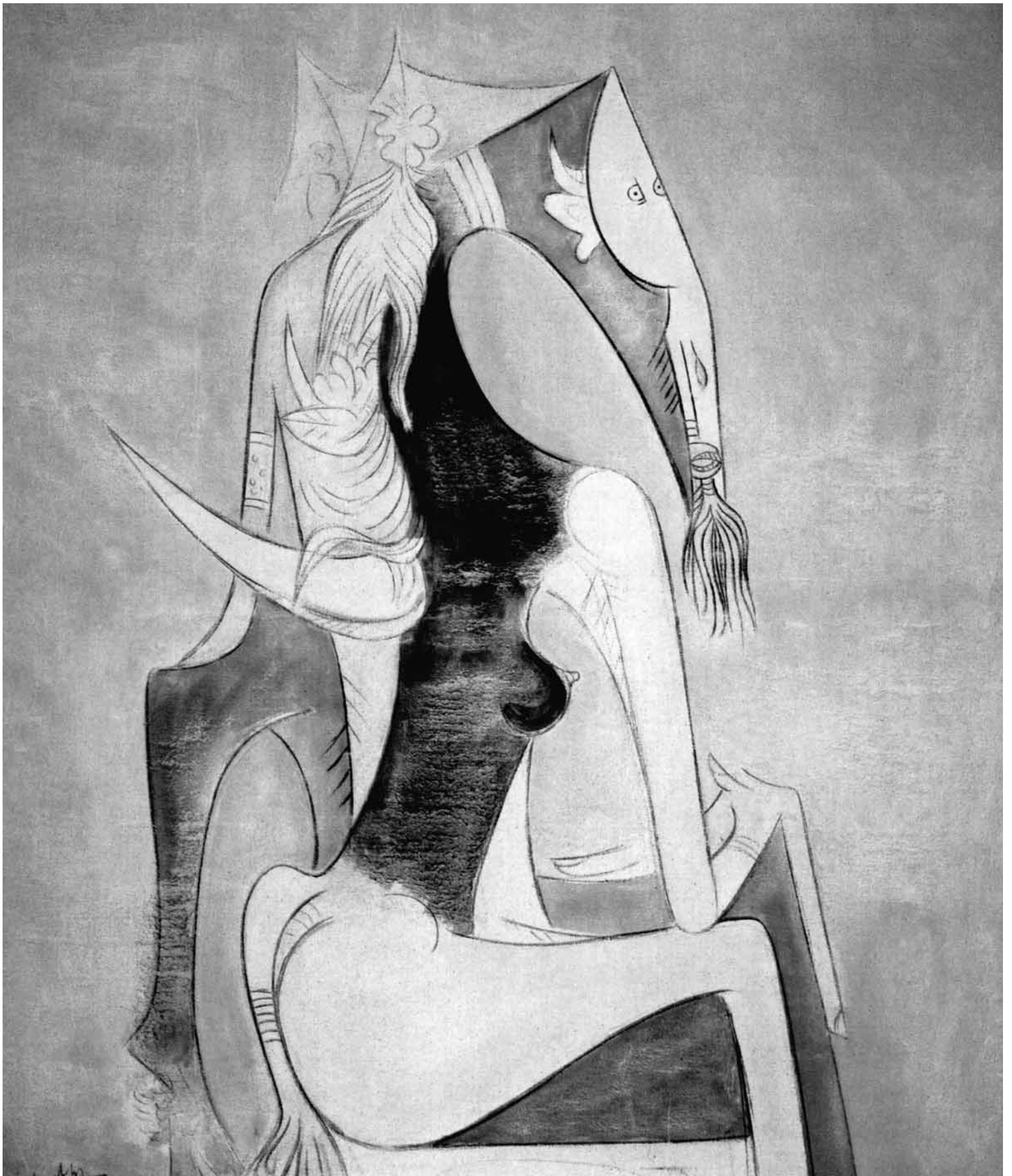
Tentokrát to bude o „nás“ a o „nich“. Je to prosté: Musíme se od „nich“ hodně učit, ale také by bylo užitečné se jiným „jejich“ vymoženostem vyhnout. Jak je v mentorských textech zvykem, budeme se teď učit. A ještě nezbytné definice: „My“ jsme český kulturní prostor a jeho zvyklosti, „oni“ jsou cizí obdobný prostor, londýnský. Nuže, přenesme se tam. Je ošklivé nedělní odpoledne a pod-

zemka kontinuálně vyvrhuje své uživatele. Deštníky, kluzké chodníky, přeplněné vozovky a v nich míhající se nebojácni chodci. Mnozí z nich míří do přilehlého kulturního komplexu. Vcházejí přes rozlehlou nadzemní terasu stolů a laviček. Dnes je nemilosrdně skrání déšť. Již odtud lze přes dlouhou řadu prosklených dveří spatřit rojení uvnitř. Do začátku koncertu zbývá téměř hodina, přesto

Soudruzi, sem s novým uměním, s takovým, abychom vytáhli republiku z bláta!

VLADIMÍR MAJAKOVSKIJ, z Rozkazu č. 2 armádě umění

WILFREDO LAM, *Zasnoubená Kiriwinovi*, 1949, olej na plátně

Text: ODILLO STRADICKÝ ZE STRDIC / foto: JARKA WÁGNEROVÁ

Tu dlúho s nimi pracovali

Až budete v Táboře, nezapomeňte navštívit Klokoty. Z náměstí se dejte na západ, údolím potoka Jordán, vzhůru nádhernou lipovou alejí. Po chvíli před sebou spatříte krásné a podivné klubko věží, které se ze všeho nejvíc podobá malému, docela kapesnímu Kremlu. A to je legendární poutní místo dvou nesmířitelných soků: římskokatolické církve a sekty adamitů.

Syn Vítka z Prčice – zakladatele mocného rodu Vítkovců – pan Vítek z Klokot (1220-1265) založil na žulovém ostrohu nad hlubokým kaňonem řeky Lužnice tvrz a pod ní ves Klokoty. Zdejší kostel je poprvé doložený jménem faráře Bolecha roku 1361. Podle legendy se tu někdy ke konci XIV. století u studánky zvané Dobrá voda pasáčkům zjevila Madona v podobě krásné dívky. Zjevovala se pak tak dlouho, dokud jí jeden malíř ze Sezimova Ústí nenamaloval. Tím matku boží jaksi „nasál“ do obrazu a paranormální jevy ustaly. Roku 1389

byl kostel Panně Marii oficiálně zasvěcen a brzy se stal oblíbeným poutním místem.

Kolem roku 1420 si vybrali Klokoty jako své sídlo adamaté, kteří sami sebe nazývali Řádem svaté Lásky. Ústředním dogmatem této husitské sekty bylo, že člověk musí opakovat stvořitelství akt Boha – milováním. To proto, že svět je nutno neustále obnovovat, aby se nepropadl zpět do původní nicoty. Odmítali přijímat Kristovo tělo a krev skrze chléb a víno, nýbrž v orgasmu. Modlili se souloží, pěstovali kolektivní lásku a vůbec v leccčem předběhli dobu. V Klokotech k zázračnému obrazu Panny Marie uložili svůj poklad – jeden z nejzáhadnějších předmětů středověku – tzv. hymen Panny Marie. Ten byl původně součástí proslulé sbírky ostatků Karla IV., později byl uložen do hrobky českých králů ve Zbraslavském klášteře, kterou adamaté vydrancovali, aby se posvátné blány zmocnili.

Roku 1421 sídlo sekty přepadl vojevůdce Jan Žižka, obklíčil klokotský kostel a zaživa v něm upálil 40 adamatů i s jejich vůdci, kněžími Petrem Kánišem a Burianem Straussem. S nimi shořel mariánský obraz i hymen. Trefně to popisují staré letopisy české:

*„...Proti Dražicóm nad řekú
tu opět chvíli bydlechú.
A když Žižka zvědě,
i hned na ně jede,
a zjímav do Klokot je vede.
Tu dlúho s nimi pracovali,
aby svého bludu ostali;
ale druzí nikoli nechtěli,
až jich tu čtyřmecítma upálili.“*

Jako by byl pronásledován kletbou upálených, kostel stále měnil majitele. Roku 1520 byla na troskách postavena nová kaple, roku 1547 rozšířená na kostelík. Roku 1679 ho koupil od tábořské obce za 4 000 českých grošů řád benediktinů. Jejich španělský prelát Didaco y Convero začal od roku 1701 kostelík rozšiřovat v barokním slohu. Roku 1705 byl Didaco povolán do Vídně a odevzdal správu Klokot benediktinům z rakouského Melku. Pro ně však byly Klokoty příliš daleko, a proto je raději prodali zpět tábořské obci. Další výstavbu museli financovat urození dárci. Roku 1708 pan Bechyně z Lažan a roku 1709 paní Hodějovská z Hodějova postavili oratoře, roku 1712 kníže Schwarzenberg věnoval kapli sv. Václava a kníže Popel z Lobkowitz roku 1714 kapli sv. Josefa. Stavba skončila roku 1730.

Kostel má půdorys dvojramenného kříže. Pětihřanné nádvoří obklopují ambity s rožními kaplemi. Střechy kostela i kaplí uzavírají kupole a cibulovité bání s lucernami. Věží je celkem deset, tedy stejně jako je prstů na ruku, sepnutých k modlitbě.

Středem kostela je obraz Panny Marie Klokotské na hlavním oltáři, namalovaný roku 1636 pražským mistrem Johanem Andreasem Burgerem podle předlohy původního obrazu, který prý byl na spáleništi nalezen zázračně nepoškozený, ale pak se zas někam ztratil. Typově patří k tzv. „klasovým Madonám“ (zvaným tak podle klasů obilí rozestých po Marině rouchu) z přelomu 13. a 14. století, malovaným podle vzoru stříbrné sochy milánské Madony, ulité na příkaz vévodkyně Kateřiny Visconti. V roce 1743 byl obraz umístěn na stříbrném oltáři od pražského zlatníka Františka Seitze.

Latinské nápisy, velebící Pannu Marii ve štukových rámech pod hlavní římsou kupole, skrývají dva chronogramy – 1707 a 1708.

Kryptu uprostřed lodi, zbudovanou roku 1746, kryje náhrobní kámen. Jsou tu uloženy rakve místních kněží.

Postranní schwarzenberskou kapli svatého Václava zdobí oltář, který zdejší vlastenecký kněz Alois Matulík těsně před II. světovou válkou doplnil sochami národních světců. Sv. Ludmila má u nohou destičku s obrysem 1. republiky a nápisem „Československo Bože chraň“ a sv. Anežka Česká má zase ústřední státní znak. Oba symboly přežily fašismus i komunismus zakryté květinami.

Pod kaplí sv. Vojtěcha z roku 1722 s přilehlým ambitem leží kostnice.

Nádhernou podívanou dotváří chorál zvonů a zvonků. Nejstarší z deseti zvonů nese nápis: „Campana 0000, octavo 1408 per magistrum Bartholomeum.“

Kousek od kostela, nad pramenem Dobré vody, kde se zjevila Panna Maria, stojí polygonální kaple (dokončená 1730). Vede k ní křížová cesta – 14 kamenných pomníčků s kovovými reliéfy, postavená kolem roku 1866.

„Podívejme se,“ řekl účetní šikovatel Vaněk, „Baloun má v ruce růženec.“

A opravdu, Baloun ve svém největším hoří hledal pásu v drobných kuličkách z klokočí od firmy Moritz Litwenstein ve Vídni.

„Ten je taky z Klokot,“ řekl smutně Baloun. „Než mně ho přinesly, zařvala dvě housata, ale to není žádný maso, to je měkkotina.“ ■

Helena Wernischová se narodila 7. srpna 1942 v Praze. V roce 1961 maturovala v Karlových Varech na Střední uměleckoprůmyslové škole keramické jako malířka porcelánu. Téhož roku se provdala za Ivana Wernische, který studoval na stejné škole. Roku 1962 se narodil syn Martin, o dva roky později syn Michal. V roce 1973 bylo manželství rozvedeno.

H. W. pracovala jako dělnice v Osvobozené domácnosti, aranžérka, zahradnice, domácí dělnice Výtvarných řemesel. Od roku 1976 je na volné noze. Ilustrovala asi 70 knižních titulů (Turgeněv, Daudet, Austenová, Durych, Vodňanský, Bertrand ad.) a její původní autorské práce jsou v soukromých sbírkách v devíti zemích světa, v Památníku národního písemnictví, v České pojišťovně, v Raiffeisen Bank apod.

Samostatné výstavy:

Malá galerie Čs. spisovatele, Praha (1969), Divadlo Tábor (1970), Galerie Fronta, Praha (1974), Knihovna Kladno (1980), IRA Mladá fronta, Praha (1982), Kavárna Myšák, Praha (1989), Italské velvyslanectví, Praha (1990), Galerie Forma Viva, Cheb (1992), Nakladatelství a galerie Bonaventura, Praha (1996). Účast na řadě kolektivních výstav doma i v zahraničí.

Jako žena Ivana Wernische stála Helena W. po jistou dobu takřka v centru mimoliterárního dění, které odráží strmé počátky, kulminaci a pád jedné významné literární generace.

Její vzpomínky, úvahy a korespondence by nám – vtěleny do rodící se knihy – mohly ukázat mnoho víceméně známých věcí v novém světle, jiné naopak učinit poprvé součástí mimořádně zajímavého kontextu.

Jak uvádí sama autorka, její kniha „bude mluvit o stýkání a vzájemném ovlivňování literatury a výtvarného umění, o prolínavých okrajích disentu a šedé zóny, o kultuře vegetující mimo její obvyklá centra“.

Jmenný rejstřík vzpomínkové knihy dovolí vzdát se dalších komentářů:

Ivan Wernisch, Pavel Šrut, Tomáš Pěkný, Jan Vodňanský, Zbyněk Hejda, Josef Palivec, Jiří Gruša, Ivan Diviš, Zeno Kaprál, Martin a Michal (Ewald Murrer) Wernischovi, Bedřich Fučík, Ivan Jelínek, Otokar Štorch-Marien, Cyril Bouda, Michal Jůza, Vladimír Burda, Miloslav Topinka a mnoho dalších.

Z chystané knihy přinášíme ukázkou.

Foto: Petra Skoupilová

Helena Wernischová

S Josefem Palivcem

Návštěvy ve vilce v Soběslavské ulici byly krásné. (Zpočátku tam byly vídat i dva živoucí „můstky“ do čapkovského světa: stará hospodyně, paní Hašková, věrná společnice Heleny Čapkové-Palivcové v době věznění J. Palivce, a jakási vnučka Dášejky, jakoby z oka vypadlá své slavné psí předchůdkyni.) V místnosti v prvním patře, kde se kolem oválného stolu v arkýři nad zahradou, proti hlubokému „ušáku“ hostitelovu, tak krásně sedělo a povídalo, zabírala celou jednu stěnu knihovna, pýcha a láska Josefa Palivce. Jejích asi osm zasklených dveří bylo zvnitřku pečlivě potaženo zeleným sukem, aby se před sluncem a prachem chránily vzácné kožené hřbety a milované svazky. Připadala nám ohromná – a přitom její majitel mluvil (s noblesou, ale nepřebolená trpkost jemně proznívala) o knihách, házených jako kompost na nákladní auto, odvážených do stoupy a rozkradených.

Josef Palivec uměl krásně vyprávět. (Když jsem se v roce 1987 seznámila s Josefem Heydukem, mluvil o tom, jak býval Palivcovým vyprávěním fascinován a chtěl je nahrávat na magnetofon. Tomu se ale Palivec bránil – a nahrávat tajně, to se zase přičilo Heydukovi. A když nakonec přece jen pana Palivce umluvil – snad „tváří v tvář“ přístroji, snad že „se opakoval“ – to nádherné plynutí a širokodechý záběr se prý už jaksi vytratily.) Slyšeli jsme tehdy řadu příběhů, osudů a episod, které si nyní čtenáři mohou přečíst ve vydaných *Básních, esejích, překladech*; téměř hmatatelně přítomné byly osoby a děje, o kterých mluvil, umísťuje do toku řeči rafinované prodlevy, když už už se sbíralo na pointu nebo napínavost kulminovala, potahuje labužnický z cigarety držené samými konečky prstů krásné ruky. Lehounce se v řeči procházel oním velikánským časovým oblokem, od doby, kdy jako mladíček přišel do Prahy a přespával v novostavbách, kam fičelo holými čtverci oken a dveří, než se ho ujal Vrchlický, zaměstnav jej jako svého sekretáře; přes gymnaziální léta Karla Čapka a jeho sešit hustě

popsaný tituly přečtených knih („Co všechno musel zapomenout, aby psal tak, jak psal.“); až po současnost, kdy předčítal, s uznalým obdivem ke kypivé obraznosti autorově, pasáže z právě došlého, snad dvacetistránkového dopisu Jiřího Kuběny, vrhaného na papír velikým, charakteristickým písmem. A „poezie“ ho zajímala i v „prenatálním“ stavu: Rád poslouchal záznamy prvních vět a vyprávěnek našich malých synů.

„Josef Palivec,“ řekl prý kdysi František Halas Jaroslavu Seifertovi, „má podivnou, ale vzácnou vlastnost: rád rozdává. Patrně na to má a dělá mu to asi dobře.“ Rozdával rád – ale měl v šedesátých letech na to...? Rozhodně v tom dovedl obdarované noblesně šidit, a ustoupili-li nakonec (ovšemže šťastní a vděční) laskavému, ale nesmlouvavému „nátlaku“, neměli ani zdání o skutečné básnickové situaci. A byly to skvostné dary. Jungmannův slovník! Poetické besedy! Zopakoval se také dárkový koš – před Vánoci kdosi zvoní, otevřeme, nikde nikdo, jen štědré překvapení. Nebylo tak monumentálních rozměrů, jaké popisuje ve svých *Všech krásách světa* Jaroslav Seifert, ale radost a dojetí byly stejné.

Ke generaci *Sešitů* jsem náležela jen tím, že jsem byla ženou Ivana Wernische (i když jsem v nich, pravda, pod pseudonymem, téměř za Ivanovými zády, otiskla v květnu 1969 stránku „poezie“ *Krajina suchou jehlou*, se dvěma „podnázvy“ – *Z dopisů* a *Z příběhů*; všechna tři pojmenování byla signifikantní, jak si zpětně uvědomuji). Především jsem tehdy přináležela ke svým dvěma malým synům, a do rodinných hierarchií velmi neblaze konstelovaných. Zamilovanost a jizvy, to jsou klíčová slova. Jak banálně zní, tak banální mohl být děj: Bohužel šlo o životy a osudy řady lidí.

Čím méně jsem náležela k něčemu vnějšímu, tím bezprostřednější a samozřejmá byla ko-

existence Ivanova psaní a mého kreslení. Přijala jsem bez odporu ráznou větu Ivanovy maminky, že jsou-li v rodině dva umělci, musí se jeden obětovat a musí to být ženská. Ale kreslila jsem mezi všemi povinnostmi stále. *V jaké to krajině*, doslovu Vladimíra Karfíka ke sbírce *Ó kdežpak* vydané v *Práci* 1991 jsou slova „...zda dokáže nezabloudit v mlhách, když tam jenom ten vidí na cestu, kdo zahlédne světla svícnu na místě paroží vysoké zvěře“. Dále se cituje např. verš: „Jsem v domě s průlezovými schody“ (z básně *Šif* v *Zimohrádku*). Když byl Ivan na vojně, zdál se mi sen, jeden z takových, jaké si nadlouho pamatujeme; nakreslila jsem několik jeho scén a Ivanovi o něm psala. Průlezové schody jsou odtamtud. V Palivcových *Libri carissimi* H. W. je kresba jelena se svícem místo paroží, která vznikla dřív než verš ze závěrečné básně *Mlha* v *Zimohrádku*

...je země porostlá keři a mlhou, jíž procházejí zvířata s rozsvícenými svícny místo paroží – to je na půlnoční straně – projdeš skrze švestkovou zahradu a tam za zdí...tam za zdí je opět mlha...

Také je tam kresba, již doslova popisuje verš v úvodní básni *Snu o Barbaře* opět v *Zimohrádku*:

Nad vysokým psacím stolem se sklápěcími pultíky, plným šuplíků, byl do malého rámečku zarámovaný obrázek zvířete se smutným obličejem.

Josef Palivec si záměrně vybíral tyto obrázky vztahující se k Wernischově poezii, ať už se domníval, že jde o ilustrace, či tušil jejich inspirační impuls. Také si vybral několik perokreseb, portrétů Ivana; někdy to byly i portréty bezděčné, v kresbách vztahujících se k jiné literatuře či dějům – tváře blízkých mi lidí se často obsedantně vynořovaly zpod hrotu pera.

Existuje kresba mého staršího syna, zachycující návštěvu u Josefa Palivce. Synovi bylo tehdy pět let a byl dítě, které předbíhavě svému věku už ve dvou, třech letech kreslilo neuvěřitelně energickými a jistými čarami děje plně dramatičnosti, poezie a okamžitě akceptovatelné logiky, a sám také stejně dech beroucím způsobem komentoval slovně, co nakreslil. Během dlouhé školní výuky se tato vpravdě geniální schopnost přelila spíš do slov a myšlení, kresba se stávala ostýchavou; u mladšího syna, jehož talenty nastupovaly povlovněji, se nadání slovní i výtvarné udrželo do dospělosti. Na obrázku je vpravo knihovna, zelený potah za jejími skly, na knihovně stojí svícen a „provazový“ koník (dárek od kohosi), kterého Josef Palivec nazýval Pegasem. Sebe sama autor kresby umístil na prostřední židli za oválným stolem, zády k arkýřovému oknu do zahrady, ruce má zdviženy v radostném gestu jako oranti v prehistorických kresbách. Mě a Ivana posadil do jednoho velkého křesla vlevo: Ivan decentně pozdvihuje pravíci číši a levou ruku má kolem mého pasu. Ten je tenký, mám sukni, na střevíčkách vysoké podpatky, mám svůj tehdejší mušelínový šáteček (na kresbě mi ho kreslíř uvázal pod bradu jako paňmámě), ruce (bez skleničky) pozdvihuji v distingovanějším úhlu. Josef Palivec vpravo ve svém ušáku, nohy široce rozesazeny, pravíci zvedá nad hlavu pohár, tváře se usmívají, před knihovnou poskakuje nejmladší Michal, také s rukama pozdvihýma, na stole stojí lahev přelahodného slavného destilátu, hruškovice Williamínky.

„(Nedatováno) Vážený pane doktore,
nedělní odpoledne u Vás bylo moc hezké. Bývám ráda s Ivanem někde jinde. Protože všechno se jakoby opět rozzáří (ačkoli i v nejnečekanějších chvílích – člověku se zúží dech, třeba jen obírá rybu, ale s jakou až velebností to jeho prsty dokáží). Ve Vaší společnosti se všechno příjemné a krásné zmnohonásobí.

Odjíždím 6. července s dětmi k rodičům na Šumavu, a jestli dovolíte, přinesla bych Vám ještě ukázat obrázek, který jsem kreslila, Ivanův portrét. Má, když skloní hlavu ke knize, velice zvláště utvářené obočí, u nikoho jsem to ještě neviděla. Jsou jako křídla. Nepodařilo se mi to zcela, ale... Bylo u Vás opravdu moc hezky.“

„1. 3. 69 – Vážený a milý pane doktore,
v pondělí (3. 3.) odpoledne k Vám přijde Ivan s panem Bruknerem do-

mluvit onen výbor z Valéryho. Mám k Vám při té příležitosti prosbu. Pan Brukner je zároveň členem jakési komise pořádající výstavy (Maxe Ernsta např. apod.); i když by s ním Ivan promluvil o mých obrázcích sám, Vaše přímluva, chtěl-li byste to udělat, by měla velký význam. Byla bych vděčně Vaše“

„7. 7. 70 – Vážený a milý pane doktore,

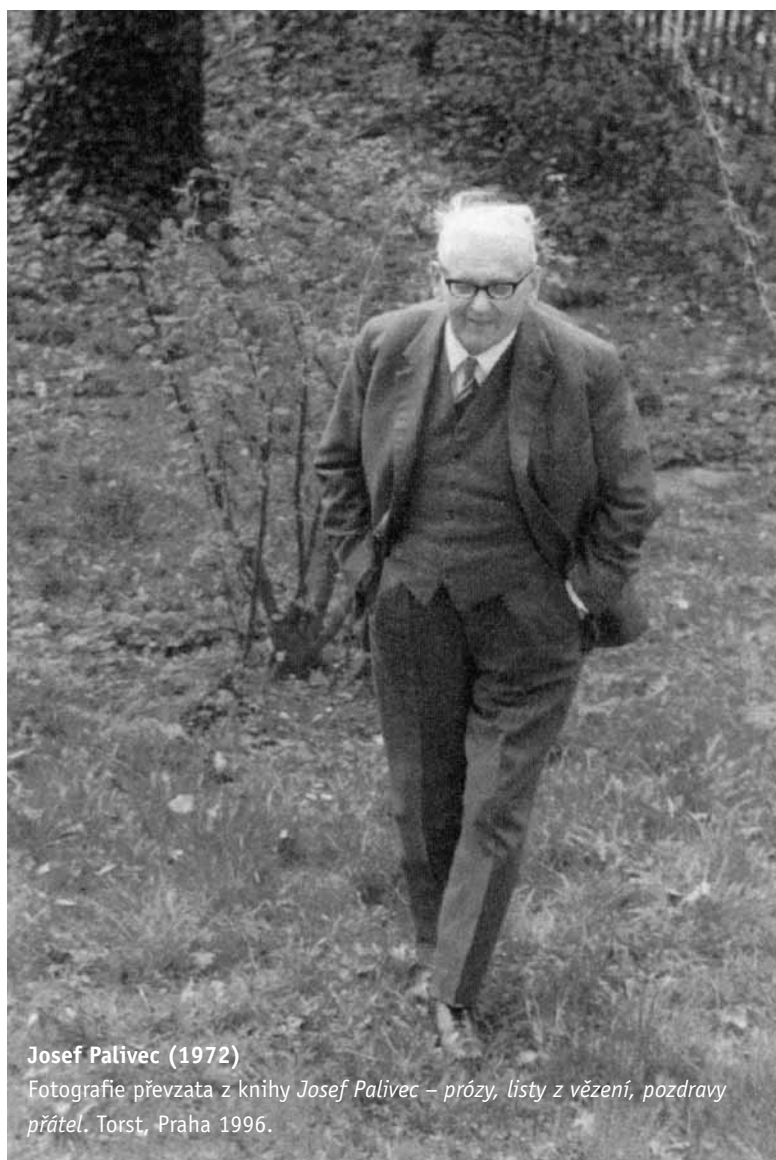
Vaše laskavá nabídka byla vyslovena právě ve zlých dnech; – zkoušela jsem tyto dny jiné možnosti, ale bohužel marně. Bude-li Vám to opravdu bez jakékoli újmy možné, prosila bych Vás o nevelkou půjčku – do 19. 7. musím tu s dětmi nějak přečkat – pak už odjíždím k mamince a přijdou peníze od Ivana. – Je to tak nehezký začátek dopisu, že nevím, jak pokračovat a kterou omluvou.

„Loutky“ (a nejen ony) jsou krásná kniha. Když říká J. Hartwigová

o Apollinairovi „...vadí snad, že jedl za pět, lhal za deset a marnivý byl za dvacet jiných? Lyrik, mystifikátor, trochu snob toužící po výhodném místě, kumpán vyhledávající špatnou společnost, veselý až k zbláznění, nešťastný až k šílenství, velký básník, – velkorysý i malicherný zároveň, duše bohatá i hříšná, hodná lásky...“ platí to i o Ivanovi. Pavel Eisner dodává: „Smiřme se již s tím, že cizinec, jemuž říkáme básník, tvor nijak dokonalejší než ostatní lidé, a často po přemnohých stránkách podřadnější než ostatní lidé, je v trvalém stavu odmítavé cizoty vůči každé životní empirii. Mezi ním a jí je vzduchoprázdný prostor, pásmo nelidskosti.“ – Je to podivné a trochu i děsivé, básně, které napsal, které z jeho hlavy vzlétly jako balónky (ale dlouho s pílí tkané konečky prstů na klávesnici stroje), které jsou jeho a jím, a zároveň už jinde a nezachytitelné, stoupají vzhůru a stávají se částí jednodité klenby, nebes podivné země, po níž lze se procházet i proti času. Je to těžké žít s ním, a krásné k nenahrazení.

Chtěla bych teď v létě zkusit malovat, znovu po osmi letech, ale v podstatě úplně „poprvé“. Zdá se mi, že je mám před očima a v prstech už hotové, cítím je. A myslím, že se tím odlehčí kresbám, budou moci zase být z jemných čar, světlé a prostorné (i ty „černé“). Stýská se mi po barvě a doplácí na to kresbičky. – Doufám, že do výstavy se kresbě zase podaří. Určitě ano. Dobrou noc.“

Josef Palivec (1972)

Fotografie převzata z knihy *Josef Palivec – prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. Torst, Praha 1996.

„9. 9. 70 – Je podzim a jsou rána, jsou rána na sklonku léta. I teď jsou krásná – ale nejpěknější bývala v Karlových Varech, když jsme tam studovali. Náš internát byl v tiché ulici nedaleko ruského kostela, za zády svah. Bývalo po ránu na asfaltu spadale listí, sestupovalo se po úzkých schodech mezi kamennými ploty. Jídelnu jsme měli „na bulvárech“ nedaleko Vřídla. Bylo to město jako seismograf duše – ticho ulic s alejemi – a vzrušivý hluk houfů – bez zprostředkování otupující městské dopravy, takřka s absolutní hranicí: krok sem – ticho a stromy, krok tam – pohyb ulice. Povšechný popis to nespraví a slovům nevládnou – chuť, vůni a barvy těch chvil mám za očima, budu je malovat. Ve šťastnějších chvílích jsem kreslila (a v tehdejších (jiném) vlání, ne-postrojení), – dlouho se usazoval trpyt těch věcí a teď je to těžký, pastózní – kal? Ano, téměř – bubliny vzpomínek vyvřou a nic nepřináší (tomu, kdo naslouchá, pozoruje, je „vedle“) – a jen já vím, jaké pěknosti se takto nastřádaly. Obrazy už zůstanou po nich hnědavé, jako ve snu, ale „červená lenoška“ nebo „zaklínačka hadů“ nebo „pomeranč“ z nich zazáří jako ve snu. („Přesvědčivé jsou pouze detaily: moře v tu a tu hodinu, ta a ta tvářnost, takové a takové bývá. S pouhým „miluji“ v lásce nevyvázneš.“ – M. Cvětajevová)

V sobotu ráno mluvili v rozhlase o Ivanovi, alespoň deset minut pustého spílání, pan Wernisch prý není básník, pan Wernisch si dělá legraci z pracujících lidí. Nevím, co bych napsala o Ivanových pocitech, je i v těchto věcech uzavřený a nečitelný jako jeho písmo – ale já mám z tohoto prvního „bezprostředního“ styku s nimi tíživý pocit, v některých hodinách dokonce strach. Martin a Michal, dvojedinost útěchy a zranitelnosti.

Vždycky pro mne mnoho znamenalo Ivanovo vyprávění o dětství – a to bylo v naprostém souladu s příštím básnickým osudem (co o něm dosud vím); jeho rodiče po nějakém čase začali žít odděleně, protože matka (velice krásná dáma, která cítila za jeho výchovu dvojnásobnou odpovědnost, takže jejich vztah nebyval bez komplikací) chodila do práce, býval Ivan dlouhé dny sám doma, z okna bytu pod střechou dvoupatrového domku pozoroval proměny počasí a podivný výskyt lidí v něm – Obora, letohrádek Hvězda, Stromovka, Petřiny ještě bez panelové zástavby – mnoho knih, podivuhodně laskavá babička, neobyčejná ve své „boženoněmcovské“ obyčejnosti, dědeček, téměř tyran pro vlastní děti, který přilnul k vnukovi, dítě už záhy po začátku školy s puncem dareby a nezkratného výtržníka, dojíždějící proto později ve Vyšším Brodě vlakem do školy v Loučovicích, ale spíše docházející tu dlouhou trasu lesem, lesem s opuštěnými domy a dosud kvetoucími narcisy, lesem se zavalenými zákopy a „americkými“ letáky a „nadennípořádku“ utíkajícími přes hranice, ve městě se starým klášterem. „Kdyby nebylo vás, byl by už králem básníků,“ zaslechla jsem, že mi říkáte onoho večera, než odejel pracovat do Bulharska – když na to myslím teď, při vzpomínce na jeho dětství, zní mi to (mně samotné) jako údiv nad tím, že už osm let žije „normálně“, v rodině. Vždycky jsem se ráda procházela krajinou jeho dětství, patřila mi zvláštním způsobem a nesměle; a dnes mám nesrozumitelný pocit, jako by pod mou ochranu byly dány tři děti, jako bych se všemi třemi chtěla jít tam, do toho dávného dětství.

Kdysi, v jakémsi praprvopisu Ivan napsal: „Jen žádný spěch. Prsty navyklé klapkám utrhují víko rzivého kalamáře a tu na místě pera, jakým se psávalo v dobách, které se nám přihodily, ještě než jsme se stačili narodit, nachází okousanou tužičku. Tu jsem tam položil já, když kresle do linkovaného sešitu vojáčky, přihodil jsem se mamince v jedné mansardě smýkané větrem po střechách. A má ruka, které po tom nic není, bere ji odtamtud, mou malou tužku, kterou odložila jiná...“

Je nedopsáno. Je smutno. Je smutno, bůhvídky dopsáno, co se píše, bůhvídky slovo tištěné. Snad alespoň přijde podzim, snad jeden pěkný den „už od rána klidný a pošmourný, jako prosycený večerem“ (I. S. Turgeněv), den na lásku nebo na spánek nebo na mlčení.

„30. 12. 70 – Milý, milý, milý pane doktore,

děkujeme Vám všichni – Martínek podepsal příjem balíčků sám, protože já jsem byla právě v prádelně. Opatrně je potom odnesl ode dveří do kuchyně na lavici – a když jsem si přišla nahoru pro škrab, tančili oba – Martin i Michal – kolem nich tanec radosti, míhali se vzduchem, takže jich bylo náhle pětkrát víc.

Nepsala jsem dřív, protože před svátky Michal onemocněl, dlouho to vypadalo na infekční žloutenku, ale šlo naštěstí o jakýsi katar. Ale i tak bylo dost starostí, nočního patrolování s medicínou apod. A potom jsem začala stonat já – jen angína – ale ještě i teď mě trápí občas závratě.

Byla jsem se dnes podívat za Ivanem v práci. Sněžilo – a celá ta návštěva byla podivná, až tajuplná. Na krásném Hradčanském náměstí, v nejužším jeho cípku je Martinicův palác – bez oken, úzkým klenutým vchodem se přijde na nádvoříčko zavalené hromadami hlíny a prken, stojí tu nákladní auto, kompresor je tu, – malý oheň, u kterého si kopáči ohřívají ruce. Vykopaná šachta pro jakési kabely, několikaúrovňová: Kde si hluboko je vidět z kohosi jen lopata, když se občas zableskne a vyhodí hrstku hlíny. A tady, také v zemi, ale přece jen ještě na dosah, stojí Ivan a vyhazuje tu hlínu ze šachty ven na velikánskou hromadu. Je to s podivem, práce je to velmi namáhavá – navíc má za sebou bezesnou noc, probdělou s kamarády u vína – a přece je krásný jako anděl – ušlechtilá bledost, vous a chřípí. Lehce by mohl mít kolem krku okružní španělské krajky – lehce by mohl být Martinicem ve svém paláci... Avšak, je teprve jedna s poledne; z práce odchází ve tři – a kolem osmé, sedmé je unaven, přeje si spát. A to jistě ne tak z únavy, jako z pocitu nesvobody, z nesmírné nudy z věčně stejné práce, prostředí. – Snad ani tohle nepotrvá věčně.

Přikládám katalog a program s obrázkem z výstavy v Táboře. Tiskárna odmítla katalog vzhledem ke krátkému termínu a souběžné objednávce vytisknout, a tak si muselo divadlo vypomoci samo. Paní Dagmar Chobotová, milá mladá dáma, která v divadle pracuje (výběr repertoáru apod. – bohužel, nyní po „pohovorech“ jí doporučili, aby si hledala jiné zaměstnání) a která si předsevzala uspořádání mé výstavy jako poslední čin (alespoň) před svým odchodem, cítila odpovědnost, a tedy i lítost nad nepodařeným katalogem, a tak alespoň nechala otisknout jednu kresbu na program divadla na leden.

Chodím také na pedagogickou fakultu k prof. Cyrilu Boudovi – má tam v pondělí a ve čtvrtek konzultační hodiny – a je ochoten naučit mě všechny grafické techniky, třeba – suchou jehlu, lept, dřevoryt, linoryt atp. – ty první dvě jsou mi nejbližší. Je tam také k dispozici lis. Takže Vám za čas budu moci ukázat první suché jehly; dělám je s velkou chutí.

Přeji a vyřizuji Vám za své milé – štěstí a samé pěknosti v Novém roce. – Je to tartas! Martin s Michalem dostali gázové masopustní nosy, pěkně naškrobené a nabarvené, s přípevněným černým knírkem. Upravili si ho každý podle svého – Michalovi visí podél úst jako Čingischánovi; nos sám však je, jako by ho nakreslil sovětský karikaturista údajnému kulakovi. Ještě si vypůjčil mé veliké sluneční brýle – a s nenapodobitelným gestem luská svými útlými prstíky Ivanovi do obličeje... („Luskáte tím palcem na nás, pane?“...). Brzy nashledanou“

„(Nedatováno) Vážený a milý pane doktore, mohla bych Vás požádat o zapůjčení kresby *Jsou ti v patách, Droude* z Vašich wernischián? Protože to bude možná na delší dobu, a za všechny nepříjemnosti spojené s vynětím a odesláním (půjde-li to vůbec) – dovoluji, abych Vám mohla věnovat jiné dva obrázky.

Měla jsem mít druhou výstavu, opět v Malé galerii ČS, tuto zimu (v únoru) – ale napsali mi, že v tom termínu bude výstava k 50. výročí KSC, a moji tedy odsouvají na pozdější termín, asi na květen. – Možná ale, že se mezitím skutečně v Karlově síni. Vůbec bych měla víc příležitostí vystavovat (např. už letos na jaře v Hollaru), kdybych dělala grafiku – suchou jehlu. Není to o moc náročnější na čas, jen teď, zpočátku, než se naučím odhadovat výsledek přenesený na list – také je třeba sehnat lis (alespoň za ním dojíždět, třeba na UMPRUM). Dr. Padrta (šéfredaktor „Výtvarné práce“) mi v začátcích trochu pomáhá. – Také budu mít ve „Výtvarné práci“ medailon, s ukázkami některých obrázků. Už by to mělo snad brzy vyjít. – Jen mám opravdu pramálo času, vyrábím stále malé plyšové medvídky pro ta Výtvarná řemesla, v žoldu nikterak výhodném – jen ta výhoda je tu, že mohu být s dětmi doma. Michal snáší školu dobře, poměrně snadno se sžívá s dětmi a školské autority přijímá bez komplikací, – Martin je ale stále nervóznější, přestože je už ve 3. třídě, občas pláče a prožívá různé úzkosti. – Stále ještě diktuje pohádky a „básně“ – má je teď všechny P. Šrut, který je chce použít v jakémsi pořadu, myslím pro brněnskou televizi – půlku by tvořil překlad podobného anglického pořadu a půlka by obsahovala texty českých dětí. Také pan J. Vodňanský (Vodňanský a Skoumal – vystupují v Činoherním klubu) by chtěl udělat z těch věcí pořad, pro rozhlas (VKV) – zase z jiného pohledu, očima V+S, tedy spíš s důrazem na nonsens.

Ivan už není zaměstnán jako tesař; – podaří-li se mu sehnat stipendium, byl by ještě tři měsíce doma; – jinak bude pracovat jako restaurátor (Pražská stavební obnova), to zaměstnání bude mít oproti předešlým tu výhodu, že má stálou osmihodinovou pracovní dobu. Také pracovní tempo je přiměřené: Práce je kvalifikovaná jako napůl umělecká (opravy starých klenutí apod.). – Knížku (pracovní název *Básně*, nebo *Král nevíňátek*) mu Mladá fronta, jako mnohým jiným, vrátila, nevyjde. Alespoň v MF ne.“

„Úterý 13. 4. 71 – Vážený a milý pane doktore,

obávám se, že se mi nepodaří napsat Vám ani zlomek dlouhého dopisu, s jakým na Vás myslím. Přijdu raději, dovolíte-li, s novými obrázky, uschovat se na chvíli v hlubokém kresle, u vládného Vás.

Od ledna žiji s dětmi sama, Ivan odešel. Všechno je ještě téměř nepravdivé, složitější a živější, než se zdá očím příbuzných – a je to zřejmě opravdu konec. Bydlí v jakémsi podnájmu, pracuje u památkářů, nevidáme se.

Martin a Michal dosud nic nevědí. Často tuto zimu stonali. Martinovi to vyneslo několik pětěk z násobilky. Strávili jsme tedy velikonoční svátky pilným učením. Teď leží na břiše u půjčeného gramofonu a poslouchá písničky Karla Kryla, vnuka a syna knihtiskařova; hlubotiskové stroje jeho otci kdysi kladivý rozbili osvícení revolucionáři.

Kreslím nějaké obrázky pro dětské časopisy apod. Když je peněz třeba narychlo, píšu posudky lektorské pro MF, zatím to ještě jde, zatím je tam p. Frýbort. Času ale není nazbyt.

Byla jsem o jarních prázdninách na Kratochvíli – byl to výlet po dlouhých letech, už to by stačilo k radosti. Byl to nádherný, téměř rilkovský týden. U hrází nehybně stála voda. Aleš a Zdena Krejčovi, malíř a jeho

krásná plavovlasá žena, také malířka, ten týden bohužel také končili svůj pobyt tam. I na zámcích vítězí tupost a malichernost a kádrová politika.

Nedaleko Netolic je poutní místo Lomec, nádherný podivný kostel, střechu má, jako by se z oblak snesl koráb. A hřbitov v lese, hráze, zahrada, kameny, kámen „...jen tak veliký, aby člověk směl naň položit ruku a prokázat té dávné minulosti něco něžného.“

Chtěla jsem psát jinak, ale dopis odmítl podobat se listům Trébutiovým, jen klopýtá. Promiňte mi to, prosím.“

„(Nedatováno) Milý, milý pane doktore,

trochu jsem se obávala (protože opravdu Vás znám), že můj dopis bude znít jako žádost o pomoc. Chtěla jsem jen, abych mohla přijít a nechat, až se budete ptát na Ivana.

Věděla jsem, že máte nesnáze s obnoveným procesem, ale netušila jsem jejich pravý rozsah. Je jen smutné, že my, kteří Vám tolik dlužíme, nejsme schopni Vám v nejtěžších chvílích pomoci, a navíc Vám stavíme před oči svá selhání, neschopnost stát si po boku v nejtěžších chvílích. Je mi velmi těžko a hanba, i když za sebe mám pocit, že jsem neobelhávala. Ale je to složitější.

Přála bych Vám, aby ta nepříjemnost brzy pominula. Neznám dnes slova útěchy, jen vím, že Vás mám ráda, že je nás víc, kteří vás máme rádi. A že budeme proti tamtěm vždycky slabší. A vždycky silnější.“

S přemáháním mluvím o oněch dnech, letech, hořce se s nimi žije.

Snad byla ještě dvě tři setkání s Josefem Palivcem. Jedno spolu s Milošlavem Topinkou, Pavlem Šrutem a Tomášem Pěkným, vzpomínám-li dobře; také manželé Brázdovi se tam vyskytovali: Zůstává mi v hloubce paměti jako třeštivá a zároveň příznačně zpomalená commedia dell'arte, jako quodlibet hraný elegantně a suverénně rytými klauny Františka Tichého, tak neškodnými a milými přeci („I bylo šero. Šero bylo... / Jich mluva hebka nadmíru... / Pár prstů v sále udeřilo / na bílé zuby klavíru“), jako naivní a lehkonohá čtverylka nad lhostejně sopouchujícím vírem, stahujícím nenávratně všechn můj předešlý život do svého kalného tlouku. Potom vše ustalo. (Po čase jsem slyšela, že Bedřich Fučík se povolání člověka poptával, co je příčinou Palivcova náhlého naprostého mlčení o Wernischových, o nichž dřív potěšeně tu a tam rozprávěl. Toto mlčení, definitivní a nekomentované, mne dodnes tíží jako převeliký kámen.)

Když Josefa Palivce srazila 30. ledna 1975 před Savarinem tramvaj, objevilo se v Lidové demokracii kratičké oznámení o jeho pohřbu: Jak bylo zálužným zvykem tehdejší zvrhlé moci, čas obřadu byl o celou hodinu uveden špatně. A tak jsme mnozí přišli do strašnického krematoria pozdě.

Položila jsem potom ještě kteréhosi dne na zídku zahrady kolem Palivcova domu kytičku konvalinek; měl je rád.

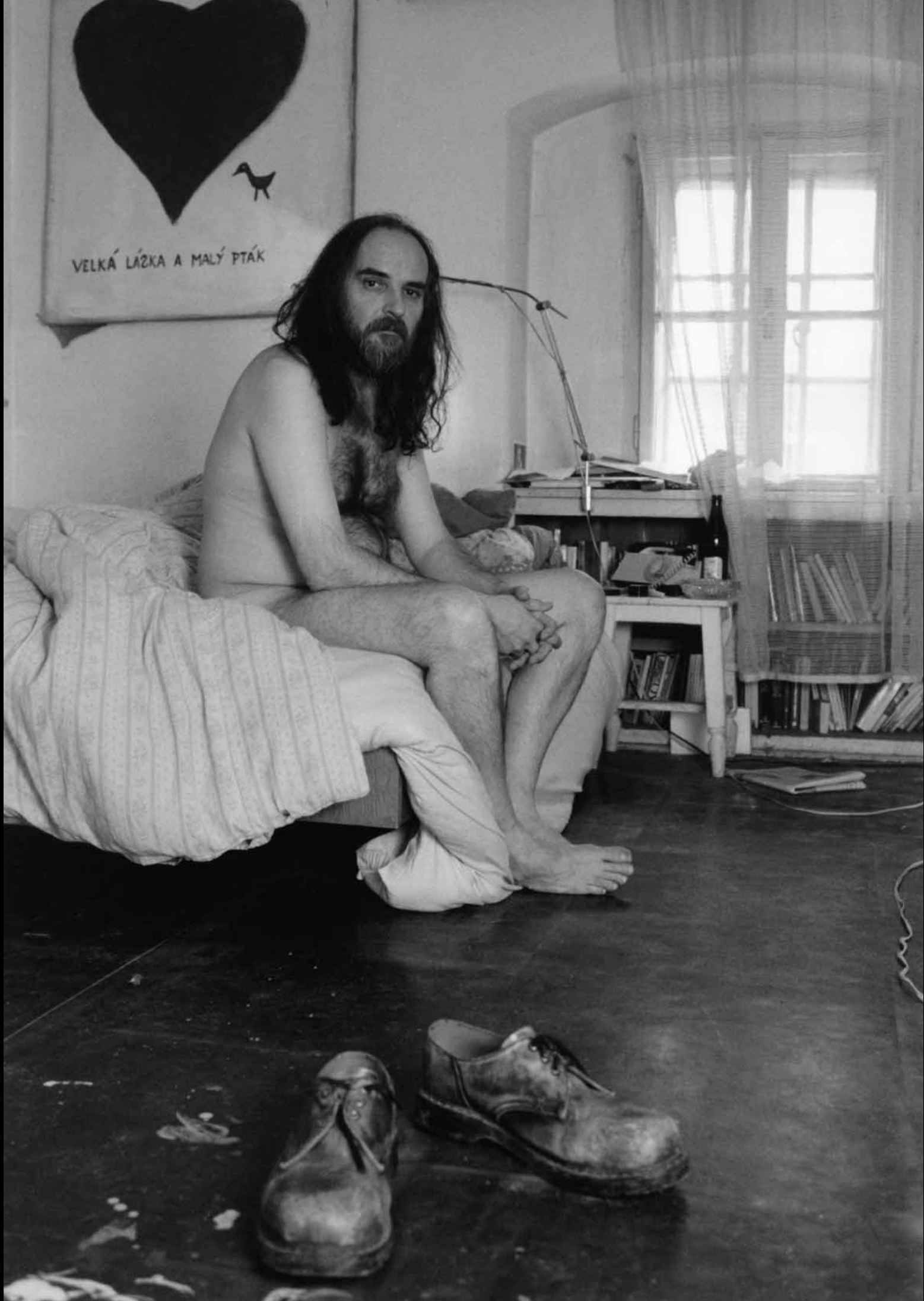
A dodnes patří Soběslavská ulice k mým „zasutým, zasutým zahradám“.

Portréty Ivana Wernische z počátku 60. let.

Jsem už stár a básník dnes znamená hovno...

(Antonín Sova)

Benefiční kalendář 2001

Chleba potřebujeme a sirotci nás dojmají.

A co čeští spisovatelé?

*Důstojnost české literatury je rovna důstojnosti
kusu hovězího na řeznickém háku.*

Ale ještě pořád tady jsme!

Kulturní nadace Martina Pluháčka se nově jmenuje Nadace Petrov a jako svůj první počín vydává ve spolupráci s nakladatelstvím Petrov benefiční kalendář na rok 2001, kde jednotlivé měsíce budou reprezentovat mužské akty kmenových autorů nakladatelství. Fotogračka Jana Noseková zachytila mladé i starší české básníky a prozaiky převážně v jejich bytech a vytvořila soubor pozoruhodných fotografií, na nichž najdete Michala Viewegha, Ivana Wernische, Pavla Řezníčka, Mariana Pallu, Odilla Stradického ze Strdic, Václava Kahudu a další...

Vy, kteří chcete podpořit vydávání původní české literatury, si můžete kalendář objednat na adrese:
Nakladatelství Petrov, Štefánikova 8, 602 00 Brno.

Zapadlo slunce za dnem, který nebyl

Bohdan Kaminský

Jak stárneme, hle, na té knize
viděti nejlíp. Vše je klamné.
Tak ustrnule, nějak cize
teď po létech se dívá na mne
a přec, – tak dávno není tomu,
vstříc vál z ní dech tak mladě svěží
z nás hochů mladých nejednomu...

Ve chvíle ty se vmýšlím stěží...
Přede mnou ročník starý leží,
v němž nečetl jsem tolik let.

A přece vzpomínám si na to,
jak bývalo nám vždycky svato,
co bylo psáno tu... Ach v touze
i my jsme psali básně tam,
však běda, v Listárně se pouze
zatřpytil ždaný drahokam...

My velikáni byli malí,
sen o slávě nám hlavou táh',
my zbožně druhdy čekávali
na nové číslo v kavárnách
a čekali, že tužba vřelá
se přece jednou zkonejší...
Kavárna vždycky svátek měla,
když soudruh jeden šťastnější
se zjevil náhle v celé slávě
a rázem slavný druh i sok

v tom čísle, které vyšlo právě,
měl vytištěnu řadu slok.
Jak soudruh šťasten hlavu zved'
a zdálo se mu, celý svět
i piccolo i kolem hosti
že s náhlou jakous uctivostí
naň dívají se... Staří páni
myslili zatím na šístku
a na bulku a málo dbali,
že vedle nich, tak na blízku
si gloriolou skráně halí
veleduch jeden, který dnes
Parnassu strmé výše slez'
a nadšeně tam v objetí
pad' Nesmrtelnosti a Slávě
a báseň svou při černé kávě
čet' podruhé i potřetí...

— — —

Snad někdo báseň mojí zočil,
snad ani ne. Však jisto je,
svět ze své dráhy nevybočil,
ni z obvyklého pokoje
a pořádku. Lze říci dnes,
že pro to, co jsem snil a zpíval,
svět celý, ku podivu, míval
po čertech malý interes.

(*Cestou na Parnass, 1902*)